

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ,
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΩΡΓΗ

ΑΜ:1012201703006

Θέμα : «Το Α΄ Γυμνάσιο της Ελλάδας στο Ναύπλιο».

Επιβλέπων καθηγητής: Θανάσης Χρήστου
Συνεπιβλέπουσα καθηγήτρια: Ευγενία Γιαννούλη
Συνεπιβλέπων καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2019

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5

Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το Γυμνάσιο και το εκπαιδευτικό σύστημα

1.1. Η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος.....	10
1.2. Η ίδρυση του πρώτου Γυμνασίου στο Ναύπλιο.....	19
1.3. Ανάλυση και Παρουσίαση κτιρίου Τυπολογία -Μορφολογία –Λειτουργικότητα.....	21
1.4. Ο διορισμός των καθηγητών.....	25

Β΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η λειτουργία του σχολείου

2.1. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του (1833-1841) υπό την διεύθυνση του Λεοντίου Αναστασιάδη.....	28
2.2. Η «λαμπρή» περίοδος λειτουργίας.....	32

Γ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ζωή στα χρόνια αίγλης του Γυμνασίου

3.1. Ποινές και Τιμωρίες μαθητών.....	38
3.2. Οι γιορτές.....	44
3.3. Η σχολική βιβλιοθήκη.....	45

Δ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η περίοδος παρακμής ως τη μεταφορά του στο έναντι κτίριο

4.1. Η Ναυπλιακή επανάσταση και η απώλεια της φήμης.....	49
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	55
ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	58
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ.....	63
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	65
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	73
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	76

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης αποτελεί ένα μεγάλο τμήμα της ιστορίας του Νέου Ελληνισμού. Είναι γνωστό ότι η έρευνα και η μελέτη της δεν είναι απλή ούτε και εύκολη υπόθεση. Κύριο μέλημα είναι η ανάδειξη της μορφής της που μελετάται στην παρούσα διπλωματική εργασία, από την Επανάσταση του 1821, όταν τίθενται τα θεμέλια της διοικητικής οργάνωσης της εκπαίδευσης και αναπτύσσονται σχολικές δραστηριότητες κάτω από τις νέες καταστάσεις και εξελίξεις της οθωνικής περιόδου. Όσο αφορά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρουσιάζεται στη συνέχεια η εις βάθος μελέτη του Γυμνασίου Ναυπλίου. Ας σημειωθεί πως πρόκειται για μια ιδιαίτερη περίοδο (1821-1862), όπως προκύπτει κατά τους τελευταίους χρόνους της, αφού από τη μια οι Έλληνες, ελεύθεροι πια, βλέπουν πως οι αγώνες τους δίνουν καρπούς σε ένα κράτος εξελιγμένο, σύγχρονο και με ευρωπαϊκά πρότυπα, από την άλλη όμως παραμερίζονται σημαντικά πρόσωπα που συνέβαλαν ουσιαστικά στην απελευθέρωση στη χώρας.

Με αφορμή την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, θέλησα να μελετήσω την ιστορία του τόπου μου και να την αναδείξω μέσα από αυτό το μικρό μου έργο. Το Γυμνάσιο του Ναυπλίου, ένα από τα πρώτα Γυμνάσια εν Ελλάδι, χτίστηκε στο πιο ωραίο σημείο της σημερινής πόλης, στεγάστηκε σε ένα μοντέρνο κτίριο της εποχής και σήμερα αποτελεί κομμάτι της τοπικής ιστορίας και της πολιτισμικής ζωής. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του, σαφώς και υπήρχαν ελλείψεις και σοβαρά προβλήματα που γρήγορα όμως αντιμετωπίστηκαν και ευθύς το Γυμνάσιο αποτέλεσε το σχολείο πρότυπο για όλη την Ελλάδα. Δυστυχώς, ο αγώνας κατά του βασιλιά Όθωνα και η Ναυπλιακή Επανάσταση κατάφεραν να σταματήσουν βίαια τη λαμπρή περίοδο ακμής του Γυμνασίου και να ακολουθήσει η πτώση. Βασισμένη σε αξιόλογα έργα, δημοσιεύματα, έρευνες και μαρτυρίες προσπάθησα να παρουσιάσω αληθινές ιστορίες με σεβασμό και εκτίμηση. Φυσικά τα παρακάτω στοιχεία επιδέχονται διόρθωση ή συμπλήρωση, καθώς μας αφορά η ανάδειξη της αλήθειας και της τοπικής ιστορίας.

Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε για την προσέγγιση του θέματος ήταν βιβλιογραφικό στο κομμάτι που αφορούσε την κατανόηση της εποχής στα χρόνια της αντιβασιλείας και του Όθωνα και αρχαιακό, προερχόμενο κυρίως από τα ΓΑΚ Αργολίδας στο κομμάτι που αφορούσε το Γυμνάσιο Ναυπλίου, τη λειτουργία, το πρόγραμμα σπουδών και το μαθητολόγιο του.

Η εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος, από τα χρόνια του Καποδίστρια ως την οθωνική περίοδο κάνοντας αναφορά στον διορισμό των διδασκάλων που διορίζονταν στα Γυμνάσια αλλά και στην ίδρυση, τη μορφολογία και τη λειτουργικότητα του Γυμνασίου Ναυπλίου. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η λειτουργία κατά τους πρώτους χρόνους ίδρυσης του Γυμνασίου Ναυπλίου, οι ελλείψεις και οι δυσκολίες, που όμως αντιμετωπίστηκαν και έφτασε να βιώσει τη λαμπρή περίοδο, τα χρόνια αίγλης και ορθής λειτουργιάς του, κάνοντάς το, σχολείο πρότυπο. Ακολουθεί το τρίτο κεφάλαιο που μας μεταφέρει την εσωτερική εικόνα του Γυμνασίου, με την καθημερινή ζωή των μαθητών, τα παραπτώματά τους και τις τιμωρίες τους, τις γιορτές τους, αλλά και το απόκτημα της σχολικής βιβλιοθήκης. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην Ναυπλιακή Επανάσταση και την έξωση του Όθωνα που οδήγησε στην παρακμή του Γυμνασίου Ναυπλίου, στη λήξη μιας περιόδου της ιστορίας του νεοελληνικού κράτους και ύστερα από μερικά χρόνια στην μεταφορά του Γυμνασίου στο σημερινό κτίριο του Α΄ Λυκείου Ναυπλίου. Ακολουθεί ένα χρονολόγιο με τα σημαντικότερα γεγονότα που αναφέρονται στην εργασία, ένα παράρτημα με φωτογραφικό υλικό που στην πλειονότητά του προέρχεται από τα Γ.Α.Κ Αργολίδας και στο τέλος της εργασίας ακολουθεί ένα δεύτερο παράρτημα που παρουσιάζεται το μαθητολόγιο των σχολικών ετών 1870 - 1874 και παρακολουθείται ο αριθμός των μαθητών ανά σχολικό έτος και τάξη που όλο και μειώνεται, καθώς οι μαθητές προβιβάζονται και φτάνουν ως την τετάρτη, την ανωτέρα τάξη του πρώτου Γυμνασίου στο Ναύπλιο.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου Θανάση Χρήστου, Αναπληρωτή καθηγητή Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας και Διευθυντή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας «Νέες θεωρήσεις και προοπτικές», που μου έδωσε την ευκαιρία να μελετήσω και να αναδείξω την ιστορία του τόπου μου, με ένα θέμα διαχρονικό, που μας θέτει πολλά ερωτηματικά, προβληματισμούς και οδηγεί σε περαιτέρω έρευνες. Τέλος, ευχαριστώ για την υπομονή, την στήριξη και την εμπιστοσύνη που μου έδειξε το προσωπικό των ΓΑΚ Αργολίδας και της Βιβλιοθήκης «Ο Παλαμήδης».

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δυο μήνες μετά την απελευθέρωση του Ναυπλίου από τον τουρκικό ζυγό, το Ναύπλιο γίνεται η πρώτη πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Το Βουλευτικό σώμα, η Διοίκηση και όλες οι κρατικές υπηρεσίες μαζί με τους υπαλλήλους μεταφέρονται στην πρωτεύουσα του Ναυπλίου. Ο Ιωάννης Καποδίστριας ως ο πρώτος κυβερνήτης του ελληνικού κράτους αναβάθμισε τις υποδομές της πόλης και των προαστίων, μετέτρεψε τις τουρκικές υποδομές σε καποδιστριακά κτήρια και αυτά αργότερα εξελίχθηκαν σε νεοκλασικά, δημόσια ή ιδιωτικά. Μεταξύ άλλων, θέλησε να βελτιώσει τον τομέα της εκπαίδευσης, καθώς βρισκόταν σε άσχημη κατάσταση λόγω των σκληρών συνθηκών διαβίωσης και του αγώνα για ελευθερία. Τα παραπάνω δεν επέτρεπαν τη σπουδή ούτε την παιδεία των νέων, έτσι ευθύς έθεσε τις βάσεις της κατώτερης εκπαίδευσης προωθώντας την ίδρυση δυο τύπων σχολείων, τα αλληλοδιδασκτικά και τα ελληνικά σχολεία.

Οι προβληματισμοί για την οργάνωση, στο πλαίσιο της γενικότερης εκπαίδευσης και επαγγελματικής εκπαίδευσης, δεν έλειψαν ούτε στα χρόνια του ελληνικού αγώνα, παρόλο που η ιεράρχηση των αναγκών παρέπεμπε την αντιμετώπιση του συνόλου των εκπαιδευτικών θεμάτων μετά τη συγκρότηση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Η λήψη μέτρων όχι μόνο για την καθολική μόρφωση του λαού αλλά και για την εξυπηρέτηση των αναγκών σε εξειδικευμένη γνώση κρίθηκε αναγκαία, ήδη από τον πρώτο χρόνο της ελληνικής επανάστασης και ο προβληματισμός περί γεωργικής, τεχνών και εμπορίου διαπιστώνεται στα πρώτα κιάλας κείμενα των τοπικών πολιτικών οργανισμών.

Οι Έλληνες οραματίζονταν για το ελεύθερο κράτος τους ένα εκπαιδευτικό σύστημα κλιμακωμένο σε τρεις βαθμίδες που θα πρόσφερε δωρεάν παιδεία (τουλάχιστον στην πρώτη βαθμίδα) σε αγόρια και κορίτσια κάτω από την επίβλεψη της Βουλής, με υπεύθυνο ένα Υπουργείο της κυβέρνησης που θα ρύθμιζε τυχόν θέματα. Το δικαίωμα στη μόρφωση ήταν συνταγματικά κατοχυρωμένο και η εκπαίδευση αποβλέπει στη διαμόρφωση ελεύθερων πολιτών, που έχουν συνείδηση τόσο των καθηκόντων, όσο και των δικαιωμάτων τους. Οι προσπάθειες όμως των επαναστατικών κυβερνήσεων για την ίδρυση σχολείων δεν απέδωσαν καρπούς, λόγω των εχθροπραξιών, των προτεραιοτήτων, αλλά και της οικονομικής και πολιτικής αβεβαιότητας. Προτείνεται η πολιτική ανεξαρτησία της Ελλάδας, με περιορισμένη όμως έκταση και σύνορα στενότερα από αυτά που όριζε το Πρωτόκολλο της 22ας Μαρτίου 1829. Γίνεται σαφής η

πολιτική ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους και επιβάλλεται η διεθνής ύπαρξη και αναγνώρισή του¹.

Την ίδια χρονιά στην Εθνική Συνέλευση στο Αργος (11 Ιουλίου 1829), ο Καποδίστριας, εκθέτοντας τα πεπραγμένα του μέχρι τότε κυβερνητικού του έργου, αναφέρθηκε και στο θέμα της οργάνωσης της εκπαίδευσης τονίζοντας ότι για να υψωθεί ομαλά το οικοδόμημα της παιδείας έπρεπε να τεθούν αρραγή θεμέλια και αυτά ήταν η στοιχειώδης εκπαίδευση: *«Όταν ή βάσις αὐτὴ τεθῆ ἑπάνω εἰς σταθερὰ θεμέλια, τότε χρέος τῆς Κυβερνήσεως θέλει εἶσθαι τὸ νὰ συστήσῃ χωρὶς ἀναβολὴν κεντρικὰ Σχολεῖα εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἐπικρατείας, ὅπου οἱ κατὰ τὴν Ἀλληλοδιδασκτικὴν τελειοποιηθέντες μαθηταὶ θέλουν κατασταθῆ ἐπιδεικτικοὶ διδασκαλίας ἀνωτέρας εἰς τε τὴν φιλοσοφίαν, καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὰς τέχνας. Ἡ φροντίδα τῆς πολιτείας δεν πρέπει να καλύπτει μόνο τὴν κοινὴν τῶν ἀρσενικῶν προπαιδείαν, ἀλλὰ καὶ τῶν κορασίων τὴν δημοσίαν ἀνατροφὴν καὶ διδασκαλίαν»*.

Στο πλαίσιο της οικονομικής ανόρθωσης ο Καποδίστριας και οι συνεργάτες του διαμόρφωσαν και σχέδια για την επαγγελματική κατάρτιση του πληθυσμού, κυρίως των νέων. Αυτά στηρίζονταν, βραχυπρόθεσμα, στη χρησιμοποίηση αλλοδαπών τεχνιτών και επιστημόνων και στην αποστολή νέων Ελλήνων στο εξωτερικό για σπουδές και μακροπρόθεσμα, στην οργάνωση σχολών επαγγελματικής εκπαίδευσης κατά το πρότυπο αντίστοιχων σχολών του εξωτερικού, καθώς και στη γεωργική επιμόρφωση των αγροτών, κυρίως με την ίδρυση Γεωργικής Σχολής και την οργάνωση πρότυπου αγροκηπίου στην Τίρυνθα. Όλες όμως οι προσπάθειες του Κυβερνήτη να μορφώσει επαγγελματικά τον λαό ανεστάλησαν, σχεδόν στο σύνολό τους, μετά τη δολοφονία του

Με τη δολοφονία του Καποδίστρια ακολούθησε ένα χάος , μια αναρχία , που κατέληξε στην εκλογή του Όθωνα , γιου του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου Α΄ . Οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν πως η Ελλάδα έπρεπε να μπει πια στην εποχή της μοναρχίας. Λόγω του νεαρού της ηλικίας του βασιλιά Όθων, μια Αντιβασιλεία διορισμένη από τον βασιλιά Λουδοβίκο ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας για 2,5 περίπου χρόνια, ως την ενηλικίωσή του². Το έργο της Αντιβασιλείας και η ανασυγκρότηση του κράτους έχει αφήσει τα χνάρια της ως σήμερα σε

¹ Θανάσης Χρήστου, *Από την Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1821) έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου (1947)*, 22 Δοκίμια ιστορίας, Αθήνα 1999, σ. 40 -41

² Εντμοντ Αμπού, *Η Ελλάδα του Όθωνα*, Αθήνα 2018

διάφορους θεσμούς και νόμους που τέθηκαν κατά τη διάρκεια της τριακονταετούς βασιλείας της δυναστείας των Wittelsbach (Βίτελσμπαχ) στην Ελλάδα. Οι Αντιβασιλείς και οι συνεργάτες τους ήταν επιφανείς προσωπικότητες της Βαυαρίας και η έλευσή τους στην Ελλάδα σηματοδοτούσε τη θεμελίωση και οικοδόμηση του νεοσύστατου ελληνικού βασιλείου, με βάση τις αρχές του δυτικοευρωπαϊκού μοντέλου κράτους³. Η Οικονομία, η Δικαιοσύνη, οι Ένοπλες Δυνάμεις, η Παιδεία και η Εκκλησία, αναδιοργανώθηκαν από την πρώτη στιγμή της έλευσης των Βαυαρών στην Ελλάδα. Η διανομή των καθηκόντων ανάμεσα στα μέλη της Αντιβασιλείας είχε ως σκοπό την κατάλληλη προετοιμασία του κάθε τομέα, ώστε έκαστος Αντιβασιλέας να μπορεί να παρουσιάσει κατάλληλα τις υποθέσεις του σε νομοθετικό επίπεδο, στο Συμβούλιο της Αντιβασιλείας και να προτείνει λύσεις για τυχόν προβλήματα. Και στους τρεις είχε παραχωρηθεί η πλήρη άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του Όθωνα. Ο Armansperg διορίστηκε πρόεδρος της Αντιβασιλείας και πρώτος μεταξύ ίσων. Θα είχε τη γενική εποπτεία των συνεδριάσεων καθώς επίσης και τη σφραγίδα του κράτους. Θα εκπροσωπούσε το Συμβούλιο της Αντιβασιλείας στις διαπραγματεύσεις με ξένους διπλωμάτες και είχε το δικαίωμα να συνάπτει συμφωνίες, υποκείμενες στην έγκριση των συναδέλφων του⁴.

Ο εποικισμός του Ναυπλίου αυξήθηκε, εξαιτίας της άφιξης των αξιωματούχων που συνόδευαν τον Όθωνα και χιλιάδων Βαυαρών στρατιωτών. Σύντομα έφτασαν εύπορες οικογένειες, έμποροι, Ευρωπαίοι Φιλέλληνες και ο πληθυσμός πλησίασε τους 30.000 κατοίκους. Στο Ναύπλιο βρέθηκαν άνθρωποι που δεν γεννήθηκαν εδώ, αλλά το διάλεξαν ως καταφύγιο στις δύσκολες ώρες ή ως τόπο νέων ευκαιριών για την αποκατάστασή τους και την επένδυση των κεφαλαίων τους.

Με το πέρασμα του χρόνου και φτάνοντας στην οθωνική περίοδο, φαίνεται πως τα μέλη της αντιβασιλείας γνωρίζουν πως μια χώρα χωρίς τη στοιχειώδη εκπαίδευση δεν μπορεί να αναπτυχθεί, ούτε να προοδεύσει. Ας μην παραβλέψουμε πως προέρχονταν από μια χώρα με ανεπτυγμένη μέση και δημοτική εκπαίδευση και οι επιστήμες είχαν ήδη σημειώσει μεγάλες επιτυχίες. Επομένως, εντός των αναγκαίων κρατικών έργων ήταν και η ίδρυση σχολείων και Πανεπιστημίου, διαβαθμίζοντας την εκπαίδευση σε τρία επίπεδα : Στοιχειώδη, Μέση και Ανώτερη. Το εκπαιδευτικό δίκτυο αποτελείται πλέον από τα σχολεία του λαού ή αλλιώς

³ Θανάσης Χρήστου, ό. π., σ. 48

⁴ Θανάσης Χρήστου, *Κωνσταντίνος Δημητρίου Σχινάς (1801-1857). Η ζωή, το έργο, η εποχή του*, Αθήνα 1998, σ. 78-79

Δημοτικά, τα ελληνικά σχολεία, τα Γυμνάσια και το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η δημοτική εκπαίδευση του 19^{ου} αιώνα δεν είχε τόσο ουσιαστική λειτουργία, ήταν μάλλον υποτυπώδης και εξυπηρετούσε την απόκτηση των βασικών γνώσεων γραφής και αριθμητικής. Ωστόσο, αποτελούσε το βήμα για τη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ελληνικό Σχολείο και Γυμνάσιο) εξαπλώθηκε με εξαιρετική ταχύτητα σε όλη την ελληνική επικράτεια και τα ποσοστά φοίτησης ξεπέρασαν ακόμη και τις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης⁵. Οργανωτής του εκπαιδευτικού συστήματος Μέσης Εκπαίδευσης ήταν ο Μάουερ, μέλος της Αντιβασιλείας. Ασχολήθηκε θέματα Δικαιοσύνης, Εκκλησιαστικών και Παιδείας. Από το πρώτο εξάμηνο του 1833 το ενδιαφέρον του στράφηκε στη συγκέντρωση πληροφοριών για την κατάσταση της δημόσιας εκπαίδευσης, τη διατύπωση προτάσεων και τα μέσα βελτίωσής της. Οι οικονομικοί πόροι ήταν απαραίτητοι για το σκοπό αυτό, όπως και η εύρεση διδακτικού προσωπικού. Οι οφειλόμενοι μισθοί των διδασκάλων έπρεπε να εξοφληθούν ταχύτερα, ώστε να συνεχίσουν αυτοί το έργο ως την οριστική ρύθμιση της εκπαίδευσης. Συστάθηκε λοιπόν μια επιτροπή για να μελετήσει το ζήτημα της εκπαίδευσης και να λάβουν αποφάσεις, της οποίας μέλη ήταν ο Κωνσταντίνος Σχινάς⁶, ο Αναστάσιος Πολυζωίδης, ο Ιωάννης Κοκκώνης, ο Αλέξανδρος Σούτσος, ο Ιωάννης Βενθύλος και ο Δόκτορας Φραντζ. Πρόεδρος της επιτροπής αυτής ήταν ο Ι. Ρίζος και Γραμματέας των Εκκλησιαστικών και Δημόσιας εκπαίδευσης της επικράτειας.

Στις 21 Νοεμβρίου/3 Δεκεμβρίου 1833, ύστερα από βασιλικό Διάταγμα ιδρύεται ένα Γυμνάσιο στο Ναύπλιο με 2 κλάσεις, αν και το Διάταγμα προέβλεπε τρεις ή τέσσερις και ένα Ελληνικό Σχολείο με 4 κλάσεις. Σύμφωνα με το διάταγμα στο Γυμνάσιο διδάσκεται η νέα και η παλαιά Ελληνική γλώσσα, η Λατινική, η Γερμανική, η Γαλλική, Ιστορία, Γεωγραφία, Μαθηματικά, Φυσική και Χημεία. Στο Ελληνικό Σχολείο διδάσκεται η νέα και παλαιά Ελληνική γλώσσα και στις τελευταίες τάξεις προστίθενται στο πρόγραμμα σπουδών η Λατινική γλώσσα, η Αριθμητική και η Γεωγραφία. Το επόμενο κείμενο Διατάγματος με αριθμό 87/31 Δεκέμβρης 1836 ορίζει τα Ελληνικά Σχολεία τριτάξια και τα Γυμνάσια τετρατάξια και εισάγει το θεσμό της σχολικής Εφορείας. Επρόκειτο για μια τετραμελής επιτροπή που αποτελείτο από το Δήμαρχο Ναυπλίου, τον Πρόεδρο των Εφετών Ναυπλίου και δυο πολίτες.

⁵ Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, *Εξάρτηση και αναπαραγωγή: Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922)*, Αθήνα 2006, σ.397

⁶ Στις 12 Οκτωβρίου 1843 έγινε Υπουργός Παιδείας.

Την 3^η Σεπτεμβρίου 1843 με την εγκαθίδρυση του συνταγματικού πολιτεύματος η Γραμματεία Δημοσίας Εκπαίδευσης μετονομάζεται σε Υπουργείο Δημοσίας Εκπαίδευσης με υπουργούς τον Κωνσταντίνο Σχινά, τον Ι. Ρίζο και τον Θεοχάρη⁷.

---

⁷ Θανάσης Χρήστου, *Απόψεις σχετικά με την οργάνωση της εκπαίδευσης στις απαρχές της ίδρυσης του νεοελληνικού κράτους*, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 105 -120

Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το Γυμνάσιο και το εκπαιδευτικό σύστημα

1.1. Η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος

Οι προσπάθειες του Ιωάννη Καποδίστρια για την Παιδεία ήταν σπουδαίες και πηγάζουν από την δική του παιδεία και μόρφωση. Πίστευε πρώτα στην προετοιμασία για την ηθική και διανοητική εξύψωση των Ελλήνων και αργότερα στην ανάπτυξη μιας υγιούς παιδείας που θα γινόταν το ασφαλές όργανο της κοινωνικής ανάπλασης της χώρας και της δημιουργίας ενός υψηλού εθνικού πολιτισμού. Δεν αποκαλείται τυχαία ο θεμελιωτής της δημοτικής εκπαίδευσης⁸. Ήθελε να στηρίξει το νέο κράτος στην εργασία και την παιδεία και πίστευε πως μόνο μια αυστηρά συγκεντρωτική εξουσία θα μπορούσε να εξασφαλίσει τη γρήγορη πρόοδο της χώρας. Από τις πρώτες κιόλας μέρες της διακυβέρνησής του, ο Καποδίστριας βρήκε συνοδοιπόρους στο όραμά του, έναν αξιόλογο κύκλο λογίων, όπως ο Γ. Γεννάδιος, ο Γ. Κωνσταντάς, ο Ν. Χρυσόγελος, ο Ι. Βενθύλος, ο Ι. Κοκκώνης, ο Κερκυραίος Α. Μουστοξύδης, ο Κωνσταντίνος Σχινάς, ο Κ. Κοκκινάκης και άλλους, που πρόθυμα προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στον Κυβερνήτη για την πνευματική ανάπτυξη της Ελλάδας⁹.

Στις αρχές του 1828 τέθηκε σε εφαρμογή η κατάρτιση του γενικού εκπαιδευτικού προγράμματος. Παρότι απουσίαζαν οι οικονομικοί πόροι, ο Κυβερνήτης κατάφερε με τη βοήθεια του απλού λαού, να θέσει τις βάσεις της στοιχειώδους εκπαίδευσης, το πρώτο θεμέλιο της παιδείας είχε ήδη τεθεί. Αρχικά, ίδρυσε στην Αίγινα το Ορφανοτροφείο, με σκοπό να στεγαστούν τα ορφανά του πολέμου. Μέσα στο Ορφανοτροφείο λειτούργησαν τρία αλληλοδιδασκτικά σχολεία, στα οποία οι καλύτεροι μαθητές, με την καθοδήγηση των δασκάλων, έκαναν μάθημα στους συμμαθητές τους. Η οργάνωση του ορφανοτροφείου εξυπηρετούσε εθνικούς, ηθικοθρησκευτικούς και πειθαρχικούς στόχους, αφού κατά τον Καποδίστρια πρωταρχική μέριμνα θα έπρεπε να ήταν να μη «έκτραφῶσι» τα ορφανά «τῆς οἰκείας φύσεως, χάνοντα βαθμηδόν καί τήν αἴσθησιν τῶν θρησκευτικῶν χρεῶν των, καί τήν χρῆσιν τῆς γλώσσης των, καί τήν μνήμην τῶν ἐφεστίων καί ιδιογενῶν ἠθῶν». Επίσης εξυπηρετούσε τις ανάγκες

⁸ Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2005, σ.200

⁹ Αλέξανδρος Ι. Δεσποτόπουλος, *Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η απελευθέρωση της Ελλάδος*, Αθήνα 1996, σ. 243

παραγωγής κάποιων τεχνιτών που θεωρούνταν απαραίτητοι στη διαδικασία συγκρότησης του ελληνικού κράτους.

Ο Καποδίστριας πίστευε πως η αλληλοδιδασκτική μέθοδος ήταν η κατάλληλη για την ανάπτυξη του πνευματικού επιπέδου των Ελλήνων. Στο Ορφανοτροφείο λειτουργούσε και η πρώτη βιβλιοθήκη, στην οποία συγκεντρώνονταν παλιά χειρόγραφα με σκοπό τη διάσωσή τους. Τον Ιούνιο του 1829 λειτούργησε μέσα στο Ορφανοτροφείο το «πρότυπο σχολείο», το οποίο θα προετοίμαζε τους προχωρημένους μαθητές για το επάγγελμα του δασκάλου. Το σχολείο αυτό ήταν το πρώτο από μια σειρά ομοίων, που θα ιδρύονταν σε όλες τις μεγάλες πόλεις¹⁰. Όσον αφορά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ο Καποδίστριας αντικατέστησε τα ελληνικά σχολεία της τουρκοκρατίας, με τα πρότυπα ή τυπικά σχολεία τριετούς φοίτησης που υπήρχαν σε όλες τις πρωτεύουσες των επαρχιών και σε όλα τα νησιά. Σε αυτά τα σχολεία προετοιμάζονταν οι πρωτοβάθμιοι δάσκαλοι της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου και όσοι ήθελαν να προχωρήσουν τις σπουδές τους. Ιδιαίτερα σημαντικό ήταν το Κεντρικό Σχολείο¹¹ που ιδρύθηκε στην Αίγινα το Νοέμβρη του 1829 και ήταν ουσιαστικά ένα είδος Γυμνασίου, ένα ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Παράλληλα, ιδρύθηκαν σχολεία θηλέων στην Αίγινα, στο Ναύπλιο, στη Σύρο, στην Ύδρα και την Αθήνα, το Κεντρικό Πολεμικό Σχολείο στο Ναύπλιο, αλλά και σχολεία εμπορικού χαρακτήρα, όπως η Εμπορική Σχολή στη Σύρο, στην Ύδρα και το Ναύπλιο, η πρότυπη Γεωργική Σχολή στην Τίρυνθα¹², η Εκκλησιαστική Σχολή στην Αθήνα (1834), το Πολυτεχνικό Σχολείο στην Αθήνα (1836) και το οθωνικό Διδασκαλείο του Ναυπλίου (1834). Τον Οκτώβρη του 1830 εγκαινιάστηκε στον Πόρο, το Εκκλησιαστικό Σχολείο, το οποίο στεγάστηκε στη μονή της Ζωοδόχου Πηγής. Το σχολείο αυτό ανήκε στα κυβερνητικά σχολεία, δηλαδή σε αυτά που συντηρούσε οικονομικά το κράτος. Λειτούργησε ως τις αρχές του 1832 και έπειτα σταμάτησε τη λειτουργία του, καθώς έγινε αντικείμενο αρνητικού σχολιασμού για τις συνθήκες διαβίωσης των υπότροφων μαθητών.

Οι προσπάθειες εκσυγχρονισμού και πνευματικής ανέλιξης του Καποδίστρια, έληξαν με τη δολοφονία του. Τα κρατικό ταμείο ήταν άδειο και τα στρατεύματα έπρεπε να ντυθούν να πληρωθούν και να συντηρηθούν. Τα μέλη της Διοικητικής Επιτροπής στην Εθνοσυνέλευση της

¹⁰ ΙΕΕ, τ. 13, σ.117

¹¹ Στο Κεντρικό Σχολείο φοίτησαν πάνω από 500 νέοι, ανάμεσά τους και ο ιστορικός Κων/νος Παπαρηγόπουλος, (ΙΕΕ, τ. 13, σ.178-179)

¹² Παύλος Β. Πετρίδης, *Πολιτικοί και Συνταγματικοί Θεσμοί στη Νεότερη Ελλάδα (1821-1843), η οργάνωση του Αγώνα- η Καποδιστριακή Πολιτεία- η Βαυαροκρατία*, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 131

Πρόνοιας (1832) κηρύσσουν γενική αμνηστία και επικυρώνουν την εκλογή του Όθωνα. Ακολούθησαν δύο χρόνια χάους, διαταραχής και αναρχίας, ώσπου στις 7 Μαΐου του 1832 με τη Συνθήκη του Λονδίνου, που συνυπέγραψαν οι Μεγάλες Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία), επιλέχθηκε ως πρώτος βασιλέας της Ελλάδος ο δεκαεφτάχρονος πρίγκιπας Όθωνας, δευτερότοκος γιος του βασιλέα Λουδοβίκου Α΄ της Βαυαρίας. Οι Μεγάλες Δυνάμεις ήθελαν να τερματίσουν οριστικά το ελληνικό ζήτημα και να επιφέρουν τη σταθερότητα στην Εγγύς Ανατολή¹³. Τα άρθρα (9-10) της Συνθήκης εξουσιοδοτούσαν τον Λουδοβίκο να ορίσει μια τριμελή Αντιβασιλεία, η οποία θα ασκούσε τη βασιλική εξουσία ως την ενηλικίωση του Όθωνα και τη συμπλήρωση των είκοσι χρόνων του. Με τα άρθρα (14-15) προβλεπόταν ο σχηματισμός στρατιωτικού σώματος 3.500 ανδρών, που θα συνόδευαν τον βασιλιά και την Αντιβασιλεία στην Ελλάδα. Επίσης, Βαυαροί αξιωματικοί θα αναλάμβαναν την οργάνωση του ελληνικού στρατού. Ο νεαρός βασιλιάς έφτασε στο Ναύπλιο στις 25 Ιανουαρίου/ 6 Φεβρουαρίου 1833, με τη βρετανική φρεγάτα «Μαδαγασκάρη» και έγινε δεκτός με ενθουσιασμό από τους Έλληνες, παρά το νεαρό της ηλικίας του. Ο Λουδοβίκος διόρισε με διάταγμα της 5^{ης} Οκτωβρίου 1832 ως Αντιβασιλείς: τον κόμη Joseph Ludwig von Armansperg, πρώην πολιτικός της Βαυαρίας, τον καθηγητή γερμανικού και γαλλικού Δικαίου του Πανεπιστημίου του Μονάχου Georg Ludwig von Maurer και τον αντιστράτηγο Karl Wilhelm von Heideck.

Μετά την άφιξη του Όθωνα η Αντιβασιλεία θεσμοθέτησε ένα εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο κυριάρχησε στην Ελλάδα για ένα περίπου αιώνα. Με στόχο τη νομοθετική θεμελίωση και οργάνωση συνολικά του νεοελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος εξέδωσε διάταγμα «Περί συστάσεως έπιτροπής προς διοργανισμόν τῶν σχολείων» της οποίας σκοπός ήταν αφενός η πληροφόρηση της Αντιβασιλείας περί της καταστάσεως της δημόσιας εκπαίδευσης και αφετέρου η υποβολή προτάσεων για τα μέσα βελτίωσής της. Με άλλο διάταγμα η Αντιβασιλεία καθόρισε τα καθήκοντα του Γραμματέως «ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἐπικρατείας» Η ανωτέρω Επιτροπή έπρεπε να εκπονήσει σχέδιο για την ίδρυση Σχολείων του λαού, Ελληνικῶν Σχολείων, Γυμνασίων και ενός Πανεπιστημίου, δηλαδή βαθμίδων αντίστοιχων προς αυτές του γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος, πράγμα που έπραξε καταλήγοντας σε μια ολοκληρωμένη πρόταση, η οποία αναφερόταν σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και την οποία υπέβαλε στην Αντιβασιλεία χωρίς, όμως εκείνη να την

¹³ Ιωάννης Α. Πετρόπουλος, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο (1833-1843)*, Αθήνα 1997, τ. 2, σ. 174

εφαρμοσεί. Οι Βαυαροί αντιβασιλείς ήρθαν με διάφορες αντιλήψεις για την οργάνωση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα και θέλησαν να τις επιβάλουν, γεγονός που κατάφεραν σε σημαντικό βαθμό προχωρώντας σε συγκεκριμένες νομοθετικές ρυθμίσεις.

Για τη στοιχειώδη εκπαίδευσω ελήφθη ως βάση ο αντίστοιχος γαλλικός νόμος και για τη μέση ο βαυαρικός. Η πρώτη (στοιχειώδης εκπαίδευσω) οργανώθηκε με το διάταγμα της 21ης Νοεμβρίου 1833, όπως συμπληρώθηκε με τον νόμο της 6ης Φεβρουαρίου 1834 που ορίζει την εκπαίδευσω υποχρεωτική και δεν κάνει διάκριση φύλου ως προς τα βασικά μαθήματα. Η μέση εκπαίδευσω πάλι οργανώθηκε με τα διατάγματα της 31ης Δεκεμβρίου 1836: α) Περί του κανονισμού των ελληνικών σχολείων και γυμνασίων και β) Περί του διοργανισμού και της τάξεως των μαθημάτων των ελληνικών σχολείων και γυμνασίων, που αναφερόταν μόνο σε άρρενες μαθητές, «παίδας», αποκλείοντας ουσιαστικά τα κορίτσια από τη μέση εκπαίδευσω, αλλά και από την ανώτατη, που την προϋπέθετε. Οι διατάξεις αυτές συμπληρώθηκαν αργότερα, το 1857, με τον Έσωτερικόν κανονισμόν των Γυμνασίων και των Έλληνικων σχολείων, καθώς και με ορισμένες άλλες ρυθμίσεις που αφορούσαν κυρίως σε θέματα λειτουργικά και έτσι συμπληρωμένες, ίσχυσαν, στα κύρια σημεία τους, ως το 1929.

Τα μέλη της Αντιβασιλείας που συνόδευαν το βασιλιά Όθωνα, ανάμεσα στα κρατικά έργα που είχαν θέσει για το ελληνικό κράτος, αποφάσισαν και την ίδρυση σχολείων μέσης εκπαίδευσης και αργότερα Πανεπιστήμιο (1837), ακολουθώντας τα ευρωπαϊκά πρότυπα και ολοκληρώνοντας την καποδιστριακή εκπαίδευση. Οι διαδικασίες ξεκίνησαν ξανά το 1836 από τον καγκελάριο Armansperg, ο οποίος παρουσίασε στον βασιλιά Όθωνα, πριν την εκπονή του 1836, δυο διατάγματα «περί συστάσεως πανεπιστημίου», που βασίζονταν σε εκείνα του Maurer. Ο Όθωνας δεν επικύρωσε όμως το σχέδιο αυτό. Ακολούθησε σχεδόν αμέσως η έρευνα για το ζήτημα του Πανεπιστημίου από τον Καθηγητή του Πανεπιστημίου της Βόννης, Christian-August Brandis (1790-1867), σε συνεργασία με τον Κων/νο Σχινά. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών ονομάστηκε «Πανεπιστήμιον του Όθωνος», ή «Οθώνειο Πανεπιστήμιο» ή «Οθωνικόν». Η ερμηνεία της ονομασίας αυτής έλκει την καταγωγή της από τη σταθερή πρακτική των γερμανικών Πανεπιστημίων του Μεσαίωνα να έχουν στον τίτλο τους το όνομα του ηγεμόνα

ιδρυτή τους δεν ήταν μόνο το πρώτο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα της Ελλάδος, αλλά το πρώτο σε όλη την τουρκοκρατούμενη Βαλκανική¹⁴.

Το έργο της Αντιβασιλείας μεταφέρθηκε αυτούσιο στην Ελλάδα από τη Βαυαρία και εμπλουτισμένο με ευρωπαϊκούς πολιτικούς και νομικούς θεσμούς. Δεν ήταν όμως εκείνο που είχαν οραματιστεί οι επαναστατημένοι Έλληνες. Η κατάσταση που αντίκρισαν οι Βαυαροί, ήταν τραγική. Δεν υπήρχαν ούτε σχολεία, ούτε δικαστήρια, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί η βία σε όλη την επικράτεια. Δεν υπήρχε στρατός, ούτε ναυτικό. Η κατάσταση ήταν αξιοθρήνητη, έπρεπε να πληρωθούν τα στρατεύματα, οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων, να αποζημιωθούν τα ναυτικά νησιά Ύδρα, Σπέτσες, Ψαρά και να κινηθεί το εμπόριο¹⁵. Η αντιβασιλεία καταπιάστηκε αρκετά γρήγορα με το θέμα της εκπαίδευσης που το θεωρούσε από τα βασικότερα για την ανάπτυξη της χώρας και αδιαμφισβήτητα φαίνεται να έγιναν ουσιαστικά βήματα. Οι δυσκολίες που είχε να αντιμετωπίσει ήταν τεράστιες: έλλειψη διδακτικού προσωπικού, ελάχιστοι οικονομικοί πόροι και ανυπαρξία σχολικών δομών. Η εσωτερική οργάνωση του κράτους νομοθετήθηκε σύμφωνα με το πρότυπο του διοικητικού οργανισμού και μηχανισμού που λειτούργησε στη Βαυαρία και διαιρέθηκε σε 7 υπουργεία: Εσωτερικών, Εξωτερικών, Οικονομικών, Στρατιωτικών, Ναυτικών, Εκκλησιαστικών και εκπαίδευσης. Προστέθηκε μάλιστα ως παράρτημα το δημοσιονομικό γραφείο, απαραίτητο για την επίλυση επισιτιστικών προβλημάτων.

Τον Μάρτιο του 1833 συστάθηκε μια ειδική επιτροπή, με σκοπό να εκπονήσει ένα σχέδιο οργάνωσης της Εκπαίδευσης. Η επιτροπή αυτή αποτελείτο από πρόσωπα που είχαν συνεργαστεί και με τον Καποδίστρια στον τομέα αυτό. Ο Ιωάννης Κοκκώνης, ο Ιωάννης Βένθυλος, ο Αλέξανδρος Σούτσος, ο Αναστάσιος Πολυζωίδης και ο Κωνσταντίνος Σχινάς αποτελούσαν την εν λόγω επιτροπή, υπό την προεδρία του Γραμματέα της Παιδείας. Με γοργούς ρυθμούς η επιτροπή αυτή κατέθεσε τον Ιούλιο του 1833 στη γραμματεία της Παιδείας ένα σχέδιο, το οποίο δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Το σχέδιο αυτό προέβλεπε τη θεσμοθέτηση τετραετούς Δημοτικού Σχολείου, τριετούς Γυμνασίου, τριετούς Λυκείου και τετραετούς Πανεπιστημίου αποτελούμενο από έξι σχολές (Φιλοσοφική, Θεολογική, Ιστορική, Νομική, Φυσική, Ιατρική). Τέλος, προβλεπόταν η ίδρυση μιας Ακαδημίας ως επιστέγασμα όλων. Το συγκεκριμένο σχέδιο, αν και συνδύαζε με αρμονικό τρόπο τις ευρωπαϊκές καινοτομίες με τις αυτόχθονες ανάγκες, δεν

¹⁴ Θανάσης Χρήστου, *Κωνσταντίνος Δημητρίου Σχινάς*, ό. π., σ.138-139

¹⁵ Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, ό. π., σ.210-211

εφαρμόστηκε. Η μη εφαρμογή του προκάλεσε μια στασιμότητα στην εξέλιξη του ελληνικού συστήματος Εκπαίδευσης, από την έλευση των Βαυαρών ως το τέλος του 19^{ου} αιώνα¹⁶. Η Αντιβασιλεία έδωσε μεγαλύτερο βάρος στα θεωρητικά και κλασικιστικά μαθήματα και λιγότερο στα πρακτικά.

Αρχικά, μια από τις πρώτες κινήσεις των Βαυαρών στον τομέα της εκπαίδευσης ήταν η αναδιοργάνωση του Ορφανοτροφείου της Αίγινας με το διάταγμα της 23^{ης} Οκτωβρίου/4^{ης} Νοεμβρίου του 1833 περιορίζοντάς το στον αρχικό του σκοπό, δηλαδή στο να μαθαίνουν τα ορφανά παιδιά μια τέχνη για να μπορέσουν να βιοποριστούν. Το Κεντρικό Διδακτήριο που υπήρχε μέσα στο Ορφανοτροφείο αναδιοργανώθηκε με παλιό και νέο διδακτικό προσωπικό, αλλά και νέα μαθήματα, σημειώνοντας τεράστια πρόοδο στις εξετάσεις των μαθητών. Σύμφωνα με το άρθρο 4 του βασιλικού διατάγματος περί δημοτικών σχολείων της 6^{ης} /18^{ης} Φεβρουαρίου του 1834¹⁷, ιδρύθηκαν σε κάθε δήμο α΄, β΄ και γ΄ τάξεως δημοτικά σχολεία. Σκοπός αυτών των σχολείων πέρα από την μετάδοση των γνώσεων ήταν η καλλιέργεια της ευσέβειας, της αγάπης προς το αγαθόν και το αληθές και της κλίσεως προς την αρετή¹⁸. Οι δήμοι ήταν υπεύθυνοι για την κάλυψη των εξόδων των σχολείων αυτών. Όπου δεν υπήρχε η οικονομική δυνατότητα, θα ίδρυε δημοτικά σχολεία η Κυβέρνηση με επιχορηγήσεις από το Γενικό Εκκλησιαστικό και Σχολικό Ταμείο. Η φοίτηση ήταν υποχρεωτική και διαρκούσε επτά έτη και σε αυτά φοιτούσαν παιδιά ηλικίας από 7 έως 12 ετών. Ελάχιστα σχολεία λειτούργησαν με πέντε ή και λιγότερες τάξεις, εξυπηρετούνταν από ένα μόνο δάσκαλο και εφαρμοζόταν η αλληλοδιδασκτική μέθοδος διδασκαλίας. Συνήθως τα δημοτικά ήταν μεικτά, ελάχιστες ήταν οι περιοχές που διέθεταν σχολεία αρρένων και θηλέων. Φυσικά στα σχολεία θηλέων το διδακτικό προσωπικό το αποτελούσαν μόνο γυναίκες. Οι δάσκαλοι των δημοτικών σχολείων, διαιρούνταν σε τρεις τάξεις, ανάλογα με τις γνώσεις και τις ικανότητές τους στη διδασκαλία. Υπήρχαν οι δάσκαλοι των νομών και επαρχιών, οι δάσκαλοι των δήμων α΄ τάξεως και οι δάσκαλοι των δήμων β΄ και γ΄ τάξεως. Η αλληλοδιδασκτική μέθοδος διδασκαλίας ήταν ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστεί η τρομακτική έλλειψη δασκάλων και η ανυπαρξία οικονομικών πόρων για την Παιδεία. Τα μαθήματα που διδάσκονταν στα δημοτικά σχολεία ήταν η γραφή και η ανάγνωση, η αριθμητική,

¹⁶ Θανάσης Χρήστου, ό. π., σ. 51

¹⁷ ΦΕΚ αρ.φ.11, 6/18 Φεβρουαρίου 1834

¹⁸ Στέφανος Π. Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος: Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους, 1821-1862*, Αθήνα 2005, σ. 352

οι στοιχειώδεις γνώσεις της ελληνικής ιστορίας, της γεωγραφίας και της φυσικής, θρησκευτική ιστορία και ορθόδοξη κατήχηση που διδασκόταν από ιερέα.

Η μέση εκπαίδευση οργανώθηκε με το πρώτο διάταγμα της 21^{ης} /3^{ης} Δεκεμβρίου 1833 και με το επόμενο «Περί του διοργανισμού και της τάξεως των μαθημάτων των ελληνικών σχολείων και γυμνασίων» της 31^{ης} Δεκεμβρίου 1836 σε δύο κύκλους: το Ελληνικό Σχολείο και το Γυμνάσιο. Τα μαθήματα που διδάσκονταν στα Ελληνικά Σχολεία ήταν: η αρχαία και νέα ελληνική φιλολογία, τα θρησκευτικά, η αριθμητική, η γεωγραφία και η καλλιγραφία. Στις δυο τελευταίες τάξεις διδασκόταν και η λατινική γλώσσα για όσους θα προχωρούσαν στο Γυμνάσιο. Το Ελληνικό Σχολείο ήταν μια μίμηση του γερμανικού Λατινικού Σχολείου (Lateinische Schüller), αποτελείτο από τρεις τάξεις και κάθε τάξη έχει το δικό της δάσκαλο, ο δάσκαλος της μεγαλύτερης τάξης ήταν παράλληλα και προϊστάμενος του σχολείου φέροντας τον τίτλο του σχολάρχη. Το μάθημα των ελληνικών κάλυπτε τις περισσότερες ώρες διδασκαλίας (12 ώρες σε κάθε τάξη) και εκτός των άλλων μαθημάτων, δόθηκε μεγάλη σημασία στην εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας και των Λατινικών για τους μαθητές που επιθυμούσαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο Γυμνάσιο. Επιπλέον διδασκονταν εγκυκλοπαιδικώς αριθμητική, καλλιγραφία, κατήχηση και ιερά ιστορία, γεωγραφία και γενική ιστορία, αρχές φυσικής και φυσική ιστορία, μουσική και ζωγραφική. Το παραπάνω διάταγμα ρύθμιζε λεπτομερώς το πρόγραμμα διδασκαλίας, την ύλη των μαθημάτων, τον έλεγχο των μαθητών, τον τρόπο εξέτασης και προβιβασμού των μαθητών, τα προσόντα των διδασκάλων και τη μισθοδοσία τους. Οι δάσκαλοι των Ελληνικών Σχολείων έπρεπε να κατέχουν σε καλό επίπεδο τη νέα και αρχαία ελληνική γλώσσα και τα λατινικά, να γνωρίζουν άριστα αριθμητική, γεωγραφία και γεωμετρία. Επιπλέον θα έπρεπε να γνωρίζουν τα σπουδαιότερα και τα βασικότερα από την ιερά ιστορία και κατήχηση, τη φυσική ιστορία, την ανθρωπολογία, την ηθική, τη μουσική και τη ζωγραφική. Κανένας υποψήφιος δάσκαλος Ελληνικού Σχολείου δεν προτείνεται προς διορισμό, αν υπάρχουν «αμφιβολίες περί των ηθών και της θρησκευτικότητας αυτού»¹⁹. Σύμφωνα με το εν λόγω διάταγμα οι μισθοί των διδασκόντων κυμαίνονταν ως εξής : ο δάσκαλος της α΄ τάξης είχε μισθό 120 δραχμές, της β΄ τάξης 150 δραχμές και της γ΄ τάξης 180 δραχμές. Προβλεπόταν επίσης ανά πενταετία αύξηση μισθού κατά 1/5 μέχρι το ανώτερο όριο των 250 δραχμών. Παρατηρώντας το πρόγραμμα σπουδών του ελληνικού σχολείου φαίνεται πως ιστορία διδασκόταν 6 ώρες την

¹⁹ Στέφανος Π. Παπαγεωργίου, ό. π., σ.354

εβδομάδα σε κάθε τάξη, η Γεωγραφία και η Ιερά Ιστορία 7 ώρες, η Ηθική και η Κατήχηση 6 ώρες, η Αριθμητική, τέλος η Γεωγραφία και η Φυσική 9 ώρες την εβδομάδα σε κάθε τάξη.

Έτσι, σύμφωνα με το βασιλικό Διάταγμα στο Ναύπλιο την πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους ιδρύθηκε το 1833 το πρώτο σχολείο Μέσης εκπαίδευσης που ονομάστηκε Γυμνάσιο, μαζί με το κατώτερο σχολείο μέσης εκπαίδευσης, το Ελληνικό Σχολείο. Μέχρι το 1835 λειτουργούσαν τρία Ελληνικά σχολεία στο Ναύπλιο, τη Σύρο και την Αθήνα. Με το διάταγμα της 25^{ης} Μαρτίου 1835 ιδρύθηκαν άλλα δέκα ελληνικά σχολεία, στην Άμφισσα, Καλαμάτα, Λαμία, Μεσολόγγι, Πάτρα, Σπάρτη, Τήνο Τρίπολη, Χαλκίδα και Ύδρα. Οι απόφοιτοι του Ελληνικού σχολείου εισάγονταν με εξετάσεις στο Γυμνάσιο. Οι πόλεις μπορούσαν να συγκροτήσουν Γυμνάσιο μιας έως και τριών τάξεων. Το Γυμνάσιο είχε τέσσερις τάξεις και μόνο οι μαθητές που περφόταν και τις τέσσερις τάξεις του Γυμνασίου μπορούσαν να προχωρήσουν στο Πανεπιστήμιο. Σε κάθε Ελληνικό Σχολείο και Γυμνάσιο συστάθηκε εφορεία που υπαγόταν απευθείας στον Γραμματέα Εκκλησιαστικών και Δημόσιας Εκπαίδευσης. Μέλη της εφορείας ήταν: ο διοικητής της περιφέρειας, που ήταν και πρόεδρος της επιτροπής, ένας μορφωμένος υπάλληλος, ο κληρικός της περιοχής, ο δήμαρχος και δυο δημότες εκλεγμένοι από το δημοτικό συμβούλιο. Αν δεν υπήρχε διοικητής στην περιφέρεια, πρόεδρος της επιτροπής οριζόταν ο δήμαρχος, με απόφαση του Νόμου. Τα μέλη της εφορείας ήταν υποχρεωμένα να φροντίζουν για το διορισμό των καθηγητών, μπορούσαν να παρευρίσκονταν εντός και εκτός σχολικών αιθουσών, να κάνουν τακτικές επισκέψεις, να φροντίζουν για την αγορά βιβλίων ή αντικειμένων που χρειαζόνταν για το μάθημα, ήταν υπεύθυνοι για τις οικονομικές δαπάνες των σχολείων και στο τέλος της σχολικής χρονιάς, είχαν την υποχρέωση να δώσουν αναφορά στη Γραμματεία για την κατάσταση, την πρόοδο των μαθητών και τις ελλείψεις του σχολείου²⁰. Οι διδάσκοντες στο Γυμνάσιο δεν ονομάζονταν δάσκαλοι, αλλά καθηγητές. Διορίζονταν πέντε καθηγητές σε κάθε σχολείο, ένας για τα μαθηματικά, δυο για τα φιλολογικά και τα κλασικά μαθήματα και ένας για τα υπόλοιπα μαθήματα, όπως τη γεωγραφία, τη χημεία, τη φυσική, την ανθρωπολογία, τη φιλοσοφία και τα γαλλικά. Παρατηρώντας το σχολικό πρόγραμμα του Γυμνασίου και σύμφωνα με το διάταγμα «περί διοργανισμού και τάξεως ελληνικών σχολείων και Γυμνασίων», τα λατινικά διδάσκονταν 4 ώρες στην πρώτη, 6 στη δεύτερα 5 στην τρίτη και 4 στην τετάρτη

²⁰ Στέφανος Φίλος, *Το χρονικό ενός θεσμού. Εποπτεία και Διοίκηση της Εκπαίδευσης κατά την τελευταία 150/ετία (1832-1982)*, Αθήνα 1984, σ. 24-27

Γυμνασίου. Η ιστορία, τα μαθηματικά, η γεωγραφία, τα γαλλικά, η εισαγωγή στη φιλοσοφία, η θεωρία των περί τον λόγον επιστημών και η κατήχηση διδάσκονταν 2 ώρες σε κάθε τάξη. Τέλος η φυσική ιστορία διδασκόταν 2 ώρες στην πρώτη, 2 στη δεύτερα 2 στην τρίτη και 3 στην τετάρτη τάξη του Γυμνασίου. Το Γυμνάσιο και το Ελληνικό στο Ναύπλιο, στεγάστηκαν μέχρι το 1856 σε παλιό τουρκικό οίκημα στην οδό Βασιλέως Κωνσταντίνου, πιθανότατα στην ίδια θέση που μετέπειτα χτίστηκε το κτίριο του Γυμνασίου.

Στις αρχές του 1860 παρατηρήθηκε μια αθρόα ίδρυση ελληνικών σχολείων, συλλόγων εταιρειών και αδελφοτήτων, για να διαδώσουν την ελληνική παιδεία και να αφυπνίσουν την εθνική συνείδηση των Ελλήνων. Η εκπαιδευτική αυτή κίνηση οφείλεται στην δραστηριότητα και στην υποστήριξη δυο συλλόγων της Αθήνας το «Σύλλογο προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων» και της «Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας» επιχειρώντας τη διάδοση και την προαγωγή της ελληνικής παιδείας. Στην περιφέρεια Αργολιδοκορινθίας λειτουργούσαν και άλλα σχολεία, όπως η Γυναικεία Σχολή της Ελένης Δανέζη, η Ανώτερη Σχολή Ναυπλίου της Charlotte Volmerange ως ιδιωτικό σχολείο θηλέων, το Γερμανικό Σχολείο, το σχολείο κορασίδων της Πρόνοιας και το σχολείο κορασίδων Branciard²¹.

---

²¹ Δαβίδ Αντωνίου, *Η εκπαιδευτική εικόνα του Ναυπλίου κατά τα έτη 1833-1834*, Ναυπλιακά Ανάλεκτα, Ναύπλιο 2000, τ.4, σ.51

1.2. Η ίδρυση του πρώτου Γυμνασίου στο Ναύπλιο

Στις 21 Νοεμβρίου/3 Δεκεμβρίου 1833 ιδρύθηκε στο Ναύπλιο το πρώτο σχολείο μέσης εκπαίδευσης που ονομάστηκε Γυμνάσιο. Στο ίδιο Βασιλικό Διάταγμα ορίστηκε και η ίδρυση Ελληνικού Σχολείου. Η επίσημη έναρξη λειτουργίας του Γυμνασίου του Ελληνικού Σχολείου φαίνεται να έγινε στις 12/24 Μαρτίου 1834. Το Γυμνάσιο και το Ελληνικό Σχολείο φαίνεται να στεγάστηκαν μέχρι το 1857 σε κάποιο παλιό τουρκικό οίκημα στην ίδια θέση που βρίσκεται σήμερα το Δημαρχείο. Μιας και το Γυμνάσιο ιδρύθηκε υπό την φροντίδα του βασιλιά, είχε την εύνοια και την στήριξή του, για το λόγο αυτό αποτέλεσε μάλιστα πρότυπο σχολείο για πολλά χρόνια, φροντίζοντας πάντα να στέλνονται οι ικανότεροι καθηγητές και γυμνασιάρχες. Αφού το πρώτο σχολείο μέσης εκπαίδευσης ιδρύθηκε στο Ναύπλιο, πλήθος κόσμου από όλη την Ελλάδα συνέρρεε στην πρωτεύουσα για να φοιτήσει σε αυτό. Στο Γυμνάσιο εισάγονταν μαθητές που είχαν τελειώσει το αλληλοδιδασκτικό σχολείο, αυτοδίδακτοι, όσοι διέθεταν τη στοιχειώδη μόρφωση από εγκύκλια σχολεία ελληνικών κοινοτήτων της τουρκοκρατίας και όσοι είχαν αποφοιτήσει το Ελληνικό Σχολείο, κατόπιν εισαγωγικών εξετάσεων. Τα πρώτα χρόνια το Γυμνάσιο λειτουργούσε με δυο τάξεις και παρατηρείται το εξής γεγονός, μαθητής να διδάσκεται κατά το ίδιο σχολικό έτος ιστορικά και φιλολογικά μαθήματα της μιας τάξης και μαθηματικά της άλλης τάξης. Ο μαθητής αυτός με την αποπεράτωση όλων των μαθημάτων μπορούσε να πάρει το απολυτήριο του Γυμνασίου. Από το σχολικό έτος 1835-1836 το Γυμνάσιο λειτουργεί με τρεις τάξεις και όσοι αποφοιτούν έχουν δικαίωμα να εγγραφούν στο Πανεπιστήμιο χωρίς εξετάσεις.

Η εγγραφή των μαθητών στο Γυμνάσιο μέχρι το 1836 ήταν δωρεάν. Από το Δεκέμβρη αυτού του έτος εκδόθηκε διάταγμα που όριζε το ποσό των 3 δραχμών για εγγραφή στο Ελληνικό σχολείο και το ποσό των 5 δραχμών για εγγραφή στο Γυμνάσιο. Πολλοί από τους μαθητές ήταν υπότροφοι του κράτους και αυτοί ήταν συχνά ορφανοί ή εντελώς άποροι. Το ίδιο Διάταγμα όριζε για τους 12 υποτρόφους του Γυμνασίου, μετά το πέρας τη φοίτησης τους να λάβουν θέσεις διδασκάλων σε Ελληνικά σχολεία. Η υποτροφία τους ήταν 45 δραχμές το μήνα και φρόντιζαν να δείχνουν άριστη διαγωγή και να προάγονται στην επόμενη τάξη, αλλιώς η υποτροφία τους θα χανόταν. Τα χρήματα των υποτρόφων κάποιες φορές καθυστερούσαν και διαμαρτύρονταν μεταβαίνοντας στην Αθήνα για να πληρωθούν. Στο τέλος της σχολικής χρονιάς παραδίδονται από τον εκάστοτε γυμνασιάρχη προς το Υπουργείο Εκπαίδευσης οι ονομαστικοί κατάλογοι των

μαθητών. Ο διευθυντής Αναστασιάδης από το σχολικό έτος 1836-1837, φαίνεται να προβαίνει και σε παρατηρήσεις που αφορούν την ευφυΐα και τις μαθησιακές δυνατότητες του κάθε μαθητή και παρακάτω το ήθος του²².

Στο Ναύπλιο από το 1824 παρατηρούνται προσπάθειες για την απόκτηση και τη διάχυση νομικής παιδείας που ίσως να αυξήθηκε και για λόγους διεκδικήσεων θέσεων εν όψει της ίδρυσης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το σχόλιο της εφημερίδας Αθηνά τον Μάρτιο του 1838 για το Ναύπλιο είναι καυστικό, κατά τον Τριαντάφυλλο Σκλαβενίτη : «εις την πόλιν μας σήμερον υπάρχει συρμός νομολογίας, όλοι οι δικηγόροι επαγγέλλονται τον νομοδιδάσκαλον, οι μεν συγγράφουν, οι δε παραδίδουν, άλλοι εκδίδουν, άλλοι προκηρύττουν, άλλοι εκαλύφθησαν με το διδασκαλικόν καλυμμαύχι, άλλοι ενθουσιόντες και ρητορεύοντες αναφέρουσι και απαγγέλλουσιν ως το Πάτερ ημών όλους τους συγγραφείς²³».

Σύμφωνα με το βασιλικό Διάταγμα της 31^{ης} Δεκεμβρίου 1836/ 12 Ιανουαρίου 1837 «*περί κανονισμού των ελληνικών σχολείων και γυμνασίων*» η μέση εκπαίδευση διαιρείται σε δυο βαθμίδες. Το διάταγμα αυτό καθόριζε λεπτομερώς τη λειτουργία των Ελληνικών Σχολείων και των Γυμνασίων, προβλέποντας παράλληλα για τις εξετάσεις και τις ποινές των μαθητών. Ορίστηκε ως διδακτέα ύλη για το Γυμνάσιο η αρχαία Ελληνική γλώσσα, τα Λατινικά, τα Γερμανικά, η πολιτική ιστορία, τα Μαθηματικά, η Γεωγραφία, η Φυσική, η φυσική ιστορία, η Ανθρωπολογία, η ρητορική, η ηθική φιλοσοφία και η ζωγραφική ως προαιρετικό μάθημα. Στα Γυμνάσια για λόγους μάλλον πολιτικούς δεν συμπαθούσαν οι μαθητές τα Γερμανικά και δεν παρακολουθούσαν τη διδασκαλία αυτού του μαθήματος. Με τα χρόνια έπαψαν να διδάσκονται τα Γερμανικά και ο Γυμνασιάρχης Ανσέλμος το όρισε ως προαιρετικό μάθημα. Σύμφωνα με το Διάταγμα το σχολικό έτος διαιρείται σε δυο εξάμηνα, το χειμερινό και το θερινό, κατά τις τελευταίες μέρες κάθε εξαμήνου ορίστηκε η διεξαγωγή των γραπτών εξετάσεων²⁴. Οι απολυτήριες εξετάσεις διεξάγονταν κάθε Σεπτέμβρη. Το άρθρο 53 του Διατάγματος, αναφέρει πως κάθε διδάσκαλος είναι υπεύθυνος για την πειθαρχία και την ευταξία της τάξης του. Οφείλει να επαγρυπνεί την επιμέλεια και την διαγωγή των μαθητών, να δίνει πατρικές συμβουλές, να επιβάλλει ποινές δια κρατήσεως εντός του σχολείου, να ενημερώνει τους γονείς και να ζητά από

²² ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.1

²³ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, *Πολιτισμική ιστορία του Ναυπλίου (1833-1862)*, Ναύπλιο 2012, τ. 8, σ.503

²⁴ ΓΑΚ Αργολίδας, ΔΗΜ. Ναυπλίου 1.1/ Ο 56, 1855-1858

αυτούς πληροφορίες για τη διαγωγή των παιδιών. Το θέμα αυτό θα μας απασχολήσει και παρακάτω αναλυτικότερα.

1.3. Ανάλυση και Παρουσίαση κτιρίου

Τυπολογία -Μορφολογία -Λειτουργικότητα

Το Γυμνάσιο και το Ελληνικό Σχολείο στο Ναύπλιο, φαίνεται να στεγάστηκαν μέχρι το 1857 σε κάποιο παλιό τουρκικό οίκημα στην ίδια θέση που βρίσκεται σήμερα το Δημαρχείο. Στην ετήσια έκθεση του Υπουργού Παιδείας Χαράλαμπου Χριστόπουλου, επισημαίνεται πως το δημόσιο κατάστημα του Ελληνικού Σχολείου και του Γυμνασίου Ναυπλίου έχει καταστεί εντελώς άχρηστο και επικίνδυνο για τη ζωή των μαθητών. Γενικώς, φαίνεται να ξεκίνησε τη λειτουργία του με πολλές ελλείψεις και κυρίως προβλήματα κτιριακά, μιας και το τότε κτίριο, το οποίο δε σώζεται σήμερα, αφού αντικαταστάθηκε από το υπάρχον, ήταν σχεδόν ετοιμόρροπο, με αίθουσες μικρές που δεν επαρκούσαν για τους μαθητές.

Αποφασίζεται λοιπόν να διατεθούν 6.300 δραχμές για επισκευή του υπάρχοντος κτιρίου, ενώ παράλληλα ψηφίζεται η αναγκαία δαπάνη για να κτιστεί νέο. Στον απολογισμό του Υπουργείου Παιδείας του 1857 αναφέρεται: *«οικία εν Ναυπλίω συγκεκριμένη εκ 14 δωματίων των αναγκαίων φυλακών κλπ. Εδαπανήθηκαν παρά του δημοσίου δρχ. 23.767 24/00 συνεγκόντων του Δήμου Ναυπλιέων και Δημοτών δρχ. 2.000. η Οικία αυτή χρησιμεύει εις κατάστημα του Γυμνασίου και του Ελληνικού Σχολείου²⁵»*. Το σχέδιο εγκρίνεται και στις 25 Ιανουαρίου 1857 τίθεται ο θεμέλιος λίθος του Γυμνασίου. Έχει την τυπική κάτοψη ενός νεοκλασικού με έναν κεντρικό διάδρομο στον άξονα συμμετρίας, που καταλήγει σε μια εσωτερική σκάλα και αριστερά και δεξιά να υπάρχουν δωμάτια. Το όνομα του αρχιτέκτονα δε το γνωρίζουμε, λογικά θα ήταν ένας από τους μηχανικούς του Αρχιτεκτονικού τμήματος του Υπουργείου Εσωτερικών. Η εορτή των Αποβατηρίων στις 25 Ιανουαρίου 1857, συνδυάστηκε με τη θεμελίωση του νέου

²⁵ Μάρω Καρδαμίτση – Αδάμη, «Το Γυμνάσιο Ναυπλίου», στο Απόπειρα Λόγου και Τέχνης, αρ. τχ. 5 (1993), σ. 40

κτιρίου του Γυμνασίου που χτίστηκε με κρατικά χρήματα. Η οικοδόμηση του κτιρίου τελείωσε σε ένα χρόνο, αλλά οι βελτιωτικές επεμβάσεις και οι συμπληρώσεις κάποιων τμημάτων συνεχίστηκαν και τα επόμενα χρόνια. Το Υπουργείο Εκπαίδευσης σε συνεννόηση με το Δήμο κανόνισαν τα έξοδα για την κατασκευή θρανίων να τα αναλάβει ο Δήμος, χρησιμοποιώντας τη ξυλεία από τη διάλυση των αψίδων του εορτασμού της 25ετηρίδας των Αποβατηρίων.

Η πληροφορία του Ιωάννη Δεμοίρου ότι το νέο κτίριο στέγαζε μόνο το Γυμνάσιο και το Ελληνικό σχολείο κατά το διάστημα 1856-1893 στεγάστηκε σε οικία δίπλα στις φυλακές Λεονάρδου, πιθανότατα να μην ευσταθεί. Στο νέο κτίριο, οι 8 αίθουσές του με εμβαδόν 20-25 τετραγωνικά μέτρα η κάθε μια, ήταν επαρκείς²⁶ για να στεγάσουν τους μαθητές και των δυο σχολείων που πιθανότατα να μην ξεπερνούσαν τα 240 άτομα. Στο εσωτερικό του κτιρίου επικρατεί μια περίπλοκη διάταξη εσωτερικών χωρισμάτων, αποτέλεσμα διαρκών αλλαγών που έγιναν στο κτίριο προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες τους. Αρχικά το κτίριο ήταν διώροφο, 30 χρόνια μετά, το 1893 προστέθηκε και ο δεύτερος όροφος, έτσι το ισόγειο στέγαζε το Ελληνικό Σχολείο και οι δυο όροφοι το Γυμνάσιο²⁷.

Ο πρώτος όροφος επικοινωνεί με το ισόγειο μέσω μιας εξωτερικής σκάλας στην οδό Αντωνοπούλου. Στον κεντρικό διάδρομο του πρώτου ορόφου, υπάρχει και μια εσωτερική ξύλινη σκάλα, με στροφή 180 μοιρών, που επικοινωνεί με τον δεύτερο όροφο. Η διάταξη των αιθουσών στον πρώτο όροφο είναι περίπου ίδια με του ισόγειου. Μόνο μια αίθουσα στη βορειοδυτική γωνία του πρώτου ορόφου καλύπτει και το χώρο του κεντρικού διαδρόμου, δημιουργώντας μια μεγάλη σάλα, με μια καμάρα στο εσωτερικό της που χρησιμοποιούταν για τις εκδηλώσεις ή εκεί γίνονταν τα μαθήματα συνδιδασκαλίας. Στο όροφο αυτό υπάρχει και γραφείο καθηγητών. Διαφορετική είναι η διάταξη του δευτέρου ορόφου, μάλλον λογικό αφού η προσθήκη του έγινε μεταγενέστερα. Ο κεντρικός του διάδρομος είναι παράλληλος με την πρόσοψη, διαθέτει 4 μεγάλες αίθουσες εκ των οποίων οι 3 τάσσονται κάθετα του κεντρικού διαδρόμου²⁸. Επίσης υπάρχει μια αποθήκη στο κέντρο της νότιας πλευράς του ορόφου. Τα δάπεδα των ορόφων στηρίζονται σε ξύλινα μικρά δοκάρια που επιστρώνονται με μωσαϊκό δάπεδο. Το κτίριο αυτό

²⁶ Σύμφωνα με το βασιλικό Διάταγμα της 17^{ης} Μαΐου 1894 το απαιτούμενο ανά μαθητή εμβαδόν για την αίθουσα διδασκαλίας είναι 0,90-1,25 τετραγωνικά μέτρα.

²⁷ Βλ. τις κατόψεις στο Παράρτημα 1, σελ.67

²⁸ Ευθυμία Καρύγιαννη - Αντώνης Καραχάλιος, «1^{ον} Γυμνάσιο της Ελλάδος στο Ναύπλιο», στο Αναγνώστης, (2000)

ανεγέρθη με έξοδα του κράτους και τη συνδρομή του Δήμου Ναυλιέων, το γεγονός αυτό δε συναντάται σε άλλο σχολείο της εποχής.

Μιας και το Γυμνάσιο ιδρύθηκε υπό την φροντίδα του βασιλιά, είχε την εύνοια και την στήριξη του κράτους, για το λόγο αυτό αποτέλεσε μάλιστα πρότυπο σχολείο για πολλά χρόνια. Κανένα άλλο διδακτήριο δεν είχε ανεγερθεί με έξοδα του κράτους. Το πρώτο Γυμνάσιο της Ελλάδας διέθετε μια πρόσοψη αυστηρή και επιβλητική, ανάλογη του βάρους και του κύρους του. Η οθωμανική του μορφή αντιτίθεται στην ενετική και παραδοσιακή μορφή των υπολοίπων κτιρίων της πόλης και της εποχής που κτίστηκε. Ακολουθώντας αυστηρά ευρωπαϊκά πρότυπα που μοιάζουν με τα αθηναϊκά νεοκλασικά κτίσματα των Βαυαρών αρχιτεκτόνων, στο Γυμνάσιο Ναυπλίου κυριαρχεί η συμμετρία, οι αυστηροί όγκοι και η λιτότητα στη διακόσμηση. Οι εξωτερικοί τοίχοι από λιθοδομή έχουν πάχος 70 εκατοστά και οι εσωτερικοί 60 εκατοστά. Τα εξωτερικά κουφώματα που διαθέτει είναι μάλλον μεταγενέστερα, γαλλικού τύπου, που πλαισιώνονται από μαρμαρόπετρα, η οποία στην πρόσοψη έχει άσπρο χρώμα, ενώ στις πλαϊνές όψεις κοκκινωπό.

Ακολουθώντας τα νεοκλασικά πρότυπα της εποχής και τη μορφολογία του 19^{ου} αιώνα, έχει ογκομετρική κυβοειδή εμφάνιση με 3 επίπεδα. Το ισόγειο και τους δυο ορόφους. Στην πρόσοψη φαίνεται η τριμερή διάταξη του κτιρίου με προεξοχή του κεντρικού τμήματος που τονίζεται από λαξευτούς γωνιόλιθους. Η προεξοχή αυτή ακολουθεί ως προβολή τις γραμμές του αετώματος. Ως κλασικό κτίριο διαθέτει βάση, κορμό και στέγη. Το ισόγειο είναι η βάση του κτιρίου που διαφοροποιείται από τους άλλους ορόφους με μια λευκή ταινία και με τη χρήση αγκωναριών από λίθους και κυφώσεις στις γωνίες. Η στάθμη του ισογείου είναι υψωμένη κατά δυο σκαλιά, ακριβώς στο κατώφλι της εισόδου. Οι όροφοι και ο κορμός, σηματοδοτούνται με λευκά, λιτά, οριζόντια γείσα και οι γωνίες με λευκούς παραστάδες. Το αέτωμα, η στέγη πλαισιώνεται με γείσα και το τύμπανό του είναι χωρίς διακόσμηση. Το κτίριο έχει απόλυτη συμμετρία και οριζόντιες, περιμετρικές ταινίες με κυμάτια μεταξύ των ορόφων, παραστάδες, επιμελημένο γείσο στέγης με κυμάτια και οδόντες, μαρμάρινα πλαίσια στα ανοίγματα και τονισμένους γωνιόλιθους στο ισόγειο²⁹. Η στέγη είναι χωρισμένη σε 3 μέρη, το μεσαίο είναι δίρριχτη και τα πλαϊνά είναι ημιτετράριχτες στέγες. Τέλος, η κεραμοσκεπή είναι ξύλινη με

---

²⁹ Βασιλική Γκιούλη, *Τυπολογίες και κατασκευαστικά συστήματα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής στο Ναύπλιο*, Πάτρα 2008, σ. 196-198

κεραμίδια βυζαντινού τύπου. Το Γυμνάσιο του Ναυπλίου είναι το δεύτερο κτίριο που χτίζεται ειδικά για δημόσιο σχολείο Μέσης εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Το 1856 λειτουργούν στην Ελλάδα επτά Γυμνάσια, εκ των οποίων μόνο τα 2 διαθέτουν ειδικά κτίρια, της Σύρου (1834) και του Ναυπλίου (1857).

Το κτίριο εξαιτίας του βορινού προσανατολισμού της πρόσοψης και της στενής γειτνίασης με τα γύρω κτίρια, δεν είχε επαρκή φωτισμό και αερισμό στο εσωτερικό του. Αυτό σε συνδυασμό με την υγρασία που υπήρχε λόγω έλλειψης μόνωσης, καθιστούσε το σχολικό περιβάλλον ανθυγιεινό. Πολλοί μαθητές υπέφεραν από ισχιαλγία εξαιτίας των ανήλιων αιθουσών. Θα πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι το Γυμνάσιο δεν είχε ειδικά διαμορφωμένο προαύλιο χώρο, αφού η θέση του δεν το επέτρεπε. Έτσι οι μαθητές συγκεντρώνονταν απέναντι από την πλατεία, μπροστά από το σχολείο, όπου πριν το 1912 υπήρχε κήπος. Ο κήπος αυτός καταστράφηκε κατά τα χρόνια της επιστράτευσης 1912-1915 και το διδακτήριο υποτάχθηκε στο στρατό. Από το σχολικό έτος 1929-1930 το κτίριο του Γυμνασίου παύει να λειτουργεί και το σχολείο μεταφέρεται απέναντι, στο νεότερο διδακτήριο, σε χώρο που υπήρχε το παλιό οπλοστάσιο. Το νεότερο διδακτήριο ανεγέρθηκε με έξοδα του κράτους και του Δήμου Ναυπλίου. Το παλαιότερο και διατηρητέο κτίριο, στέγασε αργότερα διάφορες δραστηριότητες και χρήσεις, ώσπου τα τελευταία χρόνια στεγάζει το Δημαρχείο. Ο διαχωρισμός των κλιμακοστασίων μπορεί να βόλευε όταν στέγαζε το Ελληνικό Σχολείο και το Γυμνάσιο, όμως στην σημερινή του χρήση ως Δημαρχείο δεν ήταν λειτουργικός. Έτσι με την αποκατάσταση³⁰ του 1989 κατασκευάστηκε στο τέλος του κεντρικού διαδρόμου ένα κλιμακοστάσιο με ασανσέρ.

Το κτίριο του Γυμνασίου Ναυπλίου βρίσκεται στο σημερινό παλιό διατηρητέο τμήμα της πόλης, στην πλατεία Τριών Ναυάρχων. Στη σημερινή του μορφή έχει χρώμα ώχρας και ορθογώνια παράθυρα με μαρμάρινες πλαισιώσεις. Στην πρόσοψη του κτιρίου η μαρμάρινη πλάκα του 1900, γράφει: «ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΓΥΝΑΣΙΟΝ ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1833 ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΙ ΟΘΩΝΟΣ Α΄, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ» .

³⁰ Σύμφωνα με τα σχέδια του 1989 η κάτοψη του ισόγειου έχει έναν κεντρικό διάδρομο, με ένα γραφείο στην είσοδο δεξιά και 2 μεγάλες αίθουσες. Στη δυτική πλευρά υπάρχουν μικρότερες αίθουσες που διαχωρίζονται από ένα γραφείο.

1.4. Ο διορισμός των καθηγητών

Οι εξετάσεις των υποψηφίων διδασκάλων ήταν προφορικές και γραπτές. Από αυτούς ζητούσαν: α) να μιλούν και να γράφουν με επάρκεια τη Νέα Ελληνική γλώσσα, να έχουν βαθιά γνώση της γραμματικής και να είναι γνωστικά κάτοχοι των Αρχαίων Ελληνικών, β) να έχουν γνώση της λατινικής γραμματικής ώστε να μεταφράζουν ικανοποιητικά από ελληνικά στα λατινικά τα κείμενα, γ) να έχουν γνώσεις στην αριθμητική και στη γεωμετρία που διδάσκονταν στα Γυμνάσια. Οφείλαν επίσης, να γνωρίζουν καλά ελληνική και ευρωπαϊκή γεωγραφία, θρησκευτικά, κατήχηση, αρχαία ελληνική-ρωμαϊκή-ευρωπαϊκή ιστορία, τα σπουδαιότερα της φυσικής ιστορίας, της ανθρωπολογίας, των γαλλικών καθώς και των τεχνών της ζωγραφικής και της μουσικής. Κανένας υποψήφιος εκπαιδευτικός δεν προτείνεται προς διορισμό, αν υπάρχουν *«αμφιβολίες περί των ηθών και της θρησκευτικότητας αυτού»*³¹.

Κατά την εξέταση του υποψήφιου διδασκάλου συντασσόταν ειδικό πρωτόκολλο από την Επιτροπή, που περιείχε την εκτίμηση της ικανότητας και την επίδοση του κρινόμενου βαθμολογικά αλλά και μια πλήρη έκθεση της αξιολόγησής του. Το πρωτόκολλο αυτό, που υπέγραφαν όλα τα μέλη της Επιτροπής, υποβαλλόταν στην Γραμματεία Εκκλησιαστικών και Δημοσίου Εκπαιδευσεως, η οποία επέτρεπε ή δεν επέτρεπε σε κάθε επίδοξο εκπαιδευτικό την πρακτική άσκηση στο διδασκαλικό επάγγελμα. Η άσκηση αυτή γινόταν με την ιδιότητα και τα καθήκοντα βοηθού διδασκάλου σε Ελληνικό σχολείο ή σε ισότιμο ιδιωτικό, κατά το χρονικό διάστημα που θα μεσολαβούσε μεταξύ της επιτροπικής του εξέτασης και του διορισμού του. Σε αυτό το διάστημα που ήταν δυνατόν να παραταθεί πέραν του έτους, ο προοριζόμενος εκπαιδευτικός έπρεπε απαραίτητα να υποβάλλει στο Υπουργείο έγκυρο και νόμιμο τακτικό αποδεικτικό της ενασχολήσεως του.

Το πνευματικό επίπεδο του λαού υστερεί τουλάχιστον στις πρώτες δεκαετίες και ο αναλφαβητισμός κυριαρχεί, παράλληλα, ο πληθυσμός μέσα σε τρεις περίπου δεκαετίες αυξάνεται κατά 14,56%. Τα προβλήματα παιδείας και εκπαίδευσης απασχολούν (για διαφορετικούς σε κάθε περίπτωση λόγους) και τον αγροτικό και τον αστικό πληθυσμό. Ταυτόχρονα, επιχειρήθηκε και η συγκρότηση του κρατικού διοικητικού μηχανισμού σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Επίσης, έγινε η θεσμοθέτηση του εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο θα μεταρρυθμιζόταν έναντι του προγενέστερου. Η πρώτη σύνθεση της τριμελούς

³¹ Στέφανος Π. Παπαγεωργίου, ό. π., σ.354

Αντιβασιλείας συνίστατο από τον Λουδοβίκο φον Άρμανσπεργκ (επικεφαλής και αρμόδιο για τα οικονομικά), τον Λουδοβίκο φον Μάουρερ (υπεύθυνο για θέματα δικαιοσύνης, εκκλησίας και παιδείας) και τον Κάρολο Γουλιέλμο φον Χάνντεκ, αρμόδιο για τα εν γένει στρατιωτικά θέματα. Μόνιμο πρόβλημα υπήρξαν οι καθυστερήσεις και η γενικότερη ασυνέπεια του κράτους στο θέμα της μισθοδοσίας των καθηγητών. Τα ποσά που κατευθύνονται προς τη δημόσια εκπαίδευση και ιδιαίτερα στην καταβολή της μισθοδοσίας των δασκάλων είναι ελάχιστα σε σχέση με εκείνα που απορροφούν οι στρατιωτικές δαπάνες ή οι δαπάνες για τη μισθοδοσία των υπαλλήλων³². Σύμφωνα με το διάταγμα «περί διοργανισμού και τάξεων των μαθημάτων των ελληνικών σχολείων και των γυμνασίων» της 31^{ης} Δεκεμβρίου 1836, οι μισθοί των διδασκόντων κυμαίνονταν ως εξής : ο δάσκαλος της α΄ τάξης είχε μισθό 120 δραχμές, της β΄ τάξης 150 δραχμές και της γ΄ τάξης 180 δραχμές. Προβλεπόταν επίσης ανά πενταετία αύξηση μισθού κατά 1/5 μέχρι το ανώτερο όριο των 250 δραχμών. Θα περίμενε κανείς βάση του νόμου της προσφοράς και της ζήτησης υψηλότερους μισθούς για τους εκπαιδευτικούς ή έστω χαμηλότερους μισθούς για τους στρατιωτικούς, αφού κυριαρχούσε οικονομική στενότητα στη χώρα. Προφανώς η κυβέρνηση θεωρούσε ότι το στρατιωτικό επάγγελμα απαιτούσε υψηλότερες αρετές και διέθετε μεγαλύτερο κύρος.

Ποσοστά επί του Μ.Ο. των δημοσίων δαπανών κατά κατηγορία, 1833-1842

Περίοδος	Δημόσιες δαπάνες (Μ.Ο.)	Δημόσιο χρέος	Στρατιωτικές δαπάνες	Εκπαίδευση	Αμοιβές προσωπικού	Δαπάνες ανωτάτου άρχοντος
1833-42	19.056.693	25,9%	49,6%	2,9%	15,5%	5,8%

Πηγή: Κ. Κωστής, «Δημόσια οικονομικά», στο Κ. Κωστής, Σ. Πετμεζάς (επιμ.), *Ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τον 19ο αιώνα*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006, σ. 305.

Το ζήτημα της στέγασης των Ελληνικών και των Γυμνασίων του Ελληνικού κράτους παρέμενε ένα φλέγον ζήτημα. Το δημοσιονομικό σύστημα δεν επέτρεπε την εξασφάλιση των απαραίτητων πόρων για τη λειτουργία των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης. Υπήρχαν και επιμέρους θέματα όπως η μισθοδοσία των διδασκάλων, τα έξοδα σύστασης σχολείων και η εξασφάλιση των αναγκαίων μεσών λειτουργίας τους. Έτσι, υπάρχουν σχολεία στα αργολικά χωριά που ανοίγουν και κλείνουν ανάλογα με τον αν υπάρχει δάσκαλος και με το αν το κτήριο είναι λειτουργικό. Δεν είναι τυχαίο ότι και στις δύο μεγάλες επιθεωρήσεις που έγιναν στην

³² www.taekpaideutika.gr, επίσκεψη ιστοσελίδας στις 7 Ιουνίου 2019

Αργολίδα από τους Γενικούς Επιθεωρητές Ι. Κοκκώνη (1837) και Σ. Δ. Βυζάντιο (1855), οι επιθεωρητές αδυνατούσαν να ελέγξουν τα απομακρυσμένα σχολεία. Όλες οι εκθέσεις των τοπικών ή γενικών επιθεωρήσεων καθώς και οι αναφορές των δασκάλων δείχνουν πως το ζήτημα της ένδειάς τους εξαιτίας της μη τακτικής καταβολής των μισθών αποτελεί ένα σοβαρότατο πρόβλημα σε όλη τη διάρκεια της οθωνικής περιόδου³³. Υπήρχαν και κάποιες επιτροπές που οι ενδιαφερόμενοι ελληνοδιδάσκαλοι εξετάζονταν και τους χορηγούσαν αποδεικτικό εξέτασης (δίπλωμα δηλοποίησης)³⁴.

---

³³ Γεώργιος Η. Κόνδης, *Εκπαίδευση και Σχολικό δίκτυο στην Αργολίδα την οθωνική περίοδο*, Ναυπλιακά Ανάλεκτα, Ναύπλιο 2012, τ. 8, σ.437

³⁴ Δαυίδ Αντωνίου, *ό. π.*, σ.35-36

Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η λειτουργία του σχολείου

2.1. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του (1833-1841) υπό την διεύθυνση του Λεοντίου Αναστασιάδη

Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας το Γυμνάσιο αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες. Αν και δεν γνωρίζουμε πολλά σχετικά με το Ωρολόγιο Πρόγραμμα και τη διδακτέα, καθώς απουσιάζει το βιβλίο καταγραφής. Αρχικά δεν υπήρχαν διδακτικά βιβλία, εκτός από κάποιες εκδόσεις Ελλήνων και Λατίνων κλασικών συγγραφέων, με αποτέλεσμα οι μαθητές να κρατούν σημειώσεις και οι καθηγητές να προχωρούν αργά τη διδακτέα ύλη. Από την άλλη, εποπτικά μέσα διδασκαλίας, σκεύη και έπιπλα, όπως τα θρανία, απουσίαζαν λόγω της κακής οικονομικής κατάστασης του κράτους. Στην έκθεση του Γυμνασιάρχη Λεοντίου Αναστασιάδη, με ημερομηνία 3 Οκτωβρίου 1834, εξομολογείται πως αδυνατεί να διδάξει «εις τοσούτους μαθητάς³⁵». Γενικώς υπήρχαν προβλήματα στη εκπαίδευση με βαθύτερο αίτιο την απουσία διδακτικού προσωπικού και την κακή λειτουργία του σχολείου. Το μάθημα της εκκλησιαστικής ιστορίας αδυνατούσε να γίνει λόγω έλλειψης της Ιστορίας της Θείας Γραφής του Γρηγορίου Καλογιάννη. Ο Γυμνασιάρχης Λεόντιος Αναστασιάδης απευθύνεται με επιστολή του στη Γραμματεία Εκπαίδευσης στις 6 Ιουνίου 1835, λέγοντας ότι δε συγκροτείται Γυμνάσιο χωρίς επιστήμες και έχοντας μόνο την ελληνική και λατινική φιλολογία, τα Μαθηματικά και το Αλφαβητάρι της γερμανικής γλώσσας³⁶. Χαρακτηριστική ήταν η επίθεση του δέχτηκε το Γυμνάσιο από την εφημερίδα *Αθηνά*³⁷, πως το σχολείο ήταν εντελώς παραμελημένο και πως οι μαθητές κάθονταν σταυροπόδι στο δάπεδο, ρίχνοντας ευθύνες για την παραπάνω κατάσταση στον γυμνασιάρχη Αναστασιάδη. Σοβαρά προβλήματα υπήρχαν και στο εσωτερικό των τάξεων, αφού η πειθαρχία απουσίαζε λόγω διαφοράς ηλικίας, διαφορετικού τρόπου καταγωγής και διαφορετικής κοινωνικής θέσης μεταξύ των μαθητών, με αποτέλεσμα να κυριαρχούν και προβλήματα στην παρακολούθηση των μαθημάτων. Η διαφορά ηλικίας των μαθητών του Γυμνασίου κυμαινόταν από 15-25 ετών. Στο Γυμνάσιο φοιτούσαν κληρικοί, ιερείς, φουστανελοφόροι, βρακοφόροι, εργάτες, παιδιά εμπόρων, πολιτικών στρατιωτικών και

³⁵ ΓΑΚ, 2324, Αναστασιάδης προς Υπουργείο Εκπαίδευσης, 3/10/1834

³⁶ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, *Η σχολική βιβλιοθήκη το 19^ο αιώνα, η Βιβλιοθήκη του Γυμνασίου Ναυπλίου (1833-1935)*, Αθήνα 1995, σ.98

³⁷ «*Αθηνά*», αρ. φ.756, 5 Οκτωβρίου 1840

δημοσίων υπαλλήλων. Η έλλειψη πειθαρχίας είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση σοβαρών επεισοδίων μεταξύ μαθητών, καθηγητών και αστυνομικών οργάνων της πόλης. Η έλλειψη καθηγητών δεν ήταν τόσο έντονη όσο στο Ελληνικό σχολείο και το Γυμνάσιο φαίνεται να βοηθούσε, καθώς διέθετε καθηγητές που δίδασκαν και στα δυο σχολεία και γενικώς υπήρχε ένα κλίμα συνεργασίας τα πρώτα χρόνια λειτουργίας. Γενικώς, φαίνεται πως το Γυμνάσιο ξεκίνησε τη λειτουργία του με πολλές ελλείψεις και κυρίως προβλήματα κτιριακά, μιας και το τότε κτίριο, το οποίο δε σώζεται σήμερα, αφού αντικαταστάθηκε από το υπάρχον κτίριο, ήταν σχεδόν ετοιμόρροπο, με αίθουσες μικρές που δεν επαρκούσαν.

Από το Μαθητολόγιο του σχολικού έτους 1837-1838, που το Γυμνάσιο είναι τριτάξιο, πληροφορούμαστε ότι η περισσότεροι μαθητές ήταν ορφανοί ή τέκνα φονευθέντων αγωνιστών της ελληνικής επανάστασης³⁸. Η ηλικία των μαθητών δεν αναγράφεται στον κατάλογο αυτό. Μια ειδική στήλη αναφέρει την ποιότητα των μαθητών, εκεί χαρακτηρίζεται όχι μόνο η ηθική, αλλά και η πνευματική κατάσταση και οτιδήποτε πνευματικό χάρισμα διαθέτουν οι μαθητές. Στον κατάλογο του σχολικού έτους 1838-1839 αναγράφεται ως μαθητής ο Θεόδωρος Π. Δεληγιάννης, ο γνωστός πολιτικός, όπως και οι δυο αδελφοί του Κωνσταντίνος και Νικόλαος. Στις παρατηρήσεις γράφει πως στα ποιητικά ήταν καλός, στα μαθηματικά καλός και στα Λατινικά καλός, με ποιότητα «χρηστοθηής και ευφυής». Δεν γνωρίζουμε αν υπήρξε επιμελής μαθητής αφού δεν αναγράφεται πουθενά. Από το Μαρτίου του 1837 η λειτουργία του σχολείου αλλάζει, σύμφωνα με το νέο Βασιλικό Διάταγμα «περί κανονισμού Ελληνικών σχολείων και Γυμνασίων» που όριζε ακριβώς τα μαθήματα και τον τρόπο διεξαγωγής τους, τις εξετάσεις, τις ποινές και τις τιμωρίες. Εκείνη την περίοδο δραστηριοποιήθηκε έντονα και ο σύλλογος των καθηγητών. Το Γυμνάσιο Ναυπλίου στήριζε όλους τους κλάδους των μαθημάτων, οι ίδιοι οι καθηγητές επιθυμούσαν το σχολείο να μην παρέχει μόνο κλασική μόρφωση, αλλά και γενικότερη παιδεία και καλλιέργεια. Στις 2 Μαρτίου του 1837 πραγματοποιείται συνεδρίαση καθηγητών και διδασκάλων εξαιτίας της ανάγκης διδακτικών βιβλίων φυσικής ιστορίας, μαθηματικής φυσικής, πολιτικής Γεωγραφίας, Ιστορίας, Γεωγραφίας, εμπειρικής φυσικής, πίνακες Γεωγραφίας και Ιστορίας και το βιβλίο της ηθικής του σχολείου. Επιπλέον ζητούσαν την εκτύπωση Γραμματικής και εγκυκλοπαίδειας ελληνικών μαθημάτων, καθώς επίσης και Συντακτικό και Λεξικό Λατινικών. Για το μάθημα της Ανθρωπολογίας ανέφεραν πως απαιτούσε

---

³⁸ ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.1

ως επιστήμη τη διδασκαλία από έναν ιατρό ή ανατόμο. Μαζί με τα αιτήματά ζητούσαν να τους σταλούν οι μισθοί των δυο τελευταίων μηνών, του Ιανουαρίου και του Φλεβάρη³⁹.

Στο ωρολόγιο πρόγραμμα φαίνεται να διδάσκονται προαιρετικά το μάθημα της ζωγραφικής και της ιχνογραφίας, μαθήματα που τα παρακολουθούσαν όλοι οι μαθητές. Μάλιστα ο καθηγητής ζωγραφικής Ερρίκος Εδουάρδος Βόλτς, βλέποντας τόσο μεγάλο ενδιαφέρον ζήτησε να διεξάγει μαθήματα και σε άλλους νέους έξω από το σχολείο. Προαιρετικά διδάσκονται και τα Γερμανικά. Η φυσική πειραματική διδάσκεται στις δυο τελευταίες τάξεις 3 φορές την εβδομάδα με δίωρη διδασκαλία, τα Μαθηματικά στις δυο τελευταίες τάξεις διδάσκονται 4 φορές την εβδομάδα, η Γεωγραφία διδάσκεται μόνο στις δυο πρώτες τάξεις, στην τελευταία διδάσκεται αντί της Γεωγραφίας η κοσμογραφία, τα Γαλλικά διδάσκονται τρεις φορές την εβδομάδα στην τελευταία τάξη του Γυμνασίου και τα Αρχαία Ελληνικά αντικαθίστανται από τα φιλολογικά μαθήματα (λογική και ηθική). Τέλος, τα Θρησκευτικά διδάσκονται τις Κυριακές και τις εορτές.

Το Νοέμβρη του 1837, ύστερα από το Διάταγμα «περί κανονισμού Ελληνικών Σχολείων και Γυμνασίων» εισήχθη στα σχολεία μέσης εκπαίδευσης ο θεσμός της Σχολικής Εφορείας. Η σχολική εφορεία φρόντιζε για τη συντήρηση και τη βελτίωση του σχολείου και αποφάσιζε για την οικονομική ενίσχυση των άπορων μαθητών. Με το Γυμνάσιο Ναυπλίου συνδέονται, αφού φιλοξενήθηκαν στις αίθουσές του, οι απογευματινές παραδόσεις νομικών μαθημάτων που πραγματοποιήθηκαν δημόσια και δωρεάν, στο τέλος του 1837 και το 1838 από τον Λέοντα Γ. Μελά, Εισαγγελέα Εφετών Ναυπλίου, παραδίδοντας δύο φορές την εβδομάδα Ποινικό ή Εγκληματικό Δίκαιο. Ο Εδουάρδος Μάσσων, γνωστός Σκωτσέζος νομικός, που εξέδιδε το 1838 στο Ναύπλιο το νομικό περιοδικό «*Παρατηρητής*», παρέδιδε Ρωμαϊκό Δίκαιο, ο Κωνσταντίνος Αξελός, εκδότης της εφημερίδος *Νομική (1837-1860)* παρέδιδε δύο φορές την εβδομάδα Πολιτική Δικονομία και Αρχές του Πολιτικού Δικαίου και ο Κωνσταντίνος Τριανταφύλλης, δικηγόρος, παρέδιδε κάθε Τετάρτη Πολιτικό Δίκαιο της Γαλλίας. Ο Διοικητής Αργολίδος Δ. Κριεζής ζήτησε από τη Γραμματεία Εκπαιδευσεως να επαινεθούν οι διδάσκοντες, καθώς «Η παράδοσις των ειρημένων μαθημάτων είλκυσε πλήθος ακροατών εκ τε των δημοσίων

---

³⁹ Ιωάννης Γ. Δεμοίρος, *Ιστορία του Γυμνασίου Ναυπλίου*, Αθήνα 1939, σ.26-28

υπαλλήλων και εκ των ιδιωτών, των οποίων απάντων το φιλόμουσον και φιλομαθές εκεντήθη έτι μάλλον από τον εύστοχον τρόπον της διδασκαλίας⁴⁰».

Οι διδάσκοντες κατηγόρησαν τον Αναστασιάδη για αυταρχισμό, πως κατατάσσει μαθητές σε τάξεις, χωρίς τις προβλεπόμενες εξετάσεις, πως προβιβάστηκαν μαθητές κατώτερης τάξης, πως παραδίδει ιδιαίτερα μαθήματα και πως έχει δοθεί απολυτήριο από τον ίδιο, χωρίς εξετάσεις. Το όνομα του Γυμνασιάρχη αναμείχτηκε, όταν αναγράφηκαν από μαθητές σημειώματα σατυρικού περιεχομένου εις βάρος καθηγητών και οι μαθητές δήλωσαν ότι έδρασαν υποκινούμενοι από εισηγήσεις του Αναστασιάδη. Η υπόθεση έφτασε στα δικαστήρια και το σχολείο κινδύνευσε με πλήρη διάλυση. Οι κατηγορίες ήταν ανυπόστατες και μάλλον κρύβονταν άλλα κίνητρα πίσω από την κατηγορία των καθηγητών⁴¹. Η κρίση μεταξύ καθηγητών και Γυμνασιάρχη διήρκησε αρκετά χρόνια και ξεπεράστηκε όταν συμφιλιώθηκε ο Αναστασιάδης με το καθηγητή Πιττακό. Ο καθηγητής Βενάρδος μετέβη για σπουδές στο εξωτερικό, ο φυσικός Ψύχας μετατέθηκε στο Γυμνάσιο Σύρου και παρέμεινε μόνο ο Φαβρίκιος, ο οποίος συνέχισε την έχθρα, ώσπου ξέσπασε η παραίτηση του Γυμνασιάρχη Αναστασιάδη το Μάρτη 1841 και το κλίμα του Γυμνασίου ημέρευε.

---

⁴⁰ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, ό. π., σ.501

⁴¹ Τάσος Χατζηαναστασίου, *Εφέρθησαν ακόσμως, παραβατικότητα και πειθαρχικές ποινές στο Γυμνάσιο Ναυπλίου κατά την οθωνική περίοδο (1833-1862)*, Ναύπλιο 2017, σ.40-44

2.2. Η «λαμπρή» περίοδος λειτουργίας

Από το σχολικό έτος 1841-1842 διορίζεται ο Α. Ανσέλμος, ο οποίος αναλαμβάνει επίσημα τα καθήκοντά του στις 7 Μαρτίου 1841 και εγκαινιάζεται μια νέα περίοδος δράσης. Ευθύς καταγράφηκαν με συνέπεια όλες οι συνεδριάσεις και τα πεπραγμένα του συλλόγου διδασκόντων στα Πρακτικά. Πρόκειται για έναν άνθρωπο μορφωμένο και με διοικητικές ικανότητες, καθώς επικράτησε η τάξη και η ευρυθμία. Αν και γυμνασιάρχης επιφορτίστηκε τη διδασκαλία των Γερμανικών, των Λατινικών και της Ιστορίας. Ο Λεόντιος Αναστασιάδης παρέμεινε ως καθηγητής Ελληνικών. Παρατηρώντας το πρόγραμμα μαθημάτων του σχολικού έτους 1841-1842, παρατηρείται πως υπάρχει το προαιρετικό μάθημα της ιχνογραφίας υπό τον Ε. Βόλτς και δεν διδάσκονταν το μάθημα της Φυσικής, καθώς απουσίαζε ο καθηγητής Ψύχας. Καταγράφεται πλέον το Μαθητολόγιο, ένας κατάλογος που περιλαμβάνει το όνομα και το επίθετο του μαθητή, η ηλικία του, το ονοματεπώνυμο πατρός, το ονοματεπώνυμο του κηδεμόνα και το ονοματεπώνυμο του οικοδεσπότη της οικίας του μαθητή. Το τρέχον σχολικό έτος φοιτούσαν στην Α΄ Γυμνασίου 20 μαθητές, στη Β΄ Γυμνασίου 13 και στη Γ΄ Γυμνασίου 8 μαθητές, ηλικίας από 14-27 ετών. Από αυτό το μαθητολόγιο συμπεραίνουμε πως το 1/10 των μαθητών ήταν παιδιά εμπόρων και επαγγελματιών Ναυπλιωτών και οι υπόλοιποι ήταν τέκνα καταφυγόντων εμπόρων και επαγγελματιών, δημοσίων υπαλλήλων και αξιωματούχων⁴². Ελάχιστοι ήταν οι Ναυπλιώτες προ επανάστασης του 1821, το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων του Ναυπλίου εγκαταστάθηκε από το 1824 και μετά.

Σύμφωνα με απόφαση του συλλόγου καθηγητών στο τέλος του σχολικού έτους 1840-1841, οι μαθητές που δεν εμφανίστηκαν στις εξετάσεις αδικαιολόγητα, δεν θεωρούνταν πλέον μαθητές. Από το επόμενο σχολικό έτος 1841-1842 καταγράφεται η βαθμολογία διαγωγής των τεσσάρων πλέον τάξεων, με κλίμακα από 1 ως 8. Η διαγωγή των δυο πρώτων τάξεων φαίνεται να είναι μέτρια. Στις δυο τελευταίες τάξεις από τους 13 μαθητές της Β΄ Γυμνασίου του προηγούμενου έτους, συνέχισαν ή προσήχθησαν μόνο οι 7 και από την Δ΄ τάξη του Γυμνασίου, αποχώρησε μόνο ένας μαθητής. Φαίνεται πως στις τελευταίες τάξεις οι μαθητές είναι πιο συνειδητοποιημένοι και αφοσιωμένοι στο σκοπό τους⁴³.

⁴² ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.2

⁴³ Τάσος Χατζηαναστασίου, ό. π., σ.54-57

Τάξη	Αριθ. Μαθητών	Μ. Ο. Διαγωγής
Τετάρτη Τάξις Γυμνασίου	7	7,1/8
Τρίτη Τάξις Γυμνασίου	7	6/8
Δευτέρα Τάξις Γυμνασίου	18	5,6/8
Πρώτη Τάξις Γυμνασίου	19 (+έννας που διέκοψε)	5,2/8

Μέχρι το τέλος του σχολικού έτους 5 μαθητές έμειναν ως το τέλος του Γυμνασίου με χαμηλότερο βαθμό διαγωγής. Βελτιωμένη εμφανίζεται η βαθμολογία της Β΄ Γυμνασίου και άριστη της Α΄ Γυμνασίου. Τα επιτυχή αποτελέσματα προόδου των μαθητών φαίνονται και από τις εξετάσεις του Αυγούστου του 1842, όπως σημειώνει και η Εφημερίδα *Αθηνά*⁴⁴. Οι απολυτήριες εξετάσεις περιλαμβάνουν έγγραφη μετάφραση από την αρχαία στη νέα ελληνική γλώσσα ή το ανάποδο, προβλήματα μαθηματικών, μετάφραση από τα Ελληνικά στα Λατινικά, ορθογραφία και έκθεση. Στην προφορική εξέταση μετέφραζαν ένα κείμενο Λατινικών. Οι εξετάσεις διεζάγονταν συνήθως το φθινόπωρο. Το Γυμνάσιο λειτούργησε με τέσσερις τάξεις μέχρι το 1848. Επί διεύθυνσης Ανσέλμου συντάχθηκε ο «Γενικός Κανονισμός των Χρεών των Μαθητών», όπου αναφέρονται οι υποχρεώσεις των μαθητών προς την κοινωνία και προς το σχολείο, παρείχε μάλιστα και συμβουλές για το πώς θα περάσουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Ενδεικτικά θα αναφέρω κάποιους, που θα μας οδηγήσουν σε συμπεράσματα για την εκπαίδευση και τη διδασκαλία.

- Οι μαθητές οφείλουν να έχουν σεβασμό στους διδασκάλους τους, να μην αντιλέγουν σε αυτούς κατά τη διάρκεια της παράδοσης και να υποβάλλουν τις απορίες τους με σεμνότητα.
- Απαγορεύεται να καπνίζουν οι μαθητές, να λερώνουν και να φθείρουν το σχολικό χώρο. Απαγορεύεται να δημιουργούν φασαρίες και να διαταράσσουν την τάξη και την ησυχία του σχολείου.
- Δίνονται συμβουλές, να μην μελετούν μετά το φαγητό, αλλά μετά το πέρας ενός μικρού διαστήματος, κατά το οποίο θα κάνουν περίπατο για να ξεκουραστούν.
- Συνίστατο αδελφική αγάπη και ομόνοια μεταξύ τους.

⁴⁴ «Αθηνά», 5 Αυγούστου 1842

- Υποχρεούνται όλοι οι μαθητές να βρίσκονται κάθε Κυριακή στην εκκλησία, σε κάθε επίσημη γιορτή, στη Θεία Λειτουργία και να φέρονται κόσμια.
- Οι μαθητές όφειλαν να φέρονται κόσμια εντός και εκτός σχολείου, αποτελώντας παράδειγμα ηθικής και αρετής προς γονείς και συγγενείς, προς τους νόμους, τις βασιλικές και τις δημοτικές αρχές. Να επιμελούνται το σώμα και την καθαριότητα, τη σεμνή ενδυμασία, να μην περιφέρονται στους δρόμους τα βράδια και να γυρίζουν σπίτι τους.

Από τα παραπάνω εύκολα διαπιστώνει κανείς, την τάξη και την ευρυθμία που επικρατούσε στο Γυμνάσιο υπό τη διεύθυνση του Ανσέλμου. Επίσης προοδευτικός θα χαρακτηριζόταν ο κανονισμός που επιτρέπει στους μαθητές να υποβάλλουν ερωτήσεις στους καθηγητές, όταν έχουν απορίες σχετικές με το μάθημα. Την εποχή εκείνη εισάγεται και ο ατομικός κατάλογος κάθε καθηγητή, που σημειώνονται οι απουσίες των μαθητών και η προφορική και γραπτή βαθμολογία τους. Παράλληλα, καθιερώνεται η προσευχή πριν την έναρξη των μαθημάτων και κάθε Κυριακή η ιερά κατήχηση μετά τις 9 το πρωί. Βέβαια παραμένει άλυτο το πρόβλημα στέγασης των μαθητών.

Γυμνασιάρχες και καθηγητές που διαδέχτηκαν το Α. Ανσέλιο συνέχισαν επάξια το εκπαιδευτικό του έργο και δούλεψαν με ενθουσιασμό και πάθος για να διατηρήσουν σε υψηλό επίπεδο την αίγλη του Γυμνασίου Ναυπλίου. Σημαντικοί ήταν ο Χρυσοβέργης και ο Χαράλαμπος Παμπούκης, ο δεύτερος μάλιστα προσπάθησε να διατηρήσει το Γυμνάσιο ως σχολείο γενική μόρφωσης και όχι μόνο κλασικής. Ο αυστηρός, αλλά φιλόδοξος καθηγητής Χρυσοβέργης ανέλαβε τη διεύθυνση του σχολείου στις 6 Οκτωβρίου 1843. Παρά την αυστηρότητα του πολλές φορές είχε συγχαρεί τα παιδιά, όταν έδειχναν μεταμέλεια στα σφάλματά τους. Συχνά τους έδινε πατρικές συμβουλές και τους αποκαλούσε «τέκνα μου», «αδελφούς», «αξιότιμους σπουδαστές», «αξιότιμους μαθητές». Απέβλεπε όχι μόνο στην πνευματική μόρφωση των μαθητών, αλλά και στην διαμόρφωση του ήθους τους. Προς τους συναδέλφους του συνιστούσε υπομονή και να βοηθούν τους μαθητές που έχουν ανάγκη. Σύμφωνα με τον Ιωάννη Δεμοίρο, ο Χρυσοβέργης είχε έρθει πολλές φορές σε ρήξη με τον καθηγητή Χαράλαμπο Παμπούκη για λόγους αντιζηλίας. Το Γυμνάσιο Ναυπλίου δεν είχε το απαιτούμενο προσωπικό, ο καθηγητής Γαλλικών έλειπε, οι καθηγητές της Φυσικής και της Ιστορίας επίσης έλειπαν. Κατά το σχολικό έτος 1843-1844 το Γυμνάσιο είχε συνολικά 74

μαθητές, συγκεκριμένα 32 στην Α΄ Γυμνασίου, 18 στη Β΄ Γυμνασίου, 17 στη Γ΄ Γυμνασίου και 7 στη Δ΄ Γυμνασίου. Ο Χρυσοβέργης πρότεινε τη σύνταξη εγχειριδίου γραμματικής και μεθοδικής διδασκαλίας του μαθήματός του (των αρχαίων Ελληνικών) και ζητά τη χρήση του γυμναστηρίου της Πρόνοιας για τις γυμναστικές ασκήσεις των μαθητών. Η άποψη του ήταν πως οι γυμνασιάρχες δεν πρέπει να διδάσκουν, ούτε να αλληλογραφούν, αλλά να έχουν την υποχρέωση να εποπτεύουν τα πάντα.

Ο Χαράλαμπος Παμπούκης μετατέθηκε στο Γυμνάσιο Ναυπλίου ύστερα από το διάταγμα της 4^{ης} Σεπτεμβρίου 1841 ως καθηγητής και στις 6 Νοεμβρίου 1844 προάχθηκε σε Γυμνασιάρχη⁴⁵. Τον επόμενο μήνα αποχωρεί ο Χρυσοβέργης από το Γυμνάσιο, παράλληλα με τον καθηγητή Λεόντιο Αναστασιάδη. Ο Χαράλαμπος Παμπούκης υπήρξε ένας άνθρωπος πνευματικός με φιλολογική και φιλοσοφική μόρφωση, με υψηλά φρονήματα, αφοσίωση στην εκπαίδευση και με άριστη γνώση της ρητορικής τέχνης. Πέτυχε θεωρητικά, το διορισμό του καθηγητή Φυσικής Τόμαν, αλλά πέρασε ένα έτος χωρίς να έχει αναλάβει την υπηρεσία κανείς. Ύστερα από μεσολάβηση του Υπουργείου η διδασκαλία του μαθήματος ανατέθηκε στο μαθηματικό Κόνδη. Ο Κόνδης ήταν ήδη βεβαρυσμένος με τη διδασκαλία των Μαθηματικών, της κοσμογραφίας και του προαιρετικού μαθήματος της καταστιχογραφίας, που το παρακολουθούσαν πολλοί μαθητές, γι' αυτό και ο Χαράλαμπος Παμπούκης ζήτησε να διδάσκεται και στο Ελληνικό σχολείο και να οριστεί ως υποχρεωτικό μάθημα. Η πρόταση του δεν έγινε δεκτή από το Υπουργείο και 8 χρόνια αργότερα το μάθημα καταργήθηκε. Ο Χαράλαμπος Παμπούκης προώθησε μαθήματα όπως τα καλλιτεχνικά, την καλλιγραφία και την ιχνογραφία, καθώς τα θεωρούσε απαραίτητα στον κοινωνικό βίο. Το μάθημα της καλλιγραφίας και της ιχνογραφίας διδασκόταν ήδη στο Ελληνικό Σχολείο, χωρίς ειδικό διδάσκαλο. Ο Χαράλαμπος Παμπούκης ζήτησε για το Γυμνάσιο τον διορισμό ειδικού διδασκάλου που διορίστηκε, αλλά δεν ανέλαβε ποτέ την υπηρεσία του. Όσο για τη ζωγραφική, ήταν μάθημα προαιρετικό και διδασκόταν από τον καθηγητή Ε. Βολτς. Για τη διδασκαλία αυτού του μαθήματος κατασκευάστηκαν και τοποθετήθηκαν σε μια αίθουσα δυο επιμήκεις τραπεζαρίες αξίας 30 δραχμών.

---

⁴⁵ Εφημερίδα *Αιών*, 21 Σεπτεμβρίου 1841

Ακόμη και στο πρόγραμμα μαθημάτων του σχολικού έτους 1844-1845 η διδασκαλία της Φυσικής και των Θρησκευτικών απουσιάζουν⁴⁶. Επίσης ο Γυμνασιάρχης Χαράλαμπος Παμπούκης φαίνεται ιδιαίτερα βεβαρυμμένος με τη διδασκαλία σχεδόν όλων των φιλολογικών μαθημάτων. Από το 1845 εισάγεται το μάθημα της ρητορικής τέχνης. Η ρητορεία ήταν απαραίτητο προσόν των πολιτικών ανδρών και το μάθημα, όπως είδαμε και παραπάνω διδάσκεται από τον ίδιο το Γυμνασιάρχη που χάρη της ευγλωττίας του, ο Δήμος την πόλης τον όριζε ως ομιλητή σημαντικών εκδηλώσεων και περιστάσεων. Ο Χαράλαμπος Παμπούκης κατά τη θητεία του στο Γυμνάσιο Ναυπλίου ως καθηγητής (1841-1844) και Γυμνασιάρχης (1844-1862) εκφώνησε πολλούς λόγους, τους οποίους τύπωσε σε φυλλάδια της ναυπλιακής τυπογραφίας, με δημοτική και δημόσια δαπάνη, ακόμη και στις τοπικές και αθηναϊκές εφημερίδες και συγκέντρωσε σε δύο τόμους τα κείμενα 23 επιδεικτικών λόγων (πανηγυρικών, επιτάφιων και επιμνημόσυνων) εκφωνημένων στο Ναύπλιο από το 1843 ως το 1862. Συνέταξε πολλά βιβλία περί ρητορικής και γραμματικής. Ως ομιλητής είχε την ικανότητα να προσηλώνει το ακροατήριό του και να το δεσμεύει με την ουσία του περιεχομένου και τη δεινότητα του ρήτορα. Η υποδοχή τους από το αναγνωστικό κοινό ήταν πολύ καλή και οδήγησε στην ανάδειξή του, σε περιζήτητο ρήτορα και σε άλλες περιοχές της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας⁴⁷. Ο Χαράλαμπος Παμπούκης επέτρεπε στους μαθητές να ζητούν από τους καθηγητές λύσεις ακόμη και σε προσωπικές τους υποθέσεις, έτσι αναγκάστηκε να εκδώσει γραπτή οδηγία περί ορθής χρήσεως του δικαιώματος. Δυστυχώς το πνεύμα ξενηλασίας, η έλλειψη ειδικών καθηγητών και το Υπουργείο Εκπαίδευσης δεν άφησαν τον Χαράλαμπο Παμπούκη να πραγματοποιήσει το όνειρο του, με τη διατήρηση ενός Γυμνασίου γενικής μόρφωσης και όχι μόνο κλασικής εκπαίδευσης. Από το 1851 το Γυμνάσιο μετατράπηκε σε ένα κλασικό σχολείο, αυξάνοντας τις ώρες διδασκαλίας των Ελληνικών και των Λατινικών.

Λόγω της συνεχούς και καλής λειτουργίας του, το Γυμνάσιο από το 1833, εξυπηρέτησε μεγάλο ποσοστό της Πελοποννήσου, αφού η Πάτρα απέκτησε Γυμνάσιο το 1835 και η Τρίπολη το 1861. Υποδέχτηκε μεγάλο ποσοστό μαθητών από τους νομούς Λακωνίας, Αρκαδίας και Μεσσηνίας. Υπολογίζεται μάλιστα πως κατά μέσο όρο αποφοιτούν 20 μαθητές το χρόνο από το Γυμνάσιο Ναυπλίου και μόνο 4 είναι Ναυπλιώτες και μάλιστα εγγράφονται στο Πανεπιστήμιο

⁴⁶ ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.2

⁴⁷ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, ό. π., σ.497

Αθηνών. Αποφοιτούν τα τμήματα της Νομικής, της Ιατρικής, της Φιλοσοφικής, της Θεολογίας και της Φαρμακευτικής, επιστρέφουν στο Ναύπλιο και στελεχώνουν τις ναυπλιακές ελίτ⁴⁸.

Το Ναύπλιο την εποχή εκείνη ήταν σπουδαίο εμπορικό λιμάνι και με ανεπτυγμένο διαμετακομιστικό εμπόριο. Επομένως στην πόλη είχε δημιουργηθεί η πολυπληθής τάξη των εμπόρων, των ναυτικών και των χρηματιστών. Τα παιδιά αυτών των οικογενειών παρακολουθούσαν στο Γυμνάσιο μαθήματα που σχετίζονταν με τα λογιστικά, για να στελεχώσουν τις επιχειρήσεις τους. Έτσι προκλήθηκε ένα αίσθημα αποστροφής προς τα Λατινικά, που δε τα θεωρούσαν απαραίτητα στη μόρφωσή τους, σε αντίθεση με τα Γαλλικά. Όμως η εκμάθηση της Λατινικής σύμφωνα με απόφαση του Υπουργείου ήταν άμεσα συνδεδεμένη με την ελληνική γλώσσα, οπότε το μάθημα ήταν αδύνατον να καταργηθεί ή να οριστεί ως προαιρετικό.

Από το 1847 ο Χαράλαμπος Παμπούκης φρόντιζε να γίνονται τακτικές συνεδριάσεις του συλλόγου καθηγητών, συγκεκριμένα στις αρχές κάθε μήνα, δίνοντας κάθε φορά οδηγίες στους μαθητές για την επιμέλεια και την τακτική φοίτηση των μαθητών. Από το 1847-1850 το Γυμνάσιο λειτουργούσε με τρεις τάξεις και το Ελληνικό Σχολείο με τέσσερις. Όμως οι απόφοιτοι του Γυμνασίου που εισέρχονταν στον Πανεπιστήμιο δεν ήταν καταρτισμένοι για να παρακολουθήσουν, έτσι μετατράπηκε η τέταρτη τάξη του Ελληνικού σε πρώτη Γυμνασίου και το Ελληνικό έγινε τριτάξιο και το Γυμνάσιο τετρατάξιο. Επομένως, μετά το 1850 το Ελληνικό σχολείο φαίνεται να γίνεται τριτάξιο και το Γυμνάσιο τετρατάξιο.

---

⁴⁸ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, ό. π. σ.495

Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ζωή στα χρόνια αίγλης του Γυμνασίου

3.1. Ποινές και Τιμωρίες μαθητών

Σύμφωνα με το βασιλικό Διάταγμα της 31^{ης} Δεκεμβρίου 1836/ 12 Ιανουαρίου 1837 «*περί κανονισμού των ελληνικών σχολείων και γυμνασίων*» η μέση εκπαίδευση διαιρείται σε δυο βαθμίδες. Το άρθρο 53 αναφέρει πως κάθε διδάσκαλος είναι υπεύθυνος για την πειθαρχία και την ευταξία της τάξης του. Οφείλει να επαγρυπνεί την επιμέλεια και την διαγωγή των μαθητών, να δίνει πατρικές συμβουλές, να επιβάλλει ποινές δια κρατήσεως εντός του σχολείου, να ενημερώνει τους γονείς και να ζητά από αυτούς πληροφορίες για τη διαγωγή των παιδιών. Από τον «*Γενικό Κανονισμό των χρεών των μαθητών*», αναφέρω ενδεικτικά κάποια άρθρα:

- Άρθρο 13. Οι μαθητές οφείλουν να σέβονται τους διδασκάλους, να τους υπακούν να δέχονται τις παρατηρήσεις τους και με σεμνότητα να υποβάλλουν προς αυτούς τυχόν ερωτήσεις σχετικές με το μάθημα.
- Άρθρο 14. Απαγορεύεται να καπνίζουν οι μαθητές, να ρυπαίνουν το σχολείο και να προκαλούν φθορές και ταραχές.
- Άρθρο 17. Να μην μελετούν αμέσως μετά το μεσημεριανό γεύμα, αλλά μετά το ενός διαστήματος κατά το οποίο προτείνεται να κάνουν περίπατο.
- Άρθρο 18. Να συμπεριφέρονται κόσμια εντός και εκτός σχολείου, αποτελώντας παράδειγμα ηθικής διαγωγής. Να αποφεύγουν τις κακές συναναστροφές και τις συναθροίσεις στα καφενεία και τα καπηλειά, παίζοντας τυχερά παιχνίδια. Να φροντίζουν για την πρέπουσα καθαριότητα του σώματός τους, την υγεία τους και την ενδυμασία τους. Να μην περιφέρονται τη νύχτα στους δρόμους.
- Άρθρο 19. Να παραβρίσκονται όλοι οι μαθητές τις Κυριακές και τις επίσημες εορτές στη θεία λειτουργία.
- Άρθρο 22. Συνιστάται στους μαθητές αδερφική αγάπη και ομόνοια.

Οι καθηγητές σύμφωνα με τον Εσωτερικό Κανονισμό, όφειλαν να ελέγχουν τους μαθητές εντός και εκτός σχολείου, με έμφαση τον τακτικό εκκλησιασμό, που ήταν υποχρεωτικός και την απαγόρευση της εισόδου τους στα καφενεία. Για τους απείθαρχους μαθητές προβλεπόταν η κράτηση μιας ή περισσότερων ημερών εντός του σχολικού χώρου, στην

κατασκευασμένη φυλακή με βιβλιοθήκη και γραφική εργασία που βρισκόταν στον άνω όροφο του κτιρίου⁴⁹. Όπως πληροφορούμαστε από τα αρχεία, είχε κληθεί εργολάβος για την κατασκευή ειδικών δωματίων - φυλακών. Εφάρμοζαν συστηματικά τον άγραφο σωφρονιστικό κώδικα των σωματικών ποινών και άλλων εξευτελισμών προκειμένου να συνετίσουν τους απείθαρχους μαθητές. Ο ξυλοδαρμός ως μέτρο σωφρονισμού εφαρμοζόταν ευρύτατα και ήταν αποδεκτός κοινωνικά ως την ειδική υπουργική εγκύκλιο (2081/22/3/1884) «περί απαγορεύσεως των ραβδισμών⁵⁰». Έτσι εφαρμόστηκε η περίφημη νηστεία, δηλαδή η υποχρεωτική κράτηση των μαθητών στο σχολείο τις ώρες της μεσημεριανής διακοπής των μαθημάτων. Οι τιμωρημένοι μαθητές παρακολουθούσαν τα απογευματινά μαθήματα νηστικοί. Συχνά υπήρχαν και περιπτώσεις εκβιασμών των καθηγητών από τους ίδιους τους μαθητές τους, θιγόμενοι για την άδικη τιμωρία τους. Ο φόβος του Υπουργείου ήταν μήπως τα ενδεικτικά και απολυτήρια γίνουν προϊόντα εκβιασμού και φόβου. Το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, συμπληρώθηκε από τον Εσωτερικό Κανονισμό Γυμνασίων και Ελληνικών Σχολείων, που προέβλεπε μια ποικιλία ποινών ξεκινώντας από την επίπληξη και φτάνοντας μέχρι τον αποκλεισμό από όλα τα σχολεία της επικράτειας.

Στο Γυμνάσιο, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, φοιτούσαν κληρικοί, ιερείς, φουστανελοφόροι, βρακοφόροι, εργάτες, παιδιά εμπόρων, πολιτικών στρατιωτικών και δημοσίων υπαλλήλων. Οι κοινωνικές και ηλιακές διαφορές μεταξύ των μαθητών ήταν λόγος προστριβών και επεισοδίων. Ακολούθησε η έλλειψη πειθαρχίας και ασυνέπειας που οδηγούσαν σε επεισόδια εντός και εκτός σχολικού χώρου, με πρωταγωνιστές μαθητές και εκπαιδευτικούς. Το Νοέμβρη του 1836 ξεκίνησε και η αναγραφή σατυρικών κειμένων εις βάρος καθηγητών. Το πρώτο κείμενο βρέθηκε τοιχοκολλημένο από την ίδιο το Γυμνασιάρχη Λεόντιο Αναστασιάδη, ο οποίος αναζήτησε και τον ένοχο. Δυο μέρες αργότερα εμφανίστηκε και το δεύτερο σατυρικό κείμενο, ενώ από το μάθημα του Κωνσταντίνου Πιπτάκου απουσίαζαν 7 μαθητές. Ευθύς κλήθηκε ο σύλλογος διδασκόντων από τον Γυμνασιάρχη, για να συζητηθεί το θέμα και να δοθούν εξηγήσεις για την απουσία των μαθητών. Οι ένοχοι βρέθηκαν και τα ονόματά τους αναγράφηκαν στο έγγραφο του Αναστασιάδη προς τη Διοίκηση Αργολίδας, που ζητούσε τη σύμπραξη με το Υπουργείο Εκπαίδευσης, ώστε να μην γίνουν δεκτοί σε κανένα Γυμνάσιο ή Ελληνικό Σχολείο της Ελλάδας, οι 3 από τους 7 μαθητές που δεν μετανόησαν για την πράξη

⁴⁹ ΓΑΚ Αργολίδας, ΔΗΜ. Ναυπλίου 1.1/ Α. Ο 30, 1861

⁵⁰ Τάσος Χατζηαναστασίου, ό. π., σ.17-84

τους⁵¹. Τελικά η Διοίκηση θεώρησε πως ενέργησαν από ανοησία και όχι από κακοήθεια, γι' αυτό και ζήτησε να τιμηθούν και όχι να αποκλειστούν από τα σχολεία⁵². Τελικά με έγγραφο που φέρει την υπογραφή και τη σφραγίδα του βασιλιά Όθωνα αποφασίστηκε για τους τρεις μαθητές ο αποκλεισμός τους από όλα τα σχολεία της επικράτειας μέχρι να δώσουν δείγματα βελτίωσης της διαγωγής τους⁵³. Παρά την αυστηρότητα, φαίνεται πως τους δόθηκε και ένα περιθώριο μετάνοιας. Στους ονομαστικούς καταλόγους στο τέλος του σχολικού έτους 1836-1837 τα ονόματα των τριών των μαθητών απουσιάζουν, πιθανόν να αποβλήθηκαν από το σχολείο, αλλά δε γνωρίζουν αν ξαναεγγράφηκαν στο ίδιο ή σε άλλο σχολείο⁵⁴. Στο συμβάν αυτό το όνομα του Γυμνασιάρχη Αναστασιάδη αναμείχτηκε. Οι μαθητές δήλωσαν ότι έδρασαν υποκινούμενοι από εισηγήσεις του Αναστασιάδη, η υπόθεση έφτασε στα δικαστήρια και το σχολείο κινδύνευσε με πλήρη διάλυση. Οι κατηγορίες ήταν ανυπόστατες και μάλλον κρύβονταν άλλα κίνητρα πίσω από την κατηγορία των καθηγητών⁵⁵.

Το 1841 απέργησαν οι μαθητές της Α΄ Γυμνασίου, κι όμως μόνο ένας από τους 20 μαθητές της τάξης φαίνεται πως έφτασε στις τελικές εξετάσεις φοιτώντας κανονικά, ενώ ακόμη ένας μάλλον επανήλθε. Ήταν η πρώτη απεργία μαθητών στη νεότερη ελληνική ιστορία. Πιθανά αίτια αποχής ίσως να είναι η ρήξη των μαθητών με τον καθηγητών Λατινικών Κάρολο Φαβρίκιο, καθώς ήταν πολύ αυστηρός στη βαθμολογία. Σύμφωνα με την απόφαση του συλλόγου των καθηγητών αποφασίστηκε η διακοπή των τακτικών μαθημάτων για μια μέρα και την επομένη να παρουσιαστούν οι μαθητές μεταμελημένοι, αλλιώς να αποβληθούν από το Γυμνάσιο Ναυπλίου και από κάθε άλλο του κράτους προς σωφρονισμό και παραδειγματισμό για τους συμμαθητές και καθηγητές τους⁵⁶. Φαίνεται να αντιμετωπίζεται ως ανταρσία η αποχή της τάξης και η αμφισβήτηση ενός καθηγητή, οπότε πρέπει να κατασταλεί. Βέβαια δίνεται μια τελευταία ευκαιρία, προκειμένου να επανέλθουν στα μαθήματα τους.

Το πρόβλημα πειθαρχίας εξακολουθεί να υπάρχει και υπό τη διεύθυνση Α. Ανσέλμου. Αντιμετωπίστηκε κυρίως μέσω της μείωσης των μαθητών, της διακοπής φοίτησης και των αποβολών από το σχολείο. Στις 24 Ιουνίου 1843 το σύλλογο διδασκόντων απασχόλησε η

⁵¹ ΓΑΚ, 2327, Αναστασιάδης προς Β. Διοίκησιν Αργολίδος, 12/11/1836

⁵² ΓΑΚ, 2327, Βασιλική Διοίκηση Αργολίδας προς Υπουργείο, 23/11/1836

⁵³ ΓΑΚ, 2327, Όθων Ελέω Θεού Βασιλεύς της Ελλάδος, 7/19 Δεκεμβρίου 1836

⁵⁴ Τάσος Χατζηαναστασίου, ό. π., σ.32

⁵⁵ Τάσος Χατζηαναστασίου, ό. π., σ.40-44

⁵⁶ Τάσος Χατζηαναστασίου, ό. π., σ.52-53

συμπεριφορά 6 μαθητών που δεν υπέδειξαν το πρέπον σέβας και τον εύτακτο τρόπο, κατά την εξέτασή τους στο μάθημα των Γαλλικών. Η εξέτασή τους δεν ήταν ανάλογη με τις γνώσεις τους και ο σύλλογος αποφάσισε να τους επιπλήξει και να τους συμβουλέψει, ώστε να μην επαναλάβουν την ίδια πράξη. Ένα ακόμη ζήτημα που προκαλούσε αναστάτωση στη λειτουργία του σχολείου, ήταν η αντίδραση των μαθητών στο μάθημα των Λατινικών και των Γαλλικών. Ο Κάρολος Φαβρίκιος, καθηγητής Λατινικών, αντιμετώπισε μεγάλο πρόβλημα πειθαρχίας στο μάθημά του, γιατί οι μαθητές που προέρχονταν από εμπορικές οικογένειες ή ήθελαν να ασχοληθούν με το εμπόριο και θεωρούσαν περιττή την εκμάθηση των Λατινικών. Εξαιτίας αυτού του θέματος επιβλήθηκε σε δεκατετράχρονο μαθητή η ποινή φυλάκισης εντός σχολείου, διαμονή και κατά τη νύχτα, για 30 ημέρες και αποκοπή από όλα τα μαθήματα για 6 μήνες, κατόπιν έγγραφης αναφοράς του Καρόλου Φαβρίκιου προς το Γυμνασιάρχη Χαράλαμπο Παμπούκη στις 15 Μαΐου 1845. Ο σύλλογος ομόφωνα αποφάσισε τη μείωση της ποινής σε 10 μέρες. Το 1846 οι μαθητές της Γ΄ Γυμνασίου αποδοκίμασαν και γιουχάισαν τον καθηγητή των Λατινικών, Κάρολο Φαβρίκιος με πρωτοστάτες τον Ευθυμιόπουλο και τον Ιωάννη Ζαφειρόπουλο, 16 χρόνια αργότερα τα παραπάνω πρόσωπα ήταν οι πρωταγωνιστές της Ναυπλιακής Επανάστασης. Όταν ο Ευθυμιόπουλος απορρίφτηκε στα μαθήματα του, επιτέθηκε στον καθηγητή Γαλλικών Παύλο Σφόσκη, βρίζοντας τον και με πρόθεση να τον χτυπήσει. Περαστικοί έτρεξαν να βοηθήσουν τον καθηγητή που βρισκόταν τυχαία στο σπίτι συναδέλφου του. Οι δυο καθηγητές έδιωξαν το μαθητή από την οικία και η αστυνομία τον συνέλαβε. Ο σύλλογος τον τιμώρησε με οριστική αποβολή, αλλά με το δικαίωμα εγγραφής σε άλλο σχολείο. Τελικά εξαιτίας της παρέμβασης του Νομάρχη Αργολιδοκορινθίας και του Υπουργείου Παιδείας ο μαθητής δεν απολύθηκε. Ο σύλλογος όμως τον Ευθυμιόπουλο δεν τον εμπόδισε να συνεχίσει τις σπουδές του και μάλιστα να εισαχθεί στη Νομική και να διαπρέψει ως δικηγόρος. Κατά τη Ναυπλιακή Επανάσταση έπαιξε σημαντικό ρόλο λαμβάνοντας τη θέση του δημοτικού αστυνόμου του Ναυπλίου, ας σημειωθεί πως τέσσερα χρόνια πριν είχε αναγορευτεί διδάκτωρ Νομικής. Φυσικά μετά την Επανάσταση ακολούθησε και το δρόμο της πολιτικής, αφού αναδείχτηκε πολλές φορές βουλευτής, αλλά και ιδρυτής του κόμματος των Αρειμανίων⁵⁷.

Η επόμενη συνεδρίαση του Γυμνασιάρχη με το σύλλογο των καθηγητών, έγινε με αφορμή τη συμπεριφορά 4 μαθητών, δυο της τρίτης τάξης του Ελληνικού Σχολείου και δυο της

⁵⁷ Τάσος Χατζηαναστασίου, ό. π., σ. 63

πρώτης Γυμνασίου που φέρθηκαν ακόσμως στην οικογένεια του κυρίου Δ.Σ που έμενε απέναντι από το σχολείο. Ο ένας εκ των τεσσάρων αποκλείστηκε για 7μέρες από τα μαθήματα και οι άλλοι ως απλοί ύποπτοι δέχτηκαν συμβουλές για κόσμια και ευπρεπή συμπεριφορά. Το σχολικό έτος 1849-1850 σηματοδεύτηκε από σοβαρά επεισόδια κατά του καθηγητή Γαλλικών Λοκ, που οδήγησαν στην απόλυσή του. Ο καθηγητής Λοκ ήταν μεγάλος σε ηλικία, μύωπας και δεν μιλούσε σχεδόν καθόλου ελληνικά. Στο μάθημά του επικρατούσε φασαρία και ο σύλλογος αποφάσισε να τιμωρήσει τους μαθητές που ενοχλούσαν στη διδασκαλία του μαθήματος, ενώ ζήτησαν και τη μετάθεση του καθηγητή.

Την ίδια χρονιά ένας μαθητής του Γυμνασίου επιτέθηκε με ρόπαλο στην πλατεία Συντάγματος κατά του Σχολάρχη Κ. Ι. Μαύρου. Το περιστατικό απασχόλησε το σύλλογο και ο μαθητής τιμωρήθηκε με αποβολή, όμως λίγο αργότερα αποκαταστάθηκε ως μετανοών από τη Γυμνασιάρχη Χαράλαμπο Παμπούκη. Στις αρχές του 1851 σημειώθηκαν ακόμη και επεισόδια ένοπλης βίας στην αίθουσα διαλέξεων του συλλόγου, εντός του Γυμνασίου, αφού αποδοκιμάστηκε ο ομιλητής και μαθητής ξυλοκόπησε 2 συμμαθητές του. Την επόμενη μέρα ως αντίποινα οι δυο μαθητές επιτέθηκαν κατά του ενός με μαχαίρι. Το θύμα σώθηκε από περαστικούς και οι θύτες οδηγήθηκαν στην αστυνομία και αργότερα στη δικαιοσύνη. Ο σύλλογος αποφάσισε τον αποκλεισμό των τριών μαθητών έως ότου αποφανθεί η δικαιοσύνη. Ο ένας εκ των τριών, καθώς είχε πατέρα αξιωματικό που εγγυήθηκε, έγινε και πάλι δεκτός στο σχολείο. Κι αφού η σκηνή αυτή διαδραματίστηκε έξω από κάποιο καφενείο της πόλης, απαγορεύτηκε αυστηρά κάθε συνάθροιση μαθητών σε αυτά.

Το 1854 καταγγέλθηκε ακόμη και απόπειρα βιασμού από μαθητή της Β΄ Γυμνασίου που κατήγγειλε δυο άλλους συμμαθητές του της ίδιας τάξης. Ο ενάγων μαθητής ήταν θύμα σεξουαλικής παρενόχλησης καθώς του ασκήθηκαν πιέσεις προκειμένου να ενδώσει στις ορέξεις του μαθητή της Β΄ Γυμνασίου, με τη συνδρομή ή τη σιωπηρή παρουσία του συγκατηγορούμενού του. Ο σύλλογος τιμώρησε με 5 μέρες φυλάκιση το μαθητή-συνεργό και με αποβολή το δράστη που ομολόγησε την πράξη του.⁵⁸

Το Μάρτη του 1857 ο καθηγητής Γαλλικών Παύλος Σφόσκης κατηγόρησε το 18χρονο τελειόφοιτο μαθητή Γυμνασίου, πως είχε κάνει τρεις απουσίες στο μάθημά του και είχε

---

⁵⁸ Τάσος Χατζηαναστασίου, ό. π., σ. 67-68

συλληφθεί από τον ίδιο να καπνίζει εκτός σχολικού χώρου. Ο μαθητής αρνήθηκε να εξέλθει, ο καθηγητής τον χτύπησε στο κεφάλι και το παιδί ζαλίστηκε και έπεσε. Όταν επανήλθε επιτέθηκε στον καθηγητή. Τελικά ολοκλήρωσε τις σπουδές του και δεν αποκλείστηκε από τα μαθήματα, γιατί πιθανόν ζήτησε δημόσια συγγνώμη. Ο καθηγητής Γαλλικών Παύλος Σφόσκης πρωταγωνίστησε και σε άλλο επεισόδιο, όταν προσπάθησε με τη συνοδεία κλητήρα να ελέγξει τους μαθητές που βρίσκονταν στο καφενείο. Στο συμβάν ενεπλάκη η αστυνομία και συνέταξαν έγγραφο, στο οποίο φαίνεται πως κάποιοι νεαροί δεν ήταν πλέον μαθητές του Γυμνασίου Ναυπλίου, άλλοι ήταν απόντες και άλλοι απαλλάχθηκαν, ενώ μόνο τρεις κατηγορήθηκαν για συμμετοχή στο περιστατικό και τιμωρήθηκαν με φυλάκιση 10 ωρών εντός του σχολείου για 20, 10 και 5 μέρες αντίστοιχα ο καθένας.

Από το 1859 λαμβάνουν χώρα ζητήματα ενδοσχολικής βίας, με τη θέσπιση του νέου Κανονισμού τον Οκτώβρη του 1857, λαμβάνονται μέτρα και τιμωρούνται μαθητές που βιαιοπραγούν εναντίον συμμαθητών τους. Απαγορευόταν στους μαθητές να συχνάζουν στα καφενεία και στα σφαιριστήρια, σοβαρότερο παράπτωμα θεωρούνταν τα τυχερά παιχνίδια και το τάβλι. Παρά τις απαγορεύσεις κάποιοι μαθητές και εντός σχολικού ωραρίου, σύχναζαν σε τέτοια στέκια. Ζητήθηκε από το Νομάρχη να αναθέσει στην αστυνομία την επιτήρηση και την καταγγελία των μαθητών που συχνάζουν στα καφενεία και χαρτοπαίζουν. Στη συνέχεια θα δέχονται συμβουλές, θα γράφονται στο ποινολόγιο, θα αποβάλλονται ή θα φυλακίζονται⁵⁹. Για τους υπότροφους θα εφαρμόζονται αυστηρότερες ποινές. Η αστυνομία πράγματι ξεκίνησε τους ελέγχους στα καφενεία και προχώρησε σε συλλήψεις θαμώνων μαθητών. Συλληφθηκαν τρεις μαθητές και τιμωρήθηκαν με κράτηση και ένας ακόμη που τιμωρήθηκε με τετραήμερη αποβολή. Έξι μαθητές τιμωρήθηκαν με διήμερη αποβολή και τέσσερις μαθητές τιμωρήθηκαν με φυλάκιση 3ημερών, επειδή σύχναζαν τρεις μέρες συνεχόμενες σε ένα καφενείο. Ούτε η αστυνόμευση, ούτε οι τιμωρίες στάθηκαν ικανές να αποτρέψουν τους μαθητές από τη συνάθροιση στα καφενεία και τα τυχερά παιχνίδια. Το θέμα αυτό απασχόλησε σχεδόν όλες τις συζητήσεις του συλλόγου ως το 1859.

Ένας μαθητής που παρακολουθούσε τη λειτουργία του Αγίου Σπυρίδωνος στο Ναύπλιο τιμωρήθηκε με ένα μήνα αποκλεισμό από τα μαθήματα αφού διατάραξε την εκκλησιαστική

⁵⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 29 του Κανονισμού του 1857, είχαν κατασκευαστεί 4 μικρά δωμάτια (οικίσκοι) ή θάλαμοι και μέσα σε αυτά επιβαλλόταν στους τιμωρημένους μαθητές η αντιγραφή μιας φράσης ή ενός αποσπάσματος, πολλές φορές. Πρόκειται για μια ποινή ιδιαίτερα δημοφιλή. (Τάσος Χατζηαναστασίου, ό. π., σ. 72-73)

ακολουθία και φέρθηκε απρεπώς στον επίτροπο. Μετά τη λήξη της ποινής υποχρεώθηκε να ζητήσει συγγνώμη ενώπιον γυμνασιάρχη και εκπροσώπου της εκκλησίας και να παράσχει εγγυήσεις για τη διαγωγή του. Σε άλλο περιστατικό τρεις μαθητές σε νυχτερινή τους έξοδο και ύστερα από υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ, προκάλεσαν αναστάτωση στην πόλη χτυπώντας τις καμπάνες των εκκλησιών και προκαλώντας ζημιές στο σφαιριστήριο. Συνελήφθησαν από την αστυνομία, προσήχθησαν στο δικαστήριο και τους επιβλήθηκε πρόστιμο.

3.2. Οι γιορτές

Το μεγαλοπρεπές κτίριο τη νύχτα των μεγάλων εθνικών εορτών φωταγωγείται και ακολουθεί καμπανοκρουσία⁶⁰. Οι γιορτές διακρίνονται σε εθνικές και βασιλικές. Η πρώτη εθνική εορτή τιμάται την 25^η Μαρτίου⁶¹ και η επόμενη εορτή που αποτέλεσε εθνική από το 1843 ως το 1863 ήταν η 3^η Σεπτεμβρίου, η επέτειος της εγκαθίδρυσης του συνταγματικού πολιτεύματος. Άλλες πέντε αποτελούν τις βασιλικές γιορτές και τιμώνται την 20^η Μαΐου τα γενέθλια και η ενθρόνιση του Όθωνα με επίσημη δοξολογία στον Μητροπολιτικό ναό εν παρουσία επισήμων και μαθητών, την 13^η Σεπτεμβρίου η ονομαστική εορτή του βασιλέως Όθωνος, την 1^η Νοεμβρίου η επέτειος γάμου της Αμαλίας με το βασιλιά Όθωνα και την 9^η Δεκεμβρίου η μέρα γενεθλίων της βασίλισσας Αμαλίας.

Από το 1885 ως το 1912 καθιερώνεται η στολή των μαθητών. Στη συνέχεια φορούσαν καθημερινά ενδύματα και διατηρήθηκε μόνο το πηλίκιο. Από το 1935 στο πηλίκιο προστέθηκαν τα δυο μεταλλικά γράμματα Γ.Ν. (Γυμνάσιο Ναυπλίου). Οι μαθητές και οι μαθήτριες στις εθνικές εορτές και σε άλλες επίσημες περιστάσεις από το 1936 ως το 1939 φορούσαν την στολή του φαλαγγίτη και της φαλαγγίτισσας και οι μαθητές των κατώτερων τάξεων του Γυμνασίου των σκαπανέων.

⁶⁰ Βλ. στο Παράρτημα 1, αρχείο ΓΑΚ Αργολίδας, σελ.69

⁶¹ ΓΑΚ Αργολίδας, ΔΗΜ. Ναυπλίου 1.1/Α. Ψ39, 1857

3.3. Η σχολική βιβλιοθήκη

Στα χρόνια του Καποδίστρια, χρησιμοποιήθηκαν δυο είδη σχολικών βιβλίων, οι κρατικές εκδόσεις και εγκεκριμένα από το υπουργείο εγχειρίδια. Έξι επιτροπές συστάθηκαν με εντολή της κεντρικής εξουσίας, σχεδίαζαν και συνέγραφαν τις κρατικές εκδόσεις. Συγγράφηκαν 3 εγχειρίδια Θρησκευτικών, ένα γραμματικής Ιχνογραφίας και τρεις ή τέσσερις εκδόσεις με αρχαιοελληνικά κείμενα τυπωμένα στο Εθνικό Τυπογραφείο Αίγινας. Ήταν χαμηλού τύπου εκδόσεις, ολιγοσέλιδες και χωρίς εικονογράφηση. Για την παραγωγή, τη διακίνηση και την χρησιμοποίηση των βιβλίων αναπτύχθηκε ένα δίκτυο που απεικονίζεται στο Παράρτημα⁶². Θα πρέπει να αναφέρουμε πως τα βιβλία δεν ανήκαν, μέχρι τότε στους μαθητές, αλλά συνυπολογίζονταν στην ακίνητη περιουσία του σχολείου. Πωλούνταν και στο εμπόριο με άγνωστη τιμή λιανικής, αλλά εκτιμάται γύρω στα 1,50 ως 17,35 γρόσια ή οκά⁶³.

Μετά την επανάσταση και τη δημιουργία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, συγκεντρώθηκε ένα μεγάλος αριθμός Ελλήνων λογίων από τις ελληνικές παροικίες της Διασποράς και τον αλύτρωτο ελληνισμό. Υποστήριξαν την ανάγκη και την αξία της βιβλιοθήκης. Μια κεντρική, δημόσια ή εθνική βιβλιοθήκη αποτελεί κεφαλή ενός συστήματος, καθώς τα βιβλία θα αναδειχθούν ως εργαλεία για την εκπαίδευση του έθνους.

Η πρώτη χορηγία βιβλίων στο Γυμνάσιο Ναυπλίου έγινε από τη Γραμματεία Εκπαίδευσης και τον Κωνσταντίνου Δ. Σχινά στις 28 Μαρτίου 1834. Συγκεκριμένα:

- 8 τίτλοι βιβλίων του Νεόφυτου Δούκα
- 4 τίτλοι βιβλίων του Ευγένιου Βούλγαρη
- 2 τίτλοι βιβλίων του Αδαμάντιου Κοραή
- 2 τίτλοι βιβλίων του Κωνσταντίνου Κούμα
- 1 τίτλος του Νικηφόρου Θεοτόκη
- 2 τίτλοι βιβλίων του Ιωάννη Καρανδηνού
- 1 τίτλος του Κωνσταντίνου Οικονόμου

Παράλληλα, έφτασαν από το Ορφανοτροφείο της Αίγινας διάφορες εκδόσεις του έτους 1805 ως του 1832. Συνολικά 23 τίτλοι, 37 σώματα και 84 τόμοι. Ύστερα από το θάνατο του Αργεΐτη

⁶² Βλ. στο Παράρτημα 1, σελ.68

⁶³ Σήφης Μουζάκης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987, σ. 50

Αθανασίου Σταρειγίτη (30 Ιουνίου 1834), η κυβέρνηση έστειλε στο Γυμνάσιο 43 τίτλους, 52 σώματα, 91 τόμους και 6 λεξικά μαζί με 5 δικά του βιβλία. Στις 23 Αυγούστου 1834 η Γραμματεία Εκπαίδευσης έστειλε 7 σώματα των «Λόγων» του Κωνσταντίνου Οικονόμου, για να μοιραστούν προς ιδιαίτερα χρήση των καθηγητών και των διδασκάλων, μαζί με ένα γεωγραφικό χάρτη της Πελοποννήσου και των νησιών του Αιγαίου και 50 βιβλία Λατινικών «Lectiones latinae» για τους μαθητές. Επιπλέον, ο Έφορος της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Αθηνών Γ. Γεννάδιος ζήτησε να μεταφερθούν στο Γυμνάσιο Ναυπλίου τα τριπλά βιβλία της Δημόσια Βιβλιοθήκης. Προς το τέλος του 1836 μαθαίνουμε από επιστολή του Γυμνασιάρχη Αναστασιάδη προς τη Γραμματεία Εκπαίδευσης για την ύπαρξη μιας μεγάλης κλειστής βιβλιοθήκης και μιας μικρής ανοιχτής εντός του Γυμνασίου. Ο κατάλογος των βιβλίων, μαζί με τον κατάλογο των μαθητών στάλθηκε μέσω της επιστολής αυτής στην διοίκηση Αργολίδας⁶⁴. Αρχές Σεπτεμβρίου 1837 η Γραμματεία Εκπαίδευσης, η Διοίκηση Αργολίδας, ο Δήμαρχος Ναυπλίου Γεώργιος Μ. Αντωνόπουλος και ο Γυμνασιάρχης Αναστασιάδης, έστειλαν πληρεξούσιο στην Αθήνα για να πάρει βιβλία για το Γυμνάσιο και το Ελληνικό Σχολείο. Ο γυμνασιάρχης έστειλε στο Δήμαρχο τον κατάλογο των βιβλίων και άλλων αναγκών διδασκαλίας⁶⁵. Ο Γεώργιος Αντωνόπουλος⁶⁶, ευαισθητοποιημένος στα θέματα εκπαίδευσης, πρόσφερε στο Γυμνάσιο 3.400 δραχμές και τη δημαρχιακή του αντιμισθία για να αγοράσουν 6 γεωγραφικούς πίνακες, χάρτες, άτλαντα και παράγγειλε λύχνο για το μάθημα της Φυσικής. Βέβαια η έλλειψη θέρμανσης δεν αντιμετωπίστηκε, ενώ παράλληλα μειώθηκε ο μισθός των δημοδιδασκάλων από 80 σε 50 δραχμές⁶⁷.

Η σημαντική συμβατική σχολική βιβλιοθήκη του Γυμνασίου Ναυπλίου ούτε από τους διδάσκοντες ούτε από τους μαθητές χρησιμοποιήθηκε εξαιτίας του προγράμματος, του τρόπου λειτουργίας του σχολείου και των διοικητικών αγκυλώσεων και δεν εξελίχθηκε σε δημόσια, όπως συνέβη σε άλλες ελληνικές πόλεις⁶⁸. Το 1841 αναλαμβάνει τη διεύθυνση του Γυμνασίου ο Αδόλφος Μ. Ανσέλμος, ο οποίος σε συνεργασία με τους διδασκάλους και τους καθηγητές επισήμανε τα προβλήματα του Γυμνασίου, τα ιεράρχησε, πρόβαλλε τις προτάσεις και τις απαιτήσεις για την αντιμετώπιση της έλλειψης διδακτικού προσωπικού, τα κτιριακά προβλήματα

⁶⁴ ΦΕΚ, αρ.φ. 87 31/12/1836, «Διάταγμα περί κανονισμού Ελληνικών Σχολείων και Γυμνασίων»

⁶⁵ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, ό. π., σ. 275-292

⁶⁶ Οι ενέργειες του Δημάρχου ήταν προσωπικές, όπως δήλωσε και η Γραμματεία Εκπαίδευσης.

⁶⁷ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, ό. π., σ. 54

⁶⁸ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, ό. π., σ. 95-106

και την απουσία επίπλων, εργαλείων και βιβλίων. Σχετικά με τη βιβλιοθήκη, που ήταν η μοναδική του Ναυπλίου και της Πελοποννήσου την εποχή εκείνη, επισημαίνει πως έχει μικρό αριθμό βιβλίων και τα περισσότερα από αυτά είναι χωρίς επιστημονική αξία. Έτσι προτείνει στη Γραμματεία Εκπαίδευσης τον εμπλουτισμό της σχολικής βιβλιοθήκης από την Δημόσια Βιβλιοθήκη Αθηνών, άτλαντες και γεωγραφικούς πίνακες, την τύπωση διδακτικών βιβλίων για τους φτωχούς και επιμελείς μαθητές και κοινωφελή βιβλία για να δοθούν ως έπαινος στους αριστεύσαντες.

Οι σύλλογοι που ιδρύθηκαν στο Ναύπλιο, από το 1844 και ύστερα, οργάνωναν συζητήσεις για ηθικά, πολιτικά, δικαστικά και ιστορικά θέματα, αλλά δεν φαίνεται να φιλοδόξησαν να γίνουν ιδρυτές βιβλιοθήκης και αναγνωστηρίου⁶⁹. Στις 21 Ιουλίου 1845 το Υπουργείο Εκπαίδευσης αποφάσισε τη χορήγηση βιβλία του Αδαμαντίου Κοραή στα Ελληνικά Σχολεία και τα Γυμνάσια. Προϋπόθεση για την άμεση χορήγησή τους από το κράτος ήταν να διαθέτουν τα σχολεία δωμάτιο βιβλιοθήκης ή ερμάριο καλώς κλεισμένο. Αν αυτές οι προϋποθέσεις δεν υπάρχουν οφείλει να φροντίσει η Δημαρχία για τη φύλαξη και το δανεισμό των βιβλίων. Αξίζει να σημειωθεί πως τα βιβλία του Αδαμαντίου Κοραή κατείχε ήδη το Γυμνάσιο Ναυπλίου από το 1835.

Από το 1848 το Υπουργείο Εκπαίδευσης ξεκινά τον εμπλουτισμό των σχολικών Βιβλιοθηκών διορίζοντας ως γνωμοδοτική επιτροπή τον Ι. Κοκκώνη, Γ. Γεννάδιο και τον Α.Γλαράκη. Αυτοί έφτιαχναν καταλόγους βιβλίων για τα Δημοτικά, τα Ελληνικά, τα Γυμνάσια και τους μαθητές του Πανεπιστημίου. Τον Οκτώβρη του 1855 ορίζεται ένα υπουργικό Διάταγμα με τα 4 ακόλουθα άρθρα:

- Ίδρυση σχολικών βιβλιοθηκών και εμπλουτισμό των υπαρχόντων
- Παραχώρηση βιβλίων στους επιμελείς και φτωχούς μαθητές, έχοντας την πιστοποίηση των δασκάλων
- Ο υπεύθυνος των βιβλίων να είναι υποχρεωμένος να τηρεί βιβλίο με λεπτομερή στοιχεία.
- Τα βιβλία που αγοράζει η πολιτεία να διατίθενται πως χρήση μαθητών και εκπαιδευτικών, αλλά και ως βραβείο των άριστων μαθητών

⁶⁹ Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, ό. π., σ.60

Η κεντρική εξουσία θεωρεί πως έχει οδηγήσει το πρόβλημα προς τη λύση. Το 1872 ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών ανακοίνωσε στους Γυμνασιάρχες, πως ύστερα από απόφαση της Συγκλήτου, θα παραχωρηθούν βιβλία σε 15 Γυμνάσια, μεταξύ των οποίων και το Γυμνάσιο του Ναυπλίου που τελικά παρέλαβε 16 βιβλία.. Οι δωρεές βιβλίων συνεχίστηκαν από το Υπουργείο Παιδείας, αλλά και από τις εισφορές των Δήμων και των ταμείων Άργους, Μιδέας, Προσύμνης, Μυκηνών, Λυρκείας και Κυθήρων. Έτσι, σύμφωνα με τους καταλόγους και τις καταγραφές των βιβλίων της σχολικής βιβλιοθήκης, πληροφορούμαστε πως ενώ το 1892 υπήρχαν 90 τίτλοι βιβλίων, το 1907⁷⁰ έγιναν 848 και το 1935 έφτασαν τους 1006 τίτλους βιβλίων.

Σε αντίθεση με τη σχολική βιβλιοθήκη της Καλαμάτας που μετεξελίχθηκε το 1935 σε Δημόσια Βιβλιοθήκη, το Γυμνάσιο Ναυπλίου εγκατέλειψε τμήμα της βιβλιοθήκης του στο παλιό κτίριο. Γενικότερα στο Ναύπλιο, η σχολική βιβλιοθήκη με μικρές απώλειες βιβλίων, αλλά και νέες προσκτήσεις, κατάφερε και διατηρήθηκε ως το 1971, που μεταφέρθηκαν στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Ναυπλίου. Σήμερα ο Προοδευτικός Σύλλογος Ναυπλίου «Ο Παλαμήδης», αποτελείται από πολλαπλά βιβλία της βιβλιοθήκης του Γυμνασίου, αλλά και βιβλία καθηγητών που υπηρέτησαν στο Γυμνάσιο και προσφέρθηκαν από τους απόγονούς τους. Τα σπουδαιότερα βιβλία με κριτήριο τη σπανιότητα της έκδοσης και τη σημασία του περιεχομένου τους αριθμούν τους 717 τόμους. Στα τέλη του 1979 μεταφέρθηκαν και άλλα, δέθηκαν με μαύρο δέρμα, καταγράφηκαν και σήμερα φυλάσσονται στην αίθουσα τοπικής ιστορίας της Βιβλιοθήκης «Ο Παλαμήδης», αποτελώντας κειμήλια και μαρτυρία της χρήσης και της αχρησίας. Λειτουργούν ως τεκμήριο της ιστορίας και ανήκουν στην πολιτισμική ζωή του τόπου μας.

---

⁷⁰ Ο κατάλογος του 1907 χωρίζεται σε θεματικές ενότητες και κατηγορίες

Δ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η περίοδος παρακμής ως τη μεταφορά του στο έναντι κτίριο

4.1. Η Ναυπλιακή επανάσταση και η απώλεια της φήμης

Η μεταβολή των οικονομικών συνθηκών στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος οδήγησαν στην κοινωνική αφύπνιση. Η Ελλάδα δέχτηκε επιρροές από δυτικά φιλελεύθερα κινήματα και ακολουθούν οι πολιτικές καταπιέσεις από την πλευρά της βασιλείας και οι αντισυνταγματικές δραστηριότητες του Κωλέττη, που οδήγησαν στην οργάνωση ενός αντιδυναστικού κινήματος. Παράλληλα γεγονότα που όξυναν την κατάσταση ήταν η φυλάκιση του Αλέξανδρου Σούτσου, η φιλοαυστριακή πολιτική του Όθωνα, τα σκιαδικά, οι εκλογές του Αυγούστου του 1859, η εκλογή του Επαμεινώνδα Δεληγιώργη και η άρνηση του Όθωνα να δώσει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Κωνσταντίνο Κανάρη. Έτσι η δημοτικότητα του Όθωνα άρχισε να μειώνεται, οι απογοητεύσεις και οι έχθρες του στέμματος έγιναν εντονότερες⁷¹. Η δημοτικότητα του Όθωνα και της Αμαλίας κράτησε λίγο καιρό. Ο Όθωνας, αγνοώντας τις συνταγματικές του δεσμεύσεις, ορκίζει πρωθυπουργό τον υπασπιστή του Αθανάσιο Μιαούλη. Το Μάη του 1859 συνέβησαν σοβαρά γεγονότα που δυνάμωσαν το αντικαθεστωτικό φρόνημα. Είναι τα γνωστά Σκιαδικά⁷², που εντελώς απρόσμενα αποτέλεσαν τον καταλύτη στις σχέσεις λαού και παλατιού. Από τα Σκιαδικά έως τη Ναυπλιακή επανάσταση έχουμε αλληπάλλληλες κυβερνήσεις του Αθανάσιου Μιαούλη και δυο εκλογικές αναμετρήσεις βίας και καλπονοθείας, με αποκορύφωμα τις εκλογές που η διεξαγωγή τους κράτησε από το Δεκέμβρη του 1860 έως τον Μάρτη του 1861, καθώς γίνονταν διαφορετική ημερομηνία σε κάθε περιοχή για να μεταφέρεται ο Οθωνικός μηχανισμός της βίας, της φοβίας και της νοθείας σε κάθε πόλη και χωριό, ώστε να εξασφαλίζεται η νίκη⁷³. Από το 1861 το αντιδυναστικό ρεύμα καθημερινά μεγάλωνε. Η κατάσταση ήταν εκρηκτική σε ολόκληρη τη χώρα και στον εορτασμό της 25ης Μαρτίου οργανώθηκαν σε όλες τις μεγάλες πόλεις (Αθήνα, Πάτρα, Άργος, Ναύπλιο) συνωμοτικά συμπόσια με εθνικό και αντικαθεστωτικό περιεχόμενο. Η αστυνομία παρακολουθούσε και τρομοκρατούσε τους πολίτες πραγματοποιώντας συλλήψεις, φυλακίσεις και εκτοπίσεις. Κι ενώ η κατάσταση καθημερινά οξυνόταν, στις 6 Σεπτεμβρίου ο 18χρονος Δόσιος επιχειρεί να δολοφονήσει τη βασίλισσα

⁷¹ Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, ό. π., σ.257

⁷² Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της Νεώτερης και Σύγχρονης Ελλάδας*, Αθήνα 2004, τ. 1, σ. 387

⁷³ ΙΕΕ, ό. π., σ.190

Αμαλία, την Ύαινα όπως την ονόμαζε τότε ο λαός. Η απόπειρα απέτυχε. Προσωρινά το αντιδυναστικό μένος του λαού μειώθηκε, αλλά το αντιοθωνικό ποσοστό του Ναυπλίου παρέμεινε σταθερό. Μετά την απόπειρα δολοφονίας εναντίον της βασίλισσας Αμαλίας, οι φυλακές του Ναυπλίου γέμισαν από πολιτικούς κρατούμενους και η πόλη από εκτοπισμένους πολιτικούς αντιπάλους του Όθωνα. Το Ναύπλιο δυσαρεστημένο από την μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα, με απόφαση του Όθωνα, ζυμωνόταν τώρα με οξύτερα αντιοθωνικά αισθήματα από τους εξόριστους αξιωματικούς, υπαλλήλους, φοιτητές και δημοσιογράφους. Ο Όθωνας κάλεσε τον Κανάρη στις 15 Ιανουαρίου 1862 και του ανέθεσε την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης, αφού προηγουμένως συμφώνησε με το περιεχόμενο του υπομνήματος που του υπέβαλε ο γηραιός ναύαρχος. Το υπόμνημα περιείχε τους αναγκαίους όρους εκδημοκρατισμού και εφαρμογής του συντάγματος, όμως το σύνταγμα και η δημοκρατία δεν άρεσαν στον Όθωνα. Γι' αυτό με το πρόσχημα πως δε συμφωνούσε με τους υπουργούς που επέλεξε ο Κανάρης, του αφαίρεσε μετά από δύο μέρες την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης και όρκισε ξανά πρωθυπουργό τον Αθανάσιο Μιαούλη. Η προσβλητική συμπεριφορά του θρόνου έναντι του γηραιού ήρωα απέδειξε τα αδιέξοδα του καθεστώτος και την εξάντληση των δυνατοτήτων που είχε ο θρόνος για ελιγμούς. Η τελευταία αυτή κυβέρνηση του Μιαούλη έμεινε γνωστή ως «υπουργείο του αίματος»⁷⁴. Το Ναύπλιο είχε καταστεί το πιο προωθημένο αντιδυναστικό κέντρο και δε χρειαζόταν παρά μια σπίθα για να εκραγεί η εύφλεκτη πολιτική του ύλη. Εξάλλου σε όλη την επικράτεια του ελληνικού βασιλείου εκδηλώνονταν σποραδικά εξεγέρσεις που καταπνίγονταν με τα όπλα. Η σπίθα όμως τώρα βρέθηκε και ήταν η δημόσια προσβολή του Όθωνα προς τον ένδοξο ναύαρχο Κωνσταντίνο Κανάρη. Μετά απ' αυτό και σε συνεννόηση με την αντιπολίτευση της Αθήνας ελήφθη η απόφαση της ένοπλης εξέγερσης.

Οι αντιοθωνικές δραστηριότητες στο Ναύπλιο ξέσπασαν τη νύχτα της 31^{ης} προς 1 Φεβρουαρίου 1862, όταν ο υποπρόξενος Βελγίου Σ. Ζαβιτσάνος και δέκα άνδρες συνέλαβαν το Νομάρχη, κατέλαβαν το Παλαμήδι και δημόσια κτίρια, συστάθηκε προσωρινή κυβερνητική επιτροπή και το δημοτικό συμβούλιο εξέδωσε προκήρυξη στο λαό: «... *Αόν Κατάπτωσης του συστήματος πιστώσ υπηρετουμένον υπό της μέχρι τούδε Κυβερνήσεως και αναγόρευσις νέου εγγυωμένου τας ελευθερίας του λαού! Βον Διάλυσις της δια βιαίων μεσών συστηθείσης και μέχρι*

⁷⁴ Υπουργείο έλεγαν τότε την κυβέρνηση (ΙΕΕ ό. π., σ.191)

τούδε υπάρχουσας Βουλής και Γον Συγκρότησις Εθνοσυνελεύσεως⁷⁵!..». Το μήνυμα και το πνεύμα του κινήματος, λειτούργησαν σα θύελλα για την υπόλοιπη Ελλάδα και κυρίως την Αθήνα. Αυτό επιβεβαιώνει την εκτίμηση για την ύπαρξη πυρήνων αντίδρασης, που ήταν έτοιμοι να αντιδράσουν και να αποδεχθούν οποιαδήποτε δυναμική κίνηση αμφισβήτησης της οθωνικής κυριαρχίας. Όμως παρά τον αρχικό ενθουσιασμό και τις κινητοποιήσεις, γρήγορα υποχώρησε η επαναστατική ορμή κάτω από την πίεση των κυβερνητικών δυνάμεων αλλά και των αδυναμιών των κατά τόπους επαναστατών. Έτσι, παρά την τελική αποτυχία της Ναυπλιακής Επανάστασης στο στρατιωτικό επίπεδο, ουσιαστικά πέτυχε τον στόχο της, δηλαδή την τελική ανατροπή του θρόνου και την πλήρη εφαρμογή του συντάγματος. Η Ναυπλιακή Επανάσταση είχε διάρκεια 67 ημερών. Ξεκίνησε με τον ενθουσιασμό των επαναστατών, την πίστη στο δίκαιο των επιδιώξεών τους και ελπίδες για την επίτευξη των στόχων τους και έληξε με στρατιωτική ήττα αλλά ταυτόχρονα με ηθική και πολιτική επικράτηση, αφού ο Όθων αναγκάστηκε να αλλάξει την κυβέρνησή με την οποία ήρθαν σε μετωπική σύγκρουση οι επαναστάτες και μέσα σε έξι μήνες αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το θρόνο και να αποχωρήσει από την Ελλάδα, δικαιώνοντας αναδρομικά την Ναυπλιακή Επανάσταση. Αν εξετάσουμε τώρα την πόλη του Ναυπλίου, εντοπίζεται ένα δυναμικό παραδοσιακό αστικό κέντρο που συγκεντρώνει μία ανήσυχη κοινωνική και πνευματική ελίτ. Τα μέλη της στα τέλη της δεκαετίας του 1850, είχαν συγκροτήσει έναν ισχυρό αντιπολιτευτικό πόλο και εκδήλωναν σε κάθε ευκαιρία την αντίθεση τους στο σύστημα. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την παρουσία ενός ικανού αριθμού στρατιωτικών με αντικαθεστωτικά φρονήματα, οδήγησε στη δημιουργία ενός ισχυρού άξονα.

Κατά τη Ναυπλιακή Επανάσταση του 1862, η οποία στρεφόταν κατά του βασιλιά Όθωνα, το κτίριο του Γυμνασίου υπέστη πολλές και σοβαρές υλικές ζημιές, όπως και οι κατοικίες της πόλης. Η επανάσταση διέκοψε απότομα τη λειτουργία του σχολείου, αφού το κτίριο του Γυμνασίου επιτάχτηκε και καταλήφθηκε από τμήμα του βασιλικού στρατού υπό τον στρατηγό Χαν που έφτασαν στο Ναύπλιο στις 8 Απριλίου, μετά την υποταγή των επαναστατών. Μετά από τις συνεχείς παρεκκλίσεις του γυμνασιάρχη Παμπούκη και των καθηγητών κατάφεραν την εκκένωση του κτιρίου στις 25 Απριλίου 1862, εκτός από μια αίθουσα που παρέμεινε στα χέρια του στρατού, διατηρώντας μέσα τα αντικείμενα τους. Μαθητές και καθηγητές βρήκαν το σχολικό χώρο κατεστραμμένο. Την επόμενη μέρα πραγματοποιήθηκε

⁷⁵ Γεώργιος Ν. Μοσχόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνικού Κράτους. Πολιτικές προσεγγίσεις*, Αθήνα 1997, τ. 1, σ.73-81

συνεδρίαση μεταξύ του συλλόγου των καθηγητών και διδασκάλων και του Γυμνασιάρχη και συντάχτηκε πράξη υπ' αριθ.35 στην οποία περιγράφεται λεπτομερώς η εικόνα του σχολείου. Το ισόγειο ήταν σε πολύ κακή κατάσταση, θρανία, παράθυρα, έδρες και πόρτες ήταν σπασμένα, το αρχείο του γυμνασιάρχη που βρισκόταν στο γραφείο του, η γραφική ύλη και τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας είχαν σκορπιστεί ή χαθεί. Απουσίαζε το λάβαρο του Βυζαντίου που βρισκόταν στο γραφείο του διευθυντή, οι τρεις σφραγίδες του Γυμνασίου και το μελανοδοχείο. Τέλος κάποια χρήμα για τα έξοδα του σχολείου, είχαν αφαιρεθεί. Η κατάσταση ήταν απελπιστική, το σχολείο ήταν άνω-κάτω και κυριαρχούσε η βρωμιά⁷⁶.

Η Ναυπλιακή Επανάσταση και τα πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα που ακολούθησαν, είχαν τις επιπτώσεις τους στη λειτουργία του Γυμνασίου. Έτσι αποφασίστηκε το παρόν έτος να μην θεωρηθεί «*υπάρξαν*», να χαθεί, για να μην υποβαθμιστεί η αξιοπιστία της προαγωγής και της απόλυσης των μαθητών. Τα μαθήματα για τρεις μήνες είχαν διακοπεί, ο Γυμνασιάρχης και οι καθηγητές κατέφυγαν στο Άργος, οι μαθητές διασκορπίστηκαν ενώ κάποιοι από αυτούς είχαν ήδη καταταγεί στον επαναστατικό στρατό. Το Υπουργείο Παιδείας δεν ενέκρινε την απόφαση του συλλόγου και διέταξε να συνεχιστούν τα μαθήματα και να διεξαχθούν οι εξετάσεις κανονικά⁷⁷. Ο Γυμνασιάρχης Χ. Παμπούκης αναζητήθηκε από χωροφύλακα, τα μεσάνυχτα της 8^{ης} Απριλίου 1862, την Κυριακή του Πάσχα, από τον έκτακτο Νομάρχη, ο οποίος του ζήτησε να ετοιμάσει τον πανηγυρικό λόγο⁷⁸ της εισόδου των βασιλικών στρατευμάτων στο Ναύπλιο. Ο λόγος εκφωνήθηκε στις 12 Απριλίου 1862 και τυπώθηκε αμέσως σε φυλλάδιο. Ο Παμπούκης κατηγορήθηκε γιατί δεν κράτησε ουδέτερη στάση και αναγκάστηκε να παραιτηθεί στις 5 Μαΐου 1862. Ήταν αρνητικός απέναντι στη Ναυπλιακή Επανάσταση, που τη θεώρησε στάση της στρατιωτικής φρουράς, η οποία παραπλανήθηκε «*υπό ολίγων τινών απονενομημένων που αθέτησαν τον όρκο τους και οδήγησαν την πατρίδα προς το τρομερό θηρίο του εμφυλίου πολέμου*». Η νέα γενιά του Ναυπλίου, την οποία για 21 χρόνια είχε διαπαιδαγωγήσει ο Παμπούκης και η οποία στελέχωνε τις ηγετικές ομάδες της πόλης, πήρε μέρος στο κίνημα και του πρόσφερε κοινωνική νομιμοποίηση, «*παρακούοντας*» στην πράξη τις συμβουλές του δασκάλου και διαψεύοντας τις προβλέψεις του. Αν και νικημένη, τον «*τιμώρησε*» με ανεπαίσθητη απαξίωση την οποία αισθάνθηκε, οπότε παραιτήθηκε, αναχώρησε και δημοσίευσε στην αρχή του 1863 την

⁷⁶ ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.4.2

⁷⁷ Ιωάννης Γ. Δεμοίρος, ό. π., σ. 97

⁷⁸ Χαράλαμπος Παμπούκης, *Συνέχεια Λόγων*, Αθήνα 1863, σ. 24-27

αυτοκριτική αλλά και υπερασπιστική απολογία του, σφραγίζοντας και συμβολικά το τέλος της οθωνικής περιόδου για το Ναύπλιο⁷⁹. Η παραίτησή του έγινε δεκτή τον Αύγουστο του 1862 και από το νέο σχολικό έτος συνταξιοδοτήθηκε. Η σχολική χρονιά 1861-1862 τελειώνει σα να μην είχε αρχίσει ποτέ. Μαζί της τελειώνει και η οθωνική περίοδος του Γυμνασίου Ναυπλίου, αφού 2 μήνες αργότερα αποχωρεί ο Όθων από το Ναύπλιο και λήγει μια περίοδος της ιστορίας του νέου ελληνικού κράτους.

Εκείνη τη χρονιά ο σύλλογος των καθηγητών αποφάσισε την επανάληψη της σχολικής χρονιάς, μιας και δεν είχε ολοκληρωθεί από τη μια και από την άλλη δε θα μπορούσε να αναπληρωθεί το χαμένο διάστημα. Την ίδια περίοδο ο αριθμός των μαθητών αυξανόταν, γιατί πλήθος κόσμου ερχόταν από διάφορα μέρη της Ελλάδας στο Ναύπλιο για να φοιτήσει στο Γυμνάσιο και προκλήθηκε σύντομα το ζήτημα της χωρητικότητας. Ο Παμπούκης απευθύνθηκε στο Υπουργείο Παιδείας για να διευθετηθεί το ζήτημα των αιθουσών, ώστε να χωρούν οι μαθητές, αλλιώς να μην γίνονται αποδεκτοί μαθητές από άλλες περιοχές. Ο τρίτος όροφος προστέθηκε το 1893 και κατά το σχολικό έτος 1862-1863 το Γυμνάσιο δέχτηκε πολλά παιδιά υπαλλήλων και στρατιωτικών που οι οικογένειες τους βρέθηκαν στο Ναύπλιο, αλλά και παιδιά από το νομό Αργολιδοκορινθίας, με αποτέλεσμα το θέμα της χωρητικότητας των αιθουσών, να επείγει.

Από την πρώτη Σεπτεμβρίου 1862 με την παραίτηση του Γυμνασιάρχη Παμπούκη, το σχολείο χάνει με τον καιρό τη φήμη του. Έχασε το σπουδαιότερο παράγοντα ακμής και αίγλης, το κύρος, το ζωηρό και προοδευτικό πνεύμα. Ανέλαβε τη διεύθυνση του σχολείου ο Κ. Οικονομίδης, ο οποίος διετέλεσε Γυμνασιάρχης για ένα σχολικό έτος. Στη συνέχεια τοποθετήθηκε στη θέση του ο Βασίλειος Λελάκης, αλλά το Γυμνάσιο πλέον έχει χάσει το κύρος του, πιθανότατα λόγω απομάκρυνσης του Όθωνα από την Ελλάδα, λόγω παραίτησης Παμπούκη και άλλων καθηγητών. Ας μην παραβλέψουμε όμως και την παράλληλη ίδρυση άλλων επαρχιακών Γυμνασίων.

Από το σχολικό έτος 1863-1864 στο τετρατάξιο Γυμνάσιο δεν διδάσκεται η φυσική ιστορία, η ζωγραφική, η ιχνογραφία, η καταστιχογραφία, ούτε το μάθημα των ιερών, όπως

---

⁷⁹ Χαράλαμπος Παμπούκης, ό. π., σ.111

φαίνεται από το διδακτικό πρόγραμμα⁸⁰. Από τον Απρίλιο του 1871 προτίθενται στο σχολικό πρόγραμμα και οι στρατιωτικές ασκήσεις 3 ώρες την εβδομάδα, όπως όριζε το Βασιλικό Διάταγμα, από ανθυπασπιστή μέχρι το 1885, αργότερα διορίστηκε ειδικός γυμναστής και το μάθημα ήταν υποχρεωτικό για τους μαθητές άνω των 14 ετών. Επόμενος διευθυντής από το 1872 υπήρξε ο Δημήτριος Πετρίδης, ο μετέπειτα Υπουργός Παιδείας. Φαίνεται πως στο σχολείο έχει χαθεί η επικοινωνία μεταξύ μαθητών και καθηγητών, μεταδίδονται μόνο στείρες γνώσεις και πολλά προαιρετικά μαθήματα δεν διδάσκονταν πια. Μια σημαντική προσωπικότητα κατά τη διάρκεια της διεύθυνσης Πετρίδη, θα έλεγα πως υπήρξε ο μαθηματικός Σπύρος Κόνδης, που μέσω της επαγωγικής διδασκαλίας πέτυχε να αγαπήσουν τα Μαθηματικά οι περισσότεροι μαθητές⁸¹ του Γυμνασίου Ναυπλίου.

Από το 1885 ως το 1912 καθιερώνεται η στολή των μαθητών. Στη συνέχεια φορούσαν καθημερινά ενδύματα και διατηρήθηκε μόνο το πηλίκιο. Από το 1935 στο πηλίκιο προστέθηκαν τα δυο μεταλλικά γράμματα Γ.Ν. (Γυμνάσιο Ναυπλίου). Από το σχολικό έτος 1907-1908 ξεκίνησαν να φοιτούν και τα κορίτσια. Το 1929 όλα τα Γυμνάσια της Ελλάδας γίνονται εξατάξια και τα Ελληνικά Σχολεία καταργούνται. Στην πρώτη τάξη του Γυμνασίου εισάγονται οι μαθητές που αποφοιτούν την έκτη τάξη του Δημοτικού, κατόπιν εισιτήριων εξετάσεων. Την ίδια περίοδο ο αριθμός των μαθητών αποκτά αυξητική τάση, όπως και ο αριθμός διδασκόντων. Στο δυναμικό των εκπαιδευτικών εντάσσονται πλέον μουσικοί, γυμναστές και καλλιτέχνες.

Από το 1935 το Γυμνάσιο στεγάζεται στο νεότερο κτίριο, απέναντι από το παλιό, στο χώρο που υπήρχε οπλοστάσιο. Το νέο κτίριο (σημερινό Λύκειο Ναυπλίου) ανήκει στον αρχιτέκτονα Πάτροκλο Καραντινό, τηρεί τις προϋποθέσεις υγιεινής και διαθέτει τεράστιο προαύλιο. Από το σχολικό έτος 1937-1938 το Γυμνάσιο μετατρέπεται σε οκτατάξιο. Οι μαθητές και οι μαθήτριες ανήκουν στην ΕΟΝ του Μεταξά, για να ενισχύσει το σχολείο την εθνική αγωγή και τη σωματική διάπλαση των νέων. Η σχολική ζωή γίνεται εντονότερη, κάνοντας τη γυμναστική και τον αθλητισμό δυο βασικά μαθήματα. Οι μαθητές και οι μαθήτριες στις εθνικές εορτές και σε άλλες επίσημες περιστάσεις φορούν την στολή του φαλαγγίτη και της φαλαγγίτισσας και οι μαθητές των κατώτερων τάξεων των σκαπανέων.

⁸⁰ ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.4

⁸¹ Ιωάννης Γ. Δεμοίρος, ό. π., σ.110

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Αντιβασιλεία οργάνωσε τον τομέα της Εκπαίδευσης με το νόμο του Φεβρουαρίου του 1834, ο οποίος αποτελεί τη βάση του θεσμού της Εκπαίδευσης μέχρι και σήμερα. Οργανώθηκε με βάση τα γερμανικά πρότυπα και χωρίστηκε σε στοιχειώδη, μέση και ανώτατη. Η στοιχειώδης αφορούσε την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή τα δημοτικά σχολεία, η δευτεροβάθμια εκπαίδευση αποτελείτο από τα Ελληνικά Σχολεία και τα Γυμνάσια. Η ανώτατη εκπαίδευση ήταν το Πανεπιστήμιο της Αθήνας το οποίο ιδρύθηκε το 1837, ήταν το πρώτο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα στα Βαλκάνια.

Το εκπαιδευτικό σύστημα που καθιέρωσε η Αντιβασιλεία παρ' ότι καθιέρωνε την υποχρεωτική και τη δωρεάν εκπαίδευση, και μολονότι είχε να επιδείξει ένα εκ των τελειότερων εκπαιδευτικών συστημάτων, δέχθηκε κατά καιρούς πολλές επικρίσεις μεταξύ των οποίων ήταν και ότι μεταφύτευσε στην ελληνική εκπαίδευση αυτούσιους σχεδόν, θεσμούς που εφαρμόζονταν σε άλλους λαούς με διαφορετική ψυχοσύνθεση, χωρίς να λάβει υπόψη τις συνθήκες της ελληνικής πραγματικότητας. Η ίδια η διάρθρωση της μέσης εκπαίδευσης παρέπεμπε στην αντίστοιχη βουαρική, αφού και αυτές ακόμα οι ονομασίες των δύο σχολείων της μέσης εκπαίδευσης ήταν απλές μεταφράσεις ή προσαρμογές γερμανικών όρων (Ελληνικόν σχολείον/ Lateinische Schule, Γυμνάσιον/ Gymnasium). Αυτό όμως που χαρακτήριζε κυρίως το Οθωνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι η αυστηρή συγκεντρωτική διάρθρωσή του, μόνιμο και χαρακτηριστικό στοιχείο της νεοελληνικής εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με τον θεωρητικό κλασικιστικό χαρακτήρα των σπουδών .

Τα αποτελέσματα της οργάνωσης της Παιδείας ήταν αρκετά θετικά, όπως μαρτυρούν τα ποσοστά των μαθητών και της προόδου τους. Οι Έλληνες έδειξαν μεγάλο ζήλο στο να μορφωθούν, διότι πίστευαν πως μόνο έτσι θα ανακτήσουν την εθνική τους ταυτότητα και θα έβρισκαν επαγγελματική αποκατάσταση. Στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας δίδαξαν σπουδαίοι Έλληνες και ξένοι καθηγητές. Το εκπαιδευτικό σύστημα είχε θεσμοθετηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε η εξισορρόπησή του να βρίσκεται αποκλειστικά στα χέρια της κεντρικής εξουσίας. Στηριζόταν στην εκάστοτε πολιτική βούληση και προϋποθέτει την ανάπτυξη και την ύπαρξη των κατάλληλων κρατικών θεσμών και νομοθετικών οριοθετήσεων⁸².

---

⁸² Σήφης Μουζάκης, ό. π., σ.59

Ο Κων/νος Τσουκαλάς, στο έργο του *Εξάρτηση και αναπαραγωγή*, υποστηρίζει ότι το δωρεάν που χαρακτηρίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα την περίοδο των Βαυαρών εμφανίζεται σε σχέση με τα περισσότερα σχολικά συστήματα των μεγάλων καπιταλιστικών χωρών σαν ιδιαίτερα και πρώιμα δημοκρατικό. Επίσης, ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της δημοτικής εκπαίδευσης ίσχυε αδιάκριτα και για τα δύο φύλα, όμως «ο αποφασιστικός παράγοντας της γενικοποίησης της ανδρικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να συναρτάται προς τις διατάξεις που καθιστούν την εκπαίδευση υποχρεωτική. Κι αυτό, γιατί παρ' όλο τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, οι παραβάτες γονείς σπάνια υπέστησαν οποιεσδήποτε συνέπειες πριν από τον Πρώτο παγκόσμιο πόλεμο»⁸³.

Τα περιστατικά παραβατικής συμπεριφοράς που σημειώθηκαν στο χώρο του Γυμνασίου του Ναυπλίου είναι αλήθεια ότι με απασχόλησαν πολύ. Η μελέτη τους αφορούσε τα 30 πρώτα χρόνια λειτουργίας και περιλαμβάνει φαινόμενα βίας μεταξύ μαθητών, κοπάνες, επιθέσεις εναντίον καθηγητών επειδή το διδασκόμενο μάθημα δε τους άρεσε ή δεν τους άρεσε ο διδάσκων καθηγητής, τοιχοκολλημένα σατυρικά κείμενα και ένα επεισόδιο σεξουαλικής παρενόχλησης. Απαγορευόταν στους μαθητές να συχνάζουν στα καφενεία και στα σφαιριστήρια, να ασχολούνται με τυχερά παιχνίδια, ακόμη και με το τάβλι. Παρατηρείται συχνά πως στις περιπτώσεις επιβολής μιας αυστηρής ποινής, δίνεται απαλλαγή εφόσον δείξει ο μαθητής μεταμέλεια, συγχώρεση από το διευθυντή και διαγραφή ποινής. Ακόμη και μαθητές με βαριά παραπτώματα έγιναν ξανά δεκτοί στο σχολείο και συνέχισαν τις σπουδές τους, μετά την παρέμβαση ανθρώπων της εξουσίας.

Σε μια περίοδο κοινωνικά δύσκολη το Γυμνάσιο Ναυπλίου έδωσε το δικό του αγώνα επιβίωσης και ανάπτυξης. Κατάφερε να μεταδώσει γνώση, μόρφωση και να βελτιώσει την εκπαιδευτική κατάσταση της πόλης. Έκανε τη νέα γενιά να αφήσει τα όπλα και να ασχοληθεί με τη γνώση. Στο Γυμνάσιο αυτό, από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του, αποφοίτησαν νέοι που διέπρεψαν στο χώρο τους ως καθηγητές, πολιτικοί, δικηγόροι και ιατροί. Η μειοψηφία του πληθυσμού παρέμενε αναλφάβητη ή ημιμαθής. Μάλλον ήταν έμφυτη η κλίση των Ελλήνων στα γράμματα, τις τέχνες και το ένδοξο παρελθόν της αρχαιότητας. Με την Επανάσταση τα γράμματα είχαν περάσει σε δεύτερη μοίρα κι όμως ήρθε η τόνωση της εθνικής τους συνείδησης, ωστόσο είχε έρθει πια η ώρα της πνευματικής τους αναγέννησης. Η παροχή της δωρεάν

⁸³ Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, ό. π., σ.504

εκπαίδευσης ήταν το πιο πολύτιμο δώρο για την φτωχή ελληνική κοινωνία, πετυχαίνοντας να μορφώσει και να σπουδάσει τα παιδιά της, ώστε να κατακτήσουν ένα καλύτερο μέλλον. Όποιοι και αν ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη μαζική μόρφωση των Ελλήνων, είναι γεγονός πως το σχέδιο του Αντιβασιλέα Maurer, έθεσε τις βάσεις του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, που παρέμεινε αναλλοίωτο για έναν περίπου αιώνα. Μπορεί με την έξωση του Όθωνα να αναδιοργανώθηκαν και να εξελίχθηκαν οι κρατικοί τομείς, ωστόσο διατηρήθηκαν τα θεμέλια του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, που τέθηκαν στα χρόνια της βαυαρικής Αντιβασιλείας, μέχρι σήμερα.

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΠΗΓΕΣ

1. Ηλεκτρονικές πηγές

<https://argolikivivliothiki.gr/> επίσκεψη ιστοσελίδας στις 29 Μαΐου 2019

www.taekpaideutika.gr, επίσκεψη ιστοσελίδας στις 7 Ιουνίου 2019

2. Εφημερίδες

Εφημερίδα «*Αθηνά*», αρ. φ. 756, 5 Οκτωβρίου 1840

Εφημερίδα «*Αιών*», 21 Σεπτεμβρίου 1841

ΦΕΚ αρ. φ. 11, 6/18 Φεβρουαρίου 1834, «Διάταγμα περί ίδρυσης Δημοτικών Σχολείων».

ΦΕΚ αρ. φ. 87, 31/12/1836, «Διάταγμα περί κανονισμού Ελληνικών Σχολείων και Γυμνασίων».

3. Περιοδικά

Καρύγιαννη Ευθυμία - Καραχάλιος Αντώνης, «*1^ο Γυμνάσιο της Ελλάδος στο Ναύπλιο*» στο Αναγνώστης, Ιούλιος 2000

Μάρω Καρδαμίτση – Αδάμη, «*Το Γυμνάσιο Ναυπλίου*», στο Απόπειρα Λόγου και Τέχνης, αρ. τχ. 5, 1993

3. Αρχειακό υλικό

ΓΑΚ, 2324, Αναστασιάδης προς Υπουργείο Εκπαίδευσης, 3/10/1834

ΓΑΚ, 2327, Αναστασιάδης προς Β. Διοίκησιν Αργολίδος, 12/11/1836

ΓΑΚ, 2327, Βασιλική Διοίκηση Αργολίδας προς Υπουργείο, 23/11/1836

ΓΑΚ, 2327, Όθων Ελέω Θεού Βασιλεύς της Ελλάδος, 7/19 Δεκεμβρίου 1836

ΓΑΚ Αργολίδας, ΔΗΜ. Ναυπλίου 1.1/Α. Ο 56, 1855-1858

ΓΑΚ Αργολίδας, ΔΗΜ. Ναυπλίου 1.1/Α. Ψ39, 1857

ΓΑΚ Αργολίδας, ΔΗΜ. Ναυπλίου 1.1/ Α. Ο 30, 1861

ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.1

ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.2

ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.4

ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.4.2

Β. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αμπού Έντμοντ, *Η Ελλάδα του Όθωνα*, Αθήνα 2018

Αντωνίου Δαβίδ, *Το σχέδιο της επιτροπής του 1833*, Οι απαρχές του εκπαιδευτικού συστήματος, Αθήνα 1992

Αντωνίου Δαβίδ, *Η εκπαιδευτική εικόνα του Ναυπλίου κατά τα έτη 1833-1834*, στα «Ναυπλιακά Ανάλεκτα», Ναύπλιο 2000, τ. 4

Αντωνίου Δαβίδ, *Τα προγράμματα Μέσης Εκπαίδευσης 1833-1929*, Αθήνα 1987, τ. 1

Βουρνάς Τάσος, *Ιστορία της Νεώτερης και Σύγχρονης Ελλάδας*, Αθήνα 2004, τ. 1

Βακαλόπουλος Ε. Απόστολος, *Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 200-257

Βερναρδάκης Δημήτριος, *Καποδίστριας και Όθων*, Αθήνα 1962, σ. 115-124

Γενικός Κανονισμός Βασιλικού Γυμνασίου, Αθήνα 1841

Γκιούλη Βασιλική, *Τυπολογίες και κατασκευαστικά συστήματα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής στο Ναύπλιο*, Πάτρα 2008, σ. 196-198

Δεμοίρος Γ. Ιωάννης, *Ιστορία του Γυμνασίου Ναυπλίου*, Αθήνα 1939

Δεσποτόπουλος Ι. Αλέξανδρος, *Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η απελευθέρωση της Ελλάδος*, Αθήνα 1996

Ευαγγελίδης Ε. Τρύφων, *Ιστορία του Όθωνος*, Αθήνα 2003

Ζάιντλ Βόλφ, *Βαυαροί στην Ελλάδα. Η γένεση του νεοελληνικού κράτους και το καθεστώς του Όθωνα*, Αθήνα 1984

ΙΕΕ, *Νεότερος ελληνισμός από το 1833 έως το 1881*, Αθήνα 2000, τ. 13

Κόνδης Η. Γεώργιος, *Εκπαίδευση και Σχολικό δίκτυο στην Αργολίδα την οθωνική περίοδο*, Ναυπλιακά Ανάλεκτα, Ναύπλιο 2012, τ. 8

Μαλέσης Αρ. Δημήτρης, *Στρατιωτική πολιτική και θεμελίωση του ελληνικού κράτους : οργάνωση, εκπαίδευση και λειτουργία του στρατού στην περίοδο της Οθωνικής απολυταρχίας*, Αθήνα 2004

Μελετόπουλος Η. Μελέτης, *Η βασιλεία στη νεότερη ελληνική ιστορία, Από τον Όθωνα στον Κωνσταντίνο Β΄*, Αθήνα 1994

Μοσχόπουλος Ν. Γεώργιος, *Ιστορία του Νέου Ελληνικού Κράτους. Πολιτικές προσεγγίσεις*, Αθήνα 1997, τ. 1

Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987

Παμπούκης Χαράλαμπος, *Οι σωζόμενοι λόγοι μετά προλεγομένων περί συνθέσεως, υπό Χ. Παμπούκη Γυμνασιάρχου Ναυπλίας*, Αθήνα 1852

Παμπούκης Χαράλαμπος, *Συνέχεια Λόγων*, Αθήνα 1863

Παπαγεωργίου Π. Στέφανος, *Από το γένος στο έθνος: Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους, 1821-1862*, Αθήνα 2005

Πετρίδης Β. Παύλος, *Πολιτικοί και Συνταγματικοί Θεσμοί στη Νεότερη Ελλάδα (1821-1843), η οργάνωση του Αγώνα-η Καποδιστριακή Πολιτεία-η Βαυαροκρατία*, Θεσσαλονίκη 1990

Πετρίδης Β. Παύλος, *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική Ιστορία, Από τα δημοκρατικά πολιτεύματα στην κατάλυση της Οθωνικής Μοναρχίας (1821-1862)*, Θεσσαλονίκη 1986

Πετρογιάννη Αγγελική, *Η Μέση Εκπαίδευση κατά την Οθωνική περίοδο. Θεσμική, Οικονομική και Εκπαιδευτική Δομή και Λειτουργία*, Johannesburg 2005

Πετρόπουλος Α. Ιωάννης - Κουμαριανού Αικατερίνη, *Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους (1833-1843)*, Αθήνα 1982

Πετρόπουλος Α. Ιωάννης, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο (1833-1843)*, τ. 2, Αθήνα 1997

Σκιάς Ν. Ανδρέας, *Γνώμαι περί αναδιοργάνωσης της μέσης εκπαίδευσης*, Αθήνα 1921

Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Εξάρτηση και αναπαραγωγή: Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922)*, Αθήνα 2006

Σκλαβενίτης Ε. Τριαντάφυλλος, *Η σχολική βιβλιοθήκη το 19^ο αιώνα, η Βιβλιοθήκη του Γυμνασίου Ναυπλίου (1833-1935)*, Αθήνα 1995

Σκλαβενίτης Ε. Τριαντάφυλλος, *Πολιτισμική ιστορία του Ναυπλίου (1833-1862)*, στα «Ναυπλιακά Ανάλεκτα», Ναύπλιο 2012, τ. 8

Σφυρόερας Βασίλης, *Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος - Η Περίοδος της Βασιλείας του Όθωνος (1832-1862)*, Αθήνα 1970

Φίλος Στέφανος, *Το χρονικό ενός θεσμού. Εποπτεία και Διοίκηση της Εκπαίδευσης κατά την τελευταία 150/ετία (1832-1982)*, Αθήνα 1984

Χατζηαναστασίου Τάσος, *Εφέρθησαν ακόσμως, παραβατικότητα και πειθαρχικές ποινές στο Γυμνάσιο Ναυπλίου κατά την οθωνική περίοδο (1833-1862)*, Ναύπλιο 2017

Χατζηβασιλείου Βασίλης, *Το σύστημα ποινών στην ελληνική εκπαίδευση του 19^{ου} αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1988

Χατζηστεφανίδης Δ. Θεοφάνης, *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης 1821-1986*, Αθήνα 2010

Χρήστου Θανάσης, *Απόψεις σχετικά με την οργάνωση της εκπαίδευσης στις απαρχές της ίδρυσης του νεοελληνικού κράτους*, Θεσσαλονίκη 1991

Χρήστου Θανάσης, *Από την Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1821) έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου (1947)*, 22 Δοκίμια ιστορίας, Αθήνα 1999

Χρήστου Θανάσης, *Κωνσταντίνος Δημητρίου Σχινάς (1801-1857). Η ζωή, το έργο, η εποχή του*, Αθήνα 1998

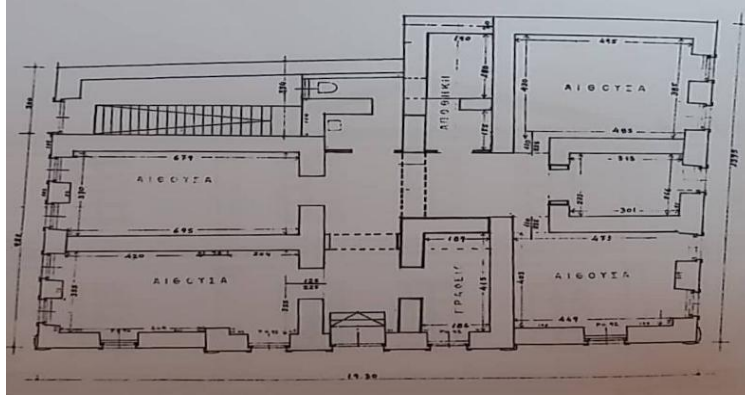
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία	Γεγονότα
Νοέμβρης 1829	Ίδρυση Κεντρικού Σχολείου στην Αίγινα
Οκτώβρης 1830	Εγκαινίαση του Εκκλησιαστικού Σχολείου στον Πόρο
27 Σεπτεμβρίου / 9 Οκτωβρίου 1831	Η Δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια
7 Μαΐου 1832	Συνθήκη Λονδίνου
5 Οκτωβρίου 1832	Διάταγμα που όριζε τα μέλη της Αντιβασιλείας
25 Ιανουαρίου / 6 Φεβρουαρίου 1833	Αφιξη του Όθωνα στο Ναύπλιο
21 Νοεμβρίου / 3 Δεκεμβρίου 1833	Βασιλικό Διάταγμα για την ίδρυση Ελληνικού Σχολείου και Γυμνασίου στο Ναύπλιο
6 / 18 Φεβρουαρίου 1834	Ίδρυση δημοτικών Σχολείων
12/ 24 Μαρτίου 1834	Επίσημη έναρξη λειτουργίας Ελληνικού σχολείου και Γυμνασίου Ναυπλίου
28 Μαρτίου 1834	Η πρώτη χορηγία βιβλίων προς τη βιβλιοθήκη του Γυμνασίου
31 Δεκεμβρίου 1836 / 12 Ιανουαρίου 1837	Βασιλικό Διάταγμα <i>«περί κανονισμού των ελληνικών σχολείων και γυμνασίων»</i>
Μάρτης 1841	Παραίτηση του Γυμνασιάρχη Λεοντίου Αναστασιάδη
7 Μαρτίου 1841	Ανάληψη διεύθυνσης Γυμνασίου από τον Αδόλφο Μ. Ανσέλμο
3 Σεπτεμβρίου 1843	Εγκαθίδρυση συνταγματικού πολιτεύματος
6 Οκτωβρίου 1843	Ανάληψη διεύθυνσης Γυμνασίου από τον Χρυσοβέργη

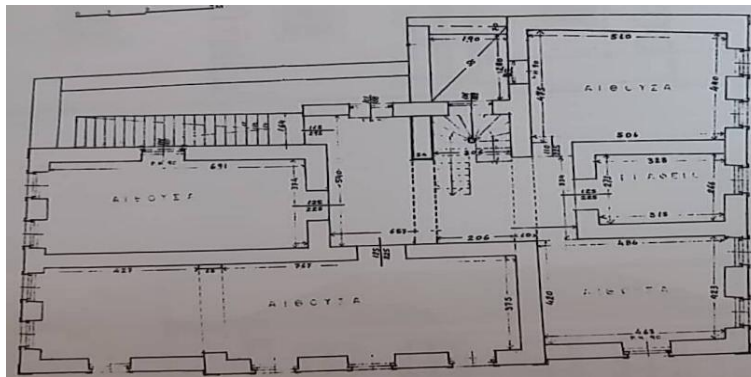

12 Οκτωβρίου 1843	Υπουργός Παιδείας ο Κων. Δ. Σχινάς
6 Νοεμβρίου 1844	Ανάληψη διεύθυνσης Γυμνασίου από τον Χαράλαμπο Παμπούκη
25 Ιανουαρίου 1857	Οικοδόμηση του σχολικού κτιρίου
1 Φεβρουαρίου 1862	Έναρξη της Ναυπλιακής Επανάστασης
12 Απριλίου 1862	Λήξη της Ναυπλιακής Επανάστασης
25 Απριλίου 1862	Εκκένωση του κτιρίου του Γυμνασίου
5 Μαΐου 1862	Παραίτηση του Γυμνασιάρχη Χαράλαμπου Παμπούκη
12 Οκτωβρίου 1862	Έξωση βασιλιά Όθωνα

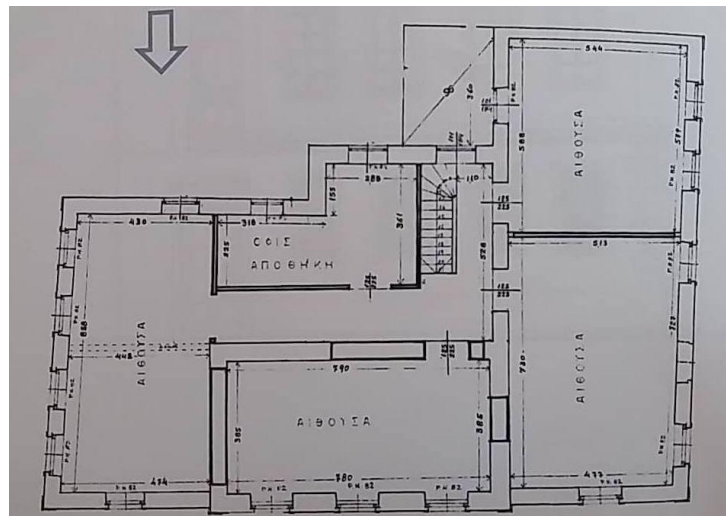
Παράρτημα 1

κάτοψη δεύτερου ορόφου

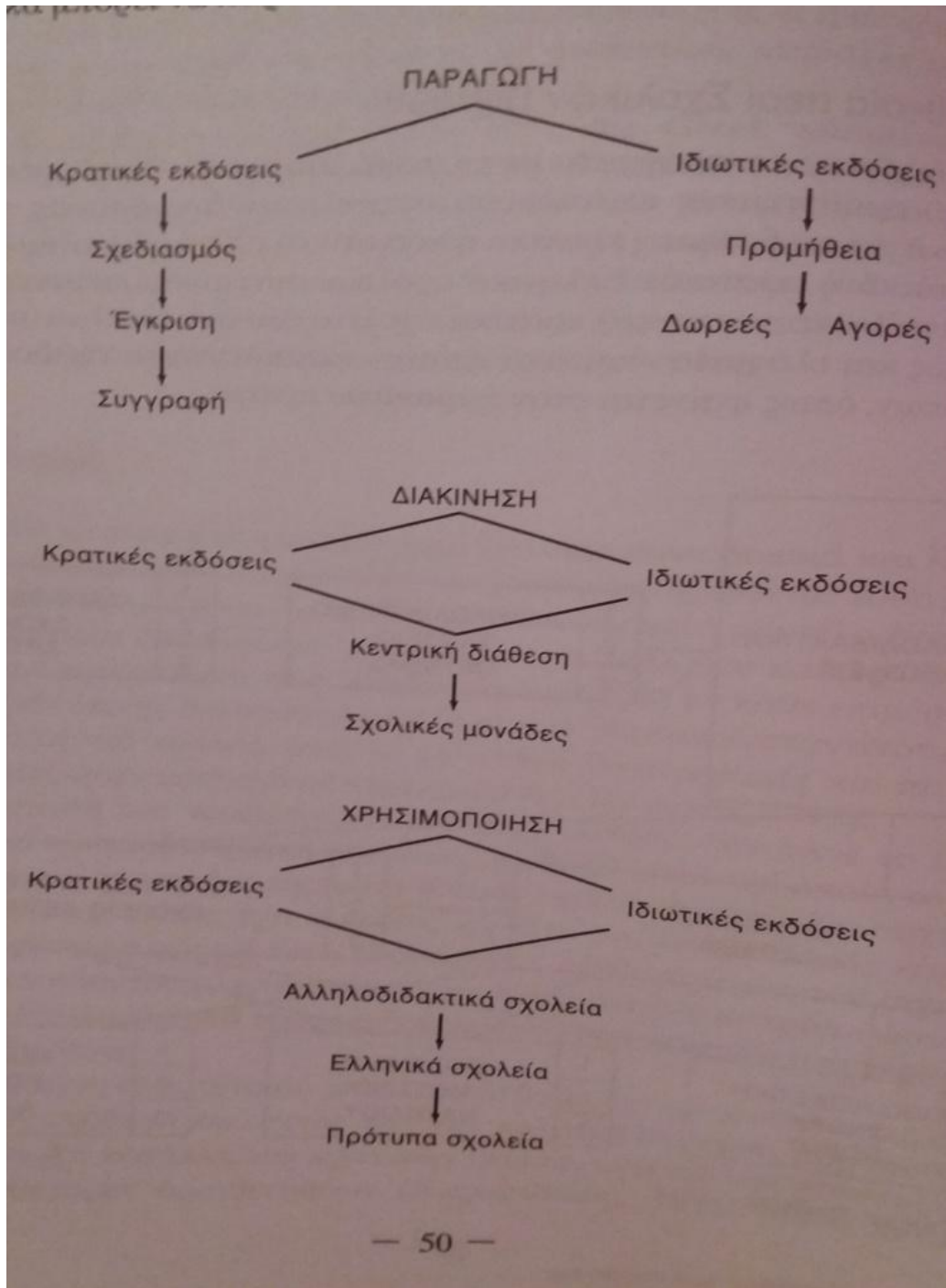

κάτοψη πρώτου ορόφου

κάτοψη ισογείου

Σχέδια από τον αρχιτέκτονα Αριστοτέλη Παναγιωτόπουλο, όταν του ανατέθηκε από το Δήμο Ναυπλίου η αποκατάσταση και η αλλαγή της χρήσης του κτιρίου του Γυμνασίου. Αποτύπωση 3 κατόψεων του 1989.

Η παραγωγή και η διακίνηση των σχολικών βιβλίων
 (Σήφης Μπουζάκης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987, σ.50)

Φ 632.

ὁ Δήμαρχος Ναυαχίου

Πρὸς τοὺς ἐφορῆτρον καὶ τοὺς μέλη αὐτοῦ τῆς δημοτικῆς Συμβουλίας
καὶ πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους Ναυαχίου

Ἐξοσιόμενοι Κύριοι, συνεστῆς πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ ἀριθ. 2861. Διαταγῆς
αὐτοῦ τοῦ Β. Ναυαρχίας ἐπὶ τῆς 10 Ἀπ. τοῦ 25, τοῦ παρόντος ἔτους, ἡμετέρας
ἡμετέρας διὰ τῆς ἐορτῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἑορτῆς τοῦ ἑαυτοῦ ἑορτασμοῦ αὐτοῦ
ἐορτασμοῦ τοῦτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ Ναῶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἵνα παρεπιδήσομεν
ἅπαντες εἰ πομπικῶς καὶ ἐρασιμακρῶς ἄρχαι, προσεγγίσθητε τὰ παρεπιδήθητε καὶ
ἐμᾶς δεῖσθε κατὰ τὰς τῆς ὕψους. -----

Ἐν Ναυαχίῳ τῆς 23 Μαρτίου 1857

ὁ Δήμαρχος
Μουκίας

Ἐγώ, ἡμετερος

παρόντος

Μ. Μουκίας

Μεταλασθέντες
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐορτασμοῦ
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς

οἱ δημοδιδασκαλοὶ
ἐφορῆτροι
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς
ἐπὶ τῆς ἐορτῆς

Ο εορτασμός της θρησκευτικῆς και εθνικῆς εορτῆς της 25^{ης} Μαρτίου το 1857

(ΓΑΚ Αργολίδας, ΔΗΜ. Ναυπλίου 1.1/Α. Ψ39, 1857)

99

Πρόγραμμα των μαθημάτων των δημοτικών σχολείων του 1845. Μαθημάτων του 1ου και 2ου τμήματος.

Τάξιν	Μαθήματα	Περιγραφή των μαθημάτων τούτου	Ημέραι της εβδομάδος και ώραι						Διδάσκων
			Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατο	
του Γυμνασίου									
3 ^ο τάξιον	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον. Αρμοφάνους Αφίχαι, και Ίκαρος, το Α΄ μέρος των Πινδαρων Ομηρίων.	9-10½	9-10½	9-10½	9-10½	9-10½	9-10½	Χ. Παμισίου
	Μαθηματικά	Σύνταξις των αριθμών και της ποσότητος. Γραμμικαί ψήφοι.	5	8-9	8-9	8-9	8-9	8-9	Κ. Παβρίσιος
	Γεωγραφία	Επίσημη γεωγραφία των χωρικών χωρών. Η Ήβη, Ορβηλίου. Στοιχειώδης γεωγραφία.	3	2-3	—	2-3	—	2-3	Γ. Κορδής
	Ίστορία	Στοιχειώδης ιστορία της Ελλάδος και της Ανατολής.	3	3-4	—	3-4	—	3-4	Δ. Σικανίας
2 ^ο τάξιον	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον. Σύνταξις του σπρι σπράκου γόρου του Δημοσθένους, και Ίκαρος, Αίας μαγισφόρος του Σοφοκλέους.	6	10½-12	10½-12	—	10½-12	10½-12	Χ. Παμισίου
	Μαθηματικά	Σύνταξις των αριθμών. Στοιχειώδης γεωγραφία. Γραμμικαί ψήφοι.	5	9-10	9-10	9-10	9-10	9-10	Κ. Παβρίσιος
	Γεωγραφία	Επίσημη γεωγραφία των χωρικών χωρών. Η Ήβη, Ορβηλίου. Στοιχειώδης γεωγραφία.	3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	Α. Μ. Παμισίου
	Ίστορία	Σύνταξις της ιστορίας της Ελλάδος και της Ανατολής.	3	—	—	10½-12	—	10½-12	Χ. Παμισίου
	Μαθηματικά	Στοιχειώδης γεωγραφία και ιστορία.	3	8-9	—	8-9	—	8-9	Γ. Κορδής
	Γεωγραφία	Το γεωγραφικόν μέρος, και το κείμενον του Αφίχαι.	2	3-4	—	—	—	3-4	Γ. Κορδής
	Ίστορία	Σύνταξις της Αρχαίας Ιστορίας.	2	—	3-4	—	3-4	—	Δ. Σικανίας
1 ^ο τάξιον	Ελληνική γλώσσα	Δουροδόκου η Α΄ συγγραφή, μετά συντακτικων παρατηρήσεων, και Ίκαρος, Διάδος η Α΄ βιβλίον.	9½	9-11	9-11	9-10½	9-11	9-11	Δ. Σικανίας
	Μαθηματικά	Επίσημη γεωγραφία των χωρικών χωρών. Η Ήβη, Ορβηλίου. Στοιχειώδης γεωγραφία.	5	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	Κ. Παβρίσιος
	Γεωγραφία	Επίσημη γεωγραφία των χωρικών χωρών. Η Ήβη, Ορβηλίου. Στοιχειώδης γεωγραφία.	6	7-8	7-8	7-8	7-8	7-8	Α. Μ. Παμισίου
	Ίστορία	Σύνταξις της ιστορίας της Ελλάδος και της Ανατολής.	3	—	—	10½-12	—	10½-12	Χ. Παμισίου
	Μαθηματικά	Στοιχειώδης γεωγραφία και ιστορία.	3	—	8-9	—	8-9	8-9	Γ. Κορδής
	Ίστορία	Σύνταξις της Αρχαίας Ιστορίας.	2	—	3-4	—	3-4	—	Δ. Σικανίας
0 ^ο τάξιον	Ελληνική γλώσσα	Πλάτωνος Μένειδος η Εὐλαγίος. Στοιχειώδης συντακτικὸν. Στοιχειώδης γεωγραφία, συντάξις.	10	7-9	7-9	7-9	7-9	7-9	Δ. Σικανίας
	Μαθηματικά	Επίσημη γεωγραφία των χωρικών χωρών. Η Ήβη, Ορβηλίου. Στοιχειώδης γεωγραφία.	5	10-11	10-11	10-11	10-11	10-11	Κ. Παβρίσιος
	Γεωγραφία	Επίσημη γεωγραφία των χωρικών χωρών. Η Ήβη, Ορβηλίου. Στοιχειώδης γεωγραφία.	3	3-4	3-4	3-4	3-4	3-4	Α. Μ. Παμισίου
	Ίστορία	Σύνταξις της Αρχαίας Ιστορίας.	4	9-10	9-10	—	9-10	9-10	Γ. Κορδής

Πρόγραμμα θερινού εξαμήνου 1845 (ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.)

Πρόγραμμα των κατά την χειμερινή εξαμηνία του 1844-1845 μαθημάτων του εν Καυσαρία Β: Γυμνασίου και Γ: Σχολείου.

Τάξιν	Μαθημα	Ύδωρ	Περιεχθιν εν τω μαθηματι υψιν	Μήσραι εν εβδομάδω και ώρα						Διδασκασιν
				Σεπτεμβριος	Οκτωβριος	Νοεμβριος	Δεκεμβριος	Ιανουαριος	Φεβρουαριος	
του Γυμνασίου										
Γ	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον	Στοιχειώδεις Οδίσσους Τυράκτος - Δημοσθένους δ' Α' Θυνηταίος.	7½	9-10½	9-10½	9-10½	9-10½	9-10½	Χ: Παμισσίνης
	Τέχνη	Κείμενον	Στοιχία Πιπληνικη - Μετρησι - Φιλοσοφία - γραμματικά γενικά.	3	8-9	8-9		8-9		Κ: Φαβρίωσ
	Μαθημ. γλώσσα	Γραμματική	Συντακτικόν και Διμελογραφία	1		8-9				
	Επιστημονικά	Κείμενον	Εν τω τω Βασιλειά Επικρισησιν αναντωνσιν και μεταφρασιν	4	2-3		2-3	2-3	2-3	Α: Μ. Πομερίδωσ
Β	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον	Εν τω τω Τεχνολογικω και εν τω τω Συντακτικω - ασκησισ ορθογραφιασ και διμελογραφιασ	1½					9-10½	Χ: Παμισσίνης
	Τέχνη	Κείμενον	Στοιχία τωσ λογικωσ	1½						Γ: Κόντωσ
	Μαθημ. γλώσσα	Μαθηματικά	Μαθηματα Αριθμητικα, και στοιχια τωσ Φυσικωσ Ενωγραφιασ	4	1-2	1-2		1-2	1-2	Δ: Κωνσταντίνωσ
	Επιστημονικά	Ιστορία	η Κελευσι	2	3-4				3-4	Δ: Κωνσταντίνωσ
Γ	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον	Οσ περι τωσ τωσ τουσ Δημοσθένωσ λογωσ	6	10½-12	10½-12	10½-12	10½-12	10½-12	Χ: Παμισσίνης
	Τέχνη	Κείμενον	Συντακτικασ καταληψησιν - Διμελογραφια - Στοιχια Φιλοσοφιασ	4	9-10	9-10		9-10	9-10	Κ: Φαβρίωσ
	Μαθημ. γλώσσα	Γραμματική	Συντακτικόν και Διμελογραφία	1			9-10			
	Επιστημονικά	Κείμενον	Εν τω τω Βασιλειά Επικρισησιν αναντωνσιν και μεταφρασιν	4	2-3		2-3	2-3	2-3	Α: Μ. Πομερίδωσ
Β	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον	Το Τεχνολογικον, και εν τω τω Συντακτικω - ασκησισ ορθογραφιασ και διμελογραφιασ	3			10½-12		10½-12	Χ: Παμισσίνης
	Τέχνη	Κείμενον	Επιστημονική Ψυχολογία	3						Γ: Κόντωσ
	Μαθημ. γλώσσα	Μαθηματικά	Στοιχιασ Κελευσισ και Αριθμητικωσ	3	8-9		8-9	8-9		Δ: Κωνσταντίνωσ
	Επιστημονικά	Ιστορία	το Μαθηματικόν μεροσ η Παλαιά	2	2-3		2-3			Δ: Κωνσταντίνωσ
Γ	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον	Ύμνωσ τουσ Αποστολων	10	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	Δ: Κωνσταντίνωσ
	Τέχνη	Κείμενον	Στοιχια και τωσ τουσ Συντακτικωσ, και εν τω τωσ διακτικωσ - Διμελογραφια και τωσ γενικωσ	4	2-3	2-3		2-3	2-3	Κ: Φαβρίωσ
	Μαθημ. γλώσσα	Γραμματική	Συντακτικόν και Διμελογραφία	1			2-3			
	Επιστημονικά	Κείμενον	Εν τω τω Τεχνολογικω αναντωνσιν και μεταφρασιν	6	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	Α: Μ. Πομερίδωσ
Β	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον	Το Τεχνολογικον, ασκησισ ορθογραφιασ και διμελογραφιασ	3			10½-12		10½-12	Χ: Παμισσίνης
	Τέχνη	Κείμενον	Επιστημονική Ψυχολογία	3						Γ: Κόντωσ
	Μαθημ. γλώσσα	Μαθηματικά	Στοιχια τωσ τουσ Βουδωνωσ Αριθμητικωσ	3	8-9		8-9	8-9		Δ: Κωνσταντίνωσ
	Επιστημονικά	Ιστορία	η Παλαιά	2	3-4		3-4			Δ: Κωνσταντίνωσ
Γ	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον	Προσβατικωσ Δημοσιωσιν	8	2-3	2-3	2-4	2-3	2-3	Δ: Κωνσταντίνωσ
	Τέχνη	Κείμενον	Στοιχια τουσ Συντακτικωσ - Διμελογραφια και ασκησισ τωσ γραφωσ	4						
	Μαθημ. γλώσσα	Γραμματική	Εν τω τω Βασιλειά Επικρισησιν αναντωνσιν και μεταφρασιν	4	10-11	10-11	1	10-11	10-11	Κ: Φαβρίωσ
Β	Ελληνική γλώσσα	Κείμενον	Το Τεχνολογικον, ασκησισ ορθογραφιασ και διμελογραφιασ	6	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	Α: Μ. Πομερίδωσ
	Τέχνη	Κείμενον	Επιστημονική Ψυχολογία	6						

Πρόγραμμα χειμερινού εξαμήνου 1844-1845 (ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.2)

Πρόγραμμα

τῶν παραθεσπισμένων μαθημάτων ἐν τῷ ἑξαμήνῳ κατὰ τὴν χωρὸν ἐξέτασιν τοῦ 1839.

	ἡμέρ.	ἡμέρ.	ἡμέρ.
Ἡμεῖς Ἀρχαία			
Μαθηματικά, καὶ εὐαγγέλιον	8-9		
Ἑλληνικά, καὶ ἀρχαῖα ἱστορίας καὶ λογικῆ, καὶ εὐαγγέλιον	1-2		Πρόεδρος Ἀναστασίου
Μαθηματικά - ἀρχαῖα ἱστορίας, δικήματα, Τελέματα, καὶ Παρασκευαί.	2-3		
Γραμμὴ, Γρίμμι, Πίμστρον καὶ Σάββαλον	2-3		
Ἐπιγραφὰ μαθηματικῶν, δικήματα καὶ Παρασκευαί.	3-4		
Ἱστορία, Γρίμμι καὶ Πίμστρον	3-4	}	Πρόεδρος Ἀναστασίου
Καθίσματα, ἢ τὴν Τελέματα	3-5		
Ἡμεῖς Δευτέρια			
Μαθηματικά, καὶ εὐαγγέλιον	9-10		
Ἑλληνικά, καὶ τὸ ἐπι τῶν ἡμερῶν τῶν 9, δικήματα, Γρίμμι, Πίμστρον, καὶ Παρασκευαί.	10-12		Πρόεδρος Ἀναστασίου
Γραμμὴ, Τελέματα καὶ Σάββαλον	10-11½		
Μαθηματικά - Ἐπιγραφὴ τῶν ἡμερῶν, Γρίμμι, Πίμστρον, καὶ Σάββαλον	2-3		
Ἐπιγραφὰ μαθηματικῶν, δικήματα καὶ Παρασκευαί.	3-4		
Ἱστορία, Γρίμμι καὶ Πίμστρον	3-4	}	Πρόεδρος Ἀναστασίου
Καθίσματα, ἢ τὴν Τελέματα	3-5		
Ἡμεῖς Τρίτη			
Μαθηματικά - Ἐπιγραφὴ τῶν Ἀριθμητικῶν τοῦ Βουρδίνου, δικήματα, Τελέματα, καὶ Παρασκευαί.	9-10		
Ἑλληνικά, καὶ εὐαγγέλιον ἐπι τῶν Τελέματων	10-12		} Κ. Μιχαηλῶς
Ἐπιγραφὰ Περικλέους, Γρίμμι καὶ Πίμστρον	9-10		
Μαθηματικά, δικήματα, Γρίμμι, Πίμστρον, καὶ Παρασκευαί.	2-3		
Ἱστορία, Τελέματα καὶ Σάββαλον	2-3	}	Κ. Μιχαηλῶς
Ἑλληνικά, Γρίμμι, Πίμστρον, καὶ Σάββαλον	3-4		
Καθίσματα, ἢ τὴν Τελέματα	3-5		Πρόεδρος Ἀναστασίου

Ἡμερολογίου, τῆς 30. Ἀπριλίου, 1839.

ὁ ἑπιτελεσθεὶς
Γεώργιος Μ. Αναστασίου.

Πρόγραμμα χειμερινού εξαμήνου 1839 (ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.1)

Πρόγραμμα μαθημάτων.

Γυμνάσιον Ναυπλίου. - Χειμερινόν Έτος 1863-64. - Χειμερινή Ώρα

Μαθήματα καὶ ὄψεις.	ὕψος καὶ ἡμέρες μαθήσεως.						ἡμέρες μαθήσεως.	Καθηγηταί.
	Ἰανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Ἀπριλίος	Μαΐου	Ἰουνίου		
Τάξις Α'								
Ἑλληνικά. Συνοπτικὴ Ἑλληνικὴ Βιβλ. Β'. - Συντακτικὴ καὶ ἄλλα. - Γραμματικά.	8-10	8-10	8-10	8-10	8-10	8-10	12.	Η. Κεραμεύς.
Μαθηματικά. Ἀριθμητικὴ ἕως τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τοῦ ἰσχυροῦ.	10-11	10-11	10-11	10-11	10-11	10-11		Ε. Κ. Κούδης.
Γαλλικά. Προγραμματικά ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Σχολείῳ. Γραμματικὴ καὶ ἰσχυροὶ κατὰ Δραμῶν.		1-2.		1-2.		1-2.		Π. Σπύριος.
Λατινικά. Συνοπτικὴ Βιβλ. Β'. - Γραμματικὴ καὶ ἰσχυροὶ.	1-2 1/2		1-2 1/2		1-2 1/2		1 1/2	Κ. Γραμματικῶν.
Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Ἡ ἀρχαία καὶ βυζαντινὴ.		2-3.		2-3.		2-3.	3.	Η. Κεραμεύς.
Τάξις Β'								
Μαθηματικά. Ἀριθμητικὴ ἕως τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τοῦ ἰσχυροῦ.	8-9		8-9		8-9			Ε. Κ. Κούδης.
Γαλλικά. Γραμματικὴ καὶ ἰσχυροὶ κατὰ Δραμῶν καὶ ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Σχολείῳ.		8-9		8-9		8-9		Π. Σπύριος.
Ἑλληνικά. Συνοπτικὴ Ἑλληνικὴ Βιβλ. Β'. - Συντακτικὴ καὶ ἄλλα. - Γραμματικά.	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	12.	Ζ. Νικολαΐδης.
Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Σύνοψη καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ.	11-12		11-12		11-12		3.	
Λατινικά. Συνοπτικὴ Βιβλ. Β'. - Γραμματικὴ καὶ ἰσχυροὶ κατὰ Δραμῶν καὶ ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Σχολείῳ.		1-2 1/2		1-2 1/2		1-2 1/2	4 1/2	Κ. Γραμματικῶν.
Τάξις Γ'								
Γαλλικά. Προγραμματικά ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Σχολείῳ.	8-9		8-9		8-9		3	Π. Σπύριος.
Μαθηματικά. Προγραμματικά ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Σχολείῳ.		8-9		8-9		8-9	3.	Ε. Κ. Κούδης.
Ἑλληνικά. Συνοπτικὴ Ἑλληνικὴ Βιβλ. Β'. - Συντακτικὴ καὶ ἄλλα. - Γραμματικά.	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	12.	Ζ. Νικολαΐδης.
Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Σύνοψη καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ.	11-12		11-12		11-12		3.	Ζ. Νικολαΐδης.
Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Σύνοψη καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ.	1-2.		1-2.		1-2.		3	Η. Κεραμεύς.
Λατινικά. Συνοπτικὴ Βιβλ. Β'. - Γραμματικὴ καὶ ἰσχυροὶ κατὰ Δραμῶν καὶ ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Σχολείῳ.		2 1/2-4.		2 1/2-4.		2 1/2-4.	4 1/2	Κ. Γραμματικῶν.
Τάξις Δ'								
Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Σύνοψη καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ.	8-9		8-9		8-9		2.	Κ. Γραμματικῶν.
Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Σύνοψη καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ.		8-9		8-9		8-9	3.	Ζ. Νικολαΐδης.
Μαθηματικά. Προγραμματικά ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Σχολείῳ.	9-10		9-10		9-10		3.	Ε. Κ. Κούδης.
Ἑλληνικά. Συνοπτικὴ Ἑλληνικὴ Βιβλ. Β'. - Συντακτικὴ καὶ ἄλλα. - Γραμματικά.	10-12	10-12	10-12	10-12	10-12	10-12	12.	Β. Λαζαρίδης.
Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Σύνοψη καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ.		2-3.		2-3.		2-3.	3	Π. Σπύριος.
Λατινικά. Συνοπτικὴ Βιβλ. Β'. - Γραμματικὴ καὶ ἰσχυροὶ κατὰ Δραμῶν καὶ ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Σχολείῳ.	2 1/2-4.		2 1/2-4.		2 1/2-4.		4 1/2	Κ. Γραμματικῶν.
Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Σύνοψη καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ.	9-10		9-10		9-10		2.	Ε. Κ. Κούδης.
							28 1/2	

Πρόγραμμα χειμερινού εξαμήνου 1863-1864 (ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.4)

Παράρτημα 2

Στο παράρτημα αυτό, ύστερα από πολλές σκέψεις και προβληματισμούς που προέκυψαν κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας μελέτης, αποφασίσαμε με τον επιβλέποντα καθηγητή μου Θανάση Χρήστου, Αναπληρωτή καθηγητή Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας και Διευθυντή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας «Νέες θεωρήσεις και προοπτικές», να παραθέσουμε το Μαθητολόγιο του Γυμνασίου του Ναυπλίου από το σχολικό έτος 1870 -1871 ως το σχολικό έτος 1873 -1874.

Στο πρώτο μαθητολόγιο παρουσιάζονται οι μαθητές της πρώτης (κατωτέρας) τάξης του Γυμνασίου του Ναυπλίου κατά το σχολικό έτος 1870-1871. Η πρώτη τάξη φαίνεται να αποτελείται από 56 μαθητές. Από το μαθητολόγιο πληροφορούμαστε για το ονοματεπώνυμο των μαθητών, τον τόπο καταγωγής του κάθε μαθητή, την ηλικία και τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Στην επόμενη στήλη του μαθητολογίου αναγράφεται το επάγγελμα του γονέα ή ορφανός, αν ο μαθητής έχει χάσει τους γονείς του. Στις τελευταίες στήλες παρουσιάζεται ο βαθμός των γενικών εξετάσεων στο μάθημα των Ελληνικών, των Μαθηματικών, των Λατινικών, των Γαλλικών, της Κατήχησης, της Ιστορίας και της Γεωγραφίας. Ακολουθεί ο συνολικός βαθμός προόδου από τα 15 μαθήματα του τότε προγράμματος σπουδών, ο βαθμός διαγωγής και οι παρατηρήσεις που σχετίζονται με την αποχώρηση, την επανεξέταση των μαθημάτων, την απουσία των μαθητών κατά τη διάρκεια του εξαμήνου και τον μη προβιβασμό τους. Φαίνεται να μην παρουσιάστηκαν στις εξετάσεις και να αποχώρησαν 13 μαθητές.

Στο δεύτερο μαθητολόγιο παρουσιάζονται οι μαθητές της δευτέρας τάξης του Γυμνασίου του Ναυπλίου κατά το σχολικό έτος 1871-1872. Από τους 56 μαθητές της πρώτης τάξης φαίνεται να προβιβάστηκαν στη δευτέρα 45 μαθητές. Από αυτό το μαθητολόγιο πληροφορούμαστε για το ονοματεπώνυμο των μαθητών, τον τόπο καταγωγής του κάθε μαθητή, την ηλικία και τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Στην επόμενη στήλη του μαθητολογίου αναγράφεται το επάγγελμα του γονέα ή ορφανός, αν ο μαθητής έχει χάσει τους γονείς του. Ακολουθεί ο συνολικός βαθμός προόδου από τα 15 μαθήματα του τότε προγράμματος σπουδών για τη δευτέρα τάξη του Γυμνασίου και φαίνεται να έχει συμπληρωθεί μόνο σε έναν μαθητή ο βαθμός διαγωγής του, ενώ απουσιάζουν οι βαθμολογίες των εξεταζόμενων μαθημάτων. Στην τελευταία στήλη των παρατηρήσεων πληροφορούμαστε για τους μαθητές που δεν

παρουσιάστηκαν στις εξετάσεις, για την αποχώρησή τους κατά τη διάρκεια του εξαμήνου και την αποφοίτηση κάποιων μαθητών.

Στο τρίτο μαθητολόγιο παρουσιάζονται οι μαθητές της τρίτης τάξης του Γυμνασίου του Ναυπλίου κατά το σχολικό έτος 1872 -1873. Από τους 45 μαθητές της δευτέρας τάξης φαίνεται να προβιβάστηκαν στην τρίτη τάξη 23 μαθητές. Από αυτό το μαθητολόγιο πληροφορούμαστε για το ονοματεπώνυμο των μαθητών, τον τόπο καταγωγής και διαμονής του κάθε μαθητή, την ηλικία και τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Στην επόμενη στήλη του μαθητολογίου αναγράφεται το επάγγελμα του γονέα ή ορφανός, αν ο μαθητής έχει χάσει τους γονείς του. Στις τελευταίες στήλες παρουσιάζεται ο βαθμός των γενικών εξετάσεων στο μάθημα των Ελληνικών, των Μαθηματικών, των Λατινικών, των Γαλλικών, της Ψυχολογίας και της Φυσικής. Το μάθημα της Ιστορίας αν και καταγεγραμμένο, πιθανόν να μην εξετάστηκε, αφού απουσιάζει η βαθμολογία στους 23 εγγεγραμμένους μαθητές. Ακολουθεί ο συνολικός βαθμός προόδου από τα 13 μαθήματα του τότε προγράμματος σπουδών για την τρίτη τάξη του Γυμνασίου, η διαγωγή ολογράφως «καλώς», «λίαν καλώς», «σχεδόν καλώς» και οι παρατηρήσεις που σχετίζονται με την αποφοίτηση των μαθητών, την επανεξέταση των μαθημάτων, το θάνατο ενός μαθητή και ένα «ατυχές συμβάν» λάθους, όπως χαρακτηρίζεται, για το οποίο δεν διαθέτουμε περισσότερες πληροφορίες.

Στο τέταρτο μαθητολόγιο παρουσιάζονται οι μαθητές της τετάρτης (ανωτέρας) τάξης του Γυμνασίου του Ναυπλίου κατά το σχολικό έτος 1873 -1874. Από τους 23 μαθητές της τρίτης τάξης φαίνεται να προβιβάστηκαν στην τετάρτη τάξη 13 μαθητές. Από αυτό το μαθητολόγιο πληροφορούμαστε για το ονοματεπώνυμο των μαθητών, τον τόπο καταγωγής και διαμονής του κάθε μαθητή, την ηλικία και τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Στην επόμενη στήλη του μαθητολογίου αναγράφεται το επάγγελμα του γονέα ή ορφανός, αν ο μαθητής έχει χάσει τους γονείς του. Στις τελευταίες στήλες παρουσιάζεται ο βαθμός των γενικών εξετάσεων στο μάθημα των Ελληνικών, των Μαθηματικών, των Λατινικών, των Γαλλικών και της Ιστορίας. Ακολουθεί ο συνολικός βαθμός προόδου, όλων των μαθημάτων που φαίνεται να είναι για άλλους 14, για άλλους 15 και για έναν μαθητή 7 τα εξεταζόμενα μαθήματα. Στον κατάλογο αυτό, δεν αναγράφεται καθόλου ο βαθμός διαγωγής, ούτε οι παρατηρήσεις, σε κανένα μαθητή.

Συμπερασματικά, φαίνεται λοιπόν στον παρακάτω πίνακα, πως μόνο 12 μαθητές ξεκίνησαν και ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους στο Γυμνάσιο του Ναυπλίου από το σχολικό έτος

1870 ως το 1874. Οι υπόλοιποι αποχώρησαν, άλλοι δεν προβιβάστηκαν και ένας μαθητής απεβίωσε.

Σχολικό έτος 1870-1871 ως 1873-1874		
1. Παναγιώτης Ασλάνης	Ναύπλιο	Υποδηματοποιός
2. Δημήτριος Κόνδης	Ναύπλιο	Ορφανός
3. Σπυρίδων Τσουκόπουλος	Ναύπλιο	Φαρμακοποιός
4. Σταμάτης Ολύμπιος	Ναύπλιο	Έμπορος
5. Κωνσταντίνος Ασημάκης	Ναύπλιο	Στρατιωτικός
6. Παναγιώτης Φαρμακόπουλος	Ναύπλιο	Δικηγόρος
7. Διονύσιος Ιατρού	Ναύπλιο (Δυτικός)	Πρόξενος
8. Αγαμέμνων Μπεβάρδος	Ναύπλιο	Ιερέας
9. Νικόλαος Καρακήτσος	Καρύταινα	Γεωργός
10. Κωνσταντίνος Ζωγράφος	Λεωνίδιο	Έμπορος
11. Ιωάννης Καλογερόπουλος	Ναύπλιο	Δικηγόρος
12. Κωνσταντίνος Πετρόπουλος	Καρύταινα	Παντοπώλης

Πηγή : ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.4 και ΓΑΚ Αργολίδας, ΕΚΠ. 1.1/Β.1.5

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ύστερα από την αποβίβαση του νεαρού βασιλιά Όθωνα στο Ναύπλιο, τα μέλη της Αντιβασιλείας που τον συνόδευαν, έθεσαν στο πρόγραμμα των κρατικών έργων και την ίδρυση σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης. Το έργο τους ήταν πολύ δύσκολο. Έπρεπε να διαμορφωθούν όλοι οι κρατικοί τομείς από την αρχή, αλλά δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην Παιδεία και στην Εκκλησία. Στον τομέα της Παιδείας, ιδρύθηκαν δημοτικά σχολεία, σχολεία μέσης εκπαίδευσης και Πανεπιστήμιο, με εξαιρετικά θετικά αποτελέσματα. Έτσι, το 1833 με Βασιλικό Διάταγμα ιδρύθηκε στο Ναύπλιο το Γυμνάσιο και το Ελληνικό Σχολείο. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του αντιμετώπιζε σοβαρές ελλείψεις και προβλήματα, αλλά από το 1841 εγκαινιάζεται μια νέα περίοδος αίγλης με σημαντικούς γυμνασιάρχες, όπως τον Α. Ανσέλμο, το Γ. Χρυσοβέργη και τον Χ. Παμπούκη, ώσπου ξέσπασε το Φεβρουάριο του 1862 η Ναυπλιακή Επανάσταση που στρεφόταν κατά του βασιλιά Όθωνα. Το κτίριο την περίοδο αυτή υπέστη σοβαρές υλικές ζημιές και ξεκίνησε να χάνει τη φήμη του και το κύρος του, καθώς αποτελούσε πρότυπο σχολείο κατά τα προηγούμενα χρόνια.

Η εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος, από τα χρόνια του Καποδίστρια ως την οθωνική περίοδο κάνοντας αναφορά στον διορισμό των διδασκάλων που διορίζονταν στα Γυμνάσια αλλά και στην ίδρυση, τη μορφολογία και τη λειτουργικότητα του Γυμνασίου Ναυπλίου. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η λειτουργία κατά τους πρώτους χρόνους ίδρυσης του Γυμνασίου Ναυπλίου, οι ελλείψεις και οι δυσκολίες, που όμως αντιμετωπίστηκαν και έφτασε να βιώσει τη λαμπρή περίοδο, τα χρόνια αίγλης και ορθής λειτουργίας του, κάνοντάς το, σχολείο πρότυπο. Ακολουθεί το τρίτο κεφάλαιο που μας μεταφέρει την εσωτερική εικόνα του Γυμνασίου, με την καθημερινή ζωή των μαθητών, τα παραπτώματά τους και τις τιμωρίες τους, τις γιορτές τους, αλλά και το απόκτημα της σχολικής βιβλιοθήκης. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην Ναυπλιακή Επανάσταση και την έξωση του Όθωνα που οδήγησε στην παρακμή του Γυμνασίου Ναυπλίου, στη λήξη μιας περιόδου της ιστορίας του νεοελληνικού κράτους και ύστερα από μερικά χρόνια στην μεταφορά του Γυμνασίου στο σημερινό κτίριο του Α΄ Λυκείου Ναυπλίου. Ακολουθεί ένα χρονολόγιο με τα σημαντικότερα γεγονότα που αναφέρονται στην εργασία, ένα παράρτημα με φωτογραφικό υλικό που στην πλειονότητά του προέρχεται από τα Γ.Α.Κ Αργολίδας και στο τέλος της εργασίας ακολουθεί ένα δεύτερο παράρτημα που

παρουσιάζεται το μαθητολόγιο των σχολικών ετών 1870 - 1874 και παρακολουθείται ο αριθμός των μαθητών ανά σχολικό έτος και τάξη που όλο και μειώνεται, καθώς οι μαθητές προβιβάζονται και φτάνουν ως την τετάρτη, την ανώτερα τάξη του πρώτου Γυμνασίου του Ναυπλίου.